

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Aliona Brițchi

**Didactica
educației plastice**
Suport de curs

Bălți, 2020

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
RAȚIONAMENT PRELIMINAR	7
Unitatea de învățare 1	
OBIECTUL DE STUDIU AL DIDACTICII EDUCAȚIEI PLASTICE	
Concepția didactică a disciplinei Educația plastică	9
Principii didactice specifice Educației plastice	13
Obiectivele educației plastice	15
Interdependența dintre Didactica educației plastice și alte științe ale educației	17
Aspecte interdisciplinare în predarea educației plastice	18
Unitatea de învățare 2	
CREATIVITATEA ȘI IMAGINAȚIA ÎN CADRUL ORELOR DE EDUCAȚIEI PLASTICE	
Creativitatea: delimitări conceptuale și specifice educației plastice	25
Factorii și fazele creativității artistico-plastice	28
Dezvoltarea creativității în cadrul orelor de Educație plastică	31
Imaginația în contextul Educației plastice	33
Unitatea de învățare 3	
ELEMENTE DE LIMBAJ ARTISTICO-PLASTIC – VALORI A CULTURII PLASTICE	
Elemente de limbaj specifice disciplinei Educația plastică	40
Punctul – element constructiv și decorativ	41
Linia ca mijloc plastic	44
Forma și expresivitatea ei în compoziția plastică	47
Culoarea în compoziția cromatică	48
Unitatea de învățare 4	
UTILIZAREA MIJLOACELOR DIDACTICE APLICATIVE ÎN PREDAREA-ÎNVĂȚAREA-EVALUAREA EDUCAȚIEI PLASTICE	
Conținutul și rolul mijloacelor didactice în predarea-învățarea-evaluarea educației plastice	57
Materiale specifice artelor plastice	60
Instrumente utilizate la lecțiile de Educație plastică	64
Tehnici de artă valorificate în imagini plastice	68
Unitatea de învățare 5	
TEHNOLOGII DIDACTICE UTILIZATE ÎN STUDIAREA DISCIPLINEI EDUCAȚIA PLASTICĂ	
Strategiile didactice din perspectiva curriculumului școlar	78
Metode didactice utilizate în predarea-învățarea-evaluare Educației plastice	80
Strategii educaționale clasice în contextul abordării imaginii artistico-plastice	83
Strategii activ-participative centrate pe competențe artistico-plastice	91

Unitatea de învățare 6

**CURRICULUMUL ȘCOLAR ȘI SISTEMUL DE COMPETENȚE LA
EDUCAȚIA PLASTICĂ**

Structura și conținutul Curriculumului la Educația plastică pentru treapta primară	101
Sistemul de competențe la Educația plastică	103
Etapele formării competențelor specifice Educației plastice	110
Algoritmul elaborării obiectivelor operaționale	113

Unitatea de învățare 7

**MANAGEMENTUL LECȚIEI DE EDUCAȚIE PLASTICĂ ÎN CICLUL
PRIMAR**

Clasificarea formelor de predare a procesului instructiv-educativ la Educația plastică	118
Lecția – formă de bază a organizării procesului de învățământ la educația plastică	120
Tipuri și variante de lecții specifice Educației plastice	124
Alte forme de organizare a procesului instructiv-educativ la Educația plastică	131
Modalități de organizare a lecției de Educație plastică	135

Unitatea de învățare 8

**PROIECTAREA DIDACTICĂ – CONDIȚIE A UNEI LECȚII EFICIENTE
LA EDUCAȚIA PLASTICĂ**

Proiectarea didactică la Educația plastică	142
Proiectarea didactică de lungă durată la Educația plastică	146
Proiectarea didactică de scurtă durată la Educația plastică	151
Condiții ale proiectării didactice eficiente în clasele cu regim simultan	157

Unitatea de învățare 9

**EVALUAREA CRITERIALĂ PRIN DESCRIPTORI LA DISCIPLINA
EDUCAȚIA PLASTICĂ**

Evaluarea școlară – componentă a demersului didactic	170
Strategii de evaluare la Educația plastică	173
Evaluarea produselor școlare la Educația plastică	178
GLOSAR DE TERMENI	188
RESURSE BIBLIOGRAFICE	194
ANEXE	198

PREFAȚĂ

O ghidare semnificativă a activității de cunoaștere spre autoinstruire în învățământul superior este definită de lucrările metodice ale disciplinei, titularii de curs fiind cei care percep deplin nevoile de relaționare a studentului cu obiectul studiului.

*Suportul de curs „Didactica educației plastice”, elaborat de Aliona Brițchi, conf. univ., dr. la catedra „Științe ale educației”, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, răspunde metodologic acestui parcurs din cunoașterea directă și realistă a ceea ce reprezintă conținutul racordat la standardele disciplinei în domeniul „Arta plastică”. Anatomia experienței didactice a titularii de curs motivează pentru conștientizarea dezvoltării competențelor, studenții fiind inițiați cu subiecte generatoare de cunoștințe în cadrul a *nouă unități de învățare*, sistematizate prin organizarea pe verticală, de la simplu la complex și de la incursiuni evolutive la constatări, în cheia evaluării rezultatelor școlare pe criteriul formării competențelor la disciplina „Educația plastică”.*

Proiectarea articulată a tehnicilor de abordare a conținutului de studiat, pornind de la un model decizional care dispune de unitate, coerență și consistență internă (*enumerarea subiectelor în fiecare unitate de conținut, competențele vizate prin studiul unităților de învățare, conceptele-cheie, sarcini de reflecție și exerciții aplicative, recomandările bibliografice pentru studiul individual, glosarul de termeni și anexe*) ghidează studentul spre transferul acestuia în noile contexte de învățare academică.

Estimarea timpului de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare imprimă scopul atingerii unui optim al rezultatelor/ performanțelor studentului în funcție de *studiul pe baza suportului de curs, bibliografiei minimale indicate, documentării suplimentare în bibliotecă, documentării pe internet, timpului destinat realizării sarcinilor didactice și discuțiilor/ consultațiilor în grup, cu colegii*.

Rigoarea prezentării analitice a fiecărui subiect din unitățile de

învățare propuse în suportul de curs, implică o conduită rațional deductivă, întemeiată pe soliditatea argumentării definițiilor și postulatelor, ceea ce face ca învățarea independentă a studentului să atingă un anumit nivel de maturitate și eficiență. Stăpânirea tehnicilor de abordare a domeniului, capacitățile de interpretare, simțul conexiunilor, ș.a. aspecte importante activizate de autoarea suportului de curs, devin premise ce asigură performanțe de învățare pe parcursul vieții”, devenite tot mai evidente la ziua de azi.

„Strategiile didactice utilizate în studierea disciplinei Educația plastică din perspectiva curriculumului școlar, în predarea-învățarea-evaluare educației plastice, dar și metodele specifice educației plastice” (de ex. în unitatea de învățare 8) reprezintă în realitate aspectul, care ar putea să definească, prin asociere explicită și o anume politică a culturii învățării academice eficiente a instituției prin intermediul unui suport de curs judicios proiectat.

Rațiunea aflării unui asemenea ghid în biblioteca studentului este focalizată pe relevanța explicită pentru modul în care studentul poate aborda învățarea academică la o disciplină universitară, făcându-i încrezător în sine și reușita carierei didactice prin instrumentarul orientativ, explicat în cele mai mici detalii precum „condițiile proiectării didactice eficiente în clasele cu regim simultan”, dezvoltat din Curriculumul la disciplina Educația plastică ca sursă de proiectare didactică și din Proiectarea didactică de scurtă durată la Educația plastică.

Imaginea creată domeniului „Artă plastică” prin numele și produsul titularului disciplinei, conf. univ., dr., Aliona Brițchi, este susținută de perspectiva orientării și inițierii studenților în metodologia cercetării aspectelor de problemă a domeniului, reflectând valori predictive de înțelegere a planurilor ideatice, generatoare de modele cu evoluții personalizate și inovative.

*Larisa SA DOVEI, conferențiar universitar, doctor în pedagogie,
Decan la Facultatea Științe ale Educației și Informatică,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

Raționament preliminar

Ciclul primar reprezintă segmentul școlar unde se realizează un învățământ formativ cu accent pe creativitate pe toate domeniile.

În acest sens, Didactica educației plastice este un curs bine conturat, la programele „Pedagogie în învățământul primar și Pedagogie preșcolară” și „Pedagogie în învățământul primar și Limbă engleză”. Cursul are menirea de a-i ajuta pe studenți-viitori învățători care, pe lângă alte discipline de studiu din ciclul primar, vor preda și Educație plastică, familiarizându-i pe elevi cu elementele limbajului plastic, compoziția plastică, mijloacele de expresie, tehnici de artă etc.

Cursul propune o îmbinare de conținuturi, metodologia predării și analiza documentelor curriculare specifice disciplinei. De asemenea pune la dispoziția viitorilor învățători, un cadru flexibil de organizare a activității didactice, a integrării conținuturilor în raport cu particularitățile de vârstă ale elevilor din clasele primare.

Conținutul suportului de curs este expus în ordinea următoare: fiecare unitate de învățare tratează o sinteză documentară cu elemente de reflecție asupra Educației plastice; la sfârșitul fiecărui suport teoretic se propune o extensiune aplicativă, selectată în raport cu conținutul teoretic.

Rolul suportului de curs este de a răspunde cerințelor învățământului actual, necesității formării la studenți competențe profesionale specifice învățământului primar și are ca scop să coordoneze activitatea educativă în cadrul orelor de Educație plastică desfășurate de învățător în raport cu importanța și rolul actului creativ în formarea și dezvoltarea copilului.

Autoarea

Unitatea de învățare 1

OBIECTUL DE STUDIU AL DIDACTICII EDUCAȚIEI PLASTICE

Unități de conținut:

- ✚ Concepția didactică a disciplinei Educația plastică
- ✚ Principii didactice specifice Educației plastice
- ✚ Obiectivele educației plastice
- ✚ Interdependența dintre Didactica educației plastice și alte științe ale educației
- ✚ Aspecte interdisciplinare în predarea educației plastice

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească noțiunea artă plastică și educație plastică;
- să dezvăluie caracterul social prospectiv al educației plastice;
- să analizeze fundamentele teoretice ale educației plastice;
- să explice relațiile dintre didactica educației plastice și alte științe;
- să descrie aspectele interdisciplinare în predarea educației plastice.

***Concepte-cheie:** artă plastică, educație plastică, gust estetic, creativitate, mediu artistic.*

Suport teoretic

1.1. Concepția didactică a disciplinei Educația plastică

Actualitatea este în continuă și dinamică mișcare, de aceea reformele în educație sunt binevenite și oportune. Este important să creăm contexte de învățare care să-i sprijine pe elevi în formarea percepției vizuale asupra rolului pe care îl au artele în societate. Elevii trebuie stimulați să promoveze arta ca o experiență personală, de viață. Artă astăzi este privită altfel, pentru că ea generează idei, transmite valori și evocă emoții. Copiii de astăzi vor constitui viitorul public al muzeelor, expozițiilor, spectacolelor, tot ei vor deveni maturii cu gustul artistic format și vor contribui la schimbarea, ameliorarea ambientului vieții.

Fenomenul artistic este mult prea complex, îndeosebi în contextul actual, pentru a putea fi descifrat fără intermediul unor coduri și metode de cercetare bine puse la punct. Punctul de plecare hotărâtor pentru înțelegerea teoretică a domeniului vieții artistice trebuie să fie ceea ce a produs de fapt lumea artei și a frumosului - opera de artă, viziunea propusă de creația artistului și sistemul de motive elementare din care se naște activitatea artistică a omului. Această activitate însăși și produsul creației - opera de artă, devin la rândul lor, cauze determinante pentru gustul și plăcerea estetică, care pot fi înțelese numai în dependența lor față de realitatea obiectivă a artei. Analiza unei opere de artă - presupune a căuta să înțelegi ceea ce vezi, să comentezi, să explici, să dai un sens imaginii. ARTA - este un mijloc de comunicare și de exprimare. Ea este înscrisă în istoria patrimoniului nostru cultural, fiind în același timp, o manifestare a epocii în care trăim [5].

Arta plastică contribuie în mod deosebit la educația estetică și

multilaterală a elevilor, formând și dezvoltând spiritul de observație, atenția, gândirea spațială, imaginația creatoare, interesul și plăcerea de a desena, de a colora, de a modela și de a aranja după cerințele frumosului obiectele din jur, camera de locuit, sala de clasă, locul de joacă.

Educația plastică - procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistico-plastice la elevi în instituțiile de învățământ preuniversitar general [6].

Ideea fundamentală a actualului concept de educație plastică constă în faptul că imaginea artistico-plastică este rezultatul actului de creație și, în același timp, metodă de instruire. Includerea actului de creație în procesul de instruire a elevilor este una din condițiile principale ale evoluției educației artistico-plastice în instituțiile de învățământ secundar general, un mod efektiv de optimizare a procesului de instruire în domeniul artelor. Studiul limbajului plastic, al materialelor de artă și a tehnicilor de lucru cu ele sunt mijloace de creare a imaginilor artistico-plastice, prin urmare și mijloace de instruire. Valoarea incontestabilă a educației plastice constă în formarea atitudinii fundamentale pozitive a copilului față de lumea înconjurătoare și față de oameni, cultivarea propriei viziuni artistice [5].

Integrarea educației plastice în ansamblul procesului de învățământ încă de la vârsta timpurie urmărește formarea treptată a deprinderii copiilor de a se exprima cu ajutorul elementelor de limbaj plastic, de a percepe, judeca și crea frumosul în arta și prin arta.

Rolul educației plastice în dezvoltarea tinerei generații nu poate fi supraevaluat; doar prin experiențe pozitive de învățare prin artă, micii elevi își dezvoltă competențele vizuale, care le vor permite să observe și să perceapă lumea înconjurătoare. Doar dacă vor fi instruiți vizual, elevii claselor primare vor fi capabili să observe, să înțeleagă sensul celor văzute, vor putea să comunice idei prin imagini și să creeze imagini, iar formarea **gustului estetic** urmează să devină o primă „busolă” în orientarea copiilor în domeniul valorilor estetice. Rezultat al îmbinării dispozițiilor native cu activitatea educativă, gustul estetic devine un criteriu de apreciere format prin influența fenomenelor sociale [3, pp. 70-73].

Educația gustului estetic presupune pregătirea școlarilor pentru a ști să reziste tentațiilor, prejudecăților, de a discerne între valori și nonvalori și a putea distinge o operă valoroasă. Determinarea copiilor să recepteze esteticul implică o bună cunoaștere nu numai a reacțiilor afective, ci și a factorilor multipli, a criteriilor după care se impune frumosul și mai ales a relațiilor complexe pe care le provoacă.

Gustul estetic conform noii concepții curriculare poate fi dezvoltat prin:

1. mediul natural;
2. mediul vital (de viață);
3. mediul operelor de artă plastică (mediul artistic).

Mediul natural, elementul cel mai general și care acționează de la început asupra „sensibilității”, asupra laturii afective a copilului, încă înainte de școală, dar și după aceea, îl constituie frumosul naturii, cadrul în care se mișcă elevul. Succesiunea anotimpurilor, răsăritul și apusul soarelui, o noapte înstelată, un câmp înflorit, întinderea nesfârșită a mării ori semeția creștelor muntoase, un lan unduindu-se în vânt, o pădure încărcată de promoroacă, un cer senin și o liniște odihnitoare, zborul unei păsări – toate pot deveni prilej de a atrage atenția copilului asupra acestui gen al frumosului, ajutându-l să-l perceapă, să reacționeze emoțional și să vibreze intens la contactul cu el.

Mediul de viață în care trăiește elevul: locuința, curtea, școala, sala de clasă, strada, orașul, îmbrăcămintea, moda, un gest ocrotitor, relațiile dintre membrii familiei, dintre colegi, siguranța unei prietenii – toate exercită o influență pozitivă sau negativă în acest sens, mai ales dacă atenția elevului este orientată în direcția percepției și aprecierii frumosului.

Mediul artistic, opera de artă plastică în care competențele, aptitudinile artistico-plastice, trăsăturile de caracter și comportamentele – speciale (artístico-plastice) și generale – constituie un factor de bază în dezvoltarea personalității elevului. Conform concepției curriculumului disciplinar dezvoltat, disciplina Educația plastică își propune să fie realizată în cheia unei Educații vizuale și nu doar plastice, care va orienta spre perceperea și evaluarea mediului natural,

mediului vital și cel al operelor de artă [5].

Domeniul artelor vizuale cuprinde: pictură, desen, grafică, artă decorativă (tapiserie, scenografie, ceramică, vestimentație, design, arta bijuteriilor etc.), fotografie artistică, arta tiparului, sculptură, arhitectură, artă monumentală, artele spectacolului etc. Toate acestea sunt prezente în cotidian și omul contemporan se raportează la ele.

Abordarea doar a artelor plastice, separate de cele vizuale, ar limita sfera preocupărilor și intereselor copiilor. În secolul pe care îl traversăm, aceștia sunt expuși unei multitudini de informații și influențe, cele mai multe venind pe cale vizuală.

Finalitățile curriculare la Educația plastică în ciclul primar se vor realiza prin intermediul domeniilor: **receptare, exprimare, transfer**. Aceste domenii dezvoltă capacitatea de a recepta/observa/vedea, exprima/aprecia și vor asigura transferul de achiziții dobândite spre alte discipline, dar și spre următoarea etapă școlară.

- **Receptare** – elevii vor fi învățați să observe mediul natural/vital/de artă privind în jurul nostru, prin vizionarea operelor de artă, fotografiilor artistice, filmelor etc. Astfel, se va intensifica sensibilizarea elevului, trezind curiozitatea și încurajând imaginația.
- **Exprimare** – elevii vor genera idei prin ceea ce văd, vor explora diverse modalități artistice de exprimare, vor comunica prin diverse forme de artă, atât prin crearea de imagini, cât și oral/verbal. Exprimarea prin artă cultivă elevilor spiritul de experimentare/inovație.
- **Transfer** – elevii vor aprecia arta plastică, iar competențele dobândite de a crea imagini, de a percepe/analiza opere de artă le vor transpune/transfera în alte domenii [4].

Actualul concept de educație plastică păstrează **ideea fundamentală a abordării imaginii artistico-plastice ca rezultat al actului de creație și concomitent, metodă de instruire**. Includerea actului de creație în procesul de instruire a elevilor este un mod eficient de optimizare a procesului de instruire și educație în domeniul artelor. Studiul limbajului plastic, al materialelor de artă și al tehnicilor de lucru

care sunt mijloace de creare a imaginilor artistico-plastice, prin urmare, și mijloace de instruire. Valoarea incontestabilă a educației plastice constă în formarea atitudinii pozitive a copilului față de lumea înconjurătoare și față de oameni, cultivarea propriei viziuni artistice.

Familiarizarea cu limbajul artelor plastice sensibilizează elevii față de cultura plastică națională și universală și oferă o posibilitate eficientă de formare/dezvoltare a trăirilor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistico-plastic.

Dezvoltarea creativității în cadrul activităților artistico-plastice include formarea competențelor de exprimare liberă a propriilor viziuni și preferințe în redarea temelor și subiectelor lucrărilor plastice.

1.2. Principii didactice specifice Educației plastice

Pentru dezvoltarea cât mai eficientă a competențelor artistico-plastice în învățământul preuniversitar se propune ca procesul predării-învățării să fie axat pe următoarele principii specifice educației artistico-plastice:

- *Principiul conexiunii teoriei cu practica* – va asigura îmbinarea la activitățile de educație plastică a actului de însușire a cunoștințelor teoretice cu actul de formare a priceperilor și deprinderilor practice în baza cunoștințelor teoretice;

- *Principiul unității dintre senzorial și rațional* – exprimă necesitatea studierii operelor de artă plastică prin intermediul simțurilor, cunoașterea senzorială a imaginilor artistico-plastice; reper pentru facilitarea înțelegerii particularităților operei de artă plastică, a cunoașterii logice, raționale;

- *Principiul percepției globale, unitare a formei și conținutului operei de artă* – asigură perceperea operei de artă plastică în integritatea formei și a mesajului, formarea capacității de pătrundere în mesajul operei prin intermediul formei; indică asupra necesității conexiunii aspectelor formale și de conținut în receptarea operei de artă plastică;

- *Principiul educației artistice în baza valorilor autentice* –

utilizarea la activitățile de dezvoltare a percepției artistice a operelor valoroase cu o anumită tradiție culturală națională și universală (e necesar ca elevii să vadă, prin comparație, și lucrări care pretind a se numi artistice, kitsch-uri - pentru cultivarea unei atitudini corecte față de valorile artistice);

- *Principiul unității percepției și creației* – predarea-învățarea fiecărei teme din curriculum prin conexiunea mai multor genuri de activitate: examinarea materialului didactic, audierea muzicii sau lectura corespunzătoare subiectului sau perioadei istorice studiate, verbalizarea ideii plastice, executarea lucrului practic, analiza colectivă și individuală a lucrărilor - toate grupate în mod optimal în fiecare caz aparte pentru formarea competențelor.

- *Principiul etnocultural* – exprimă interferența artei profesionale, artei populare și a celei religioase. Funcționarea lui asigură păstrarea și transmiterea către generațiile viitoare a unor valori spirituale și materiale create de-a lungul veacurilor.

- *Principiul unității dintre autoexprimarea elevului și dezvoltarea creativității plastice* – exprimarea liberă a viziunilor, sentimentelor copilului, ceea ce dinamizează imaginația și stimulează activitatea de creare a noilor valori (formelor noi) și, de regulă, se desfășoară într-o atmosferă de colaborare dintre pedagog și elev [4].

Centrarea pe competențe stabilește o viziune netradițională față de utilizarea conținuturilor. Astfel conținuturile devin mobile, flexibile și redau viziunea autorilor referitoare la realizarea obiectivelor propuse. În consecință, profesorul este acela care decide asupra conținuturilor care urmează a fi realizate pe parcursul unui an de studii reieșind din competențele personale, interesele grupului de elevi, specificul localității sau zonei geografice utilizând în scop consultativ conținuturile cu titlu de recomandare propuse de autorii curriculum-ului.

Conținuturile sunt informații care fundamentează teoretic formarea competențelor elevilor în procesul educațional. Activitatea de formare a competențelor va fi orientată spre un nivel necesar și suficient pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității

elevului și a permite accesul acestuia la următoarea etapă/treaptă a învățământului și/sau inserția lui socială. Conținuturile recomandate au fost structurate în patru compartimente (module) dezvoltate de la clasă la clasă: ***Frumosul în jurul nostru; Alfabetul artei plastice; Cum realizăm o lucrare plastică; De ce ne place arta plastică.***

Astfel, în concepția curriculumului dezvoltat, educația plastică în învățământul primar se abordează ca proces de formare a competențelor de receptare, observare a mediului natural/vital/de artă, de creare/exprimare a valorilor plastice, de comunicare artistică cu opere de artă valoroase și de transfer în alte domenii.

1.3. Obiectivele educației plastice

Elaborarea obiectivelor educației plastice la nivelul învățământului primar reprezintă factorul determinant al oricărei acțiuni pedagogice în relația cadru didactic-elev.

Educația plastică, alături de celelalte componente ale educației estetice, contribuie la formarea unei personalități armonioase, creative, capabilă să recepteze și să comunice un mesaj în fața artei și a naturii.

După M. Cristea, procesul de elaborare a obiectivelor educației plastice în învățământul primar se poate rezuma la următoarele secvențe:

1. definirea obiectivelor și stabilirea modalităților de atingere a lor la diferite niveluri de vârstă;
2. utilizarea metodelor și procedeele adecvate situațiilor de învățare;
3. studierea consecințelor acestei acțiuni pedagogice în vederea elaborării altor obiective, pentru alte niveluri de învățare [2].

Obiectivele educației plastice au scopul de a dezvolta potențialul creativ al elevilor cu valori artistice care își îmbogățesc viața spirituală și își dezvoltă noi priceperi și deprinderi artistico-plastice bazate pe imaginație, gândire creatoare, inteligență, sensibilitate etc. Astfel, în cadrul orelor de educație plastică se dezvoltă *gândirea artistico-plastică* ca o componentă a gândirii creatoare, *sensibilitatea și gustul estetic*.

Obiectivele se structurează și se diferențiază în funcție de gradul

lor de generalitate și se clasifică în **obiective generale**, **obiective specifice** și **obiective operaționale**.

- **Obiectivele generale** indică achizițiile urmărite la sfârșitul unui ciclu școlar pe cele trei componente: cognitiv, afectiv și motric.

Domeniul cognitiv vizează însușirea terminologiei specifice domeniului plastic; deprinderea de a realiza combinații de culori pentru a obține tonuri și nuanțe; utilizarea culorilor pentru a exprima sentimente, acțiuni, fenomene ale naturii, anotimpuri; însușirea și utilizarea tehnicilor de lucru etc.

Domeniul afectiv vizează atitudinea pozitivă în fața frumosului din natură, artă și societate; receptarea mesajului dintr-o lucrare artistică; diferențierea frumosului de urât, formarea gustului estetic etc.

Domeniul motric vizează etapele formării unor deprinderi motorii: deprinderea de a utiliza instrumentele de lucru (pensulă, creion, carioca, plastilină etc.); deprinderea de a avea o poziție corectă a corpului în timpul lucrului etc.

- **Obiectivele specifice** urmăresc diferite tipuri de conținuturi, pe discipline de învățământ.

Aceste obiective indică domeniul de conținut și modul de abordare de către școlar a activității de învățare a conținutului; justifică locul artei în școală, în cadrul pregătirii generale a copilului, și fac din aceasta un instrument de neînlocuit pentru dezvoltarea funcțiilor esențiale ale gândirii și acțiunii, sau cum obișnuim să spunem, educație prin artă nu pentru artă, arta devenind mijloc, nu scop. Prin obiectivele specifice nu urmărim să formăm din elevi artiști plastici, ci să le modelăm personalitatea.

- **Obiectivele operaționale** au un caracter concret, măsurabil și se urmăresc pe parcursul și la sfârșitul lecției.

Acestea sunt în concordanță cu obiectivele specifice și cu cele generale. Sunt elaborate pentru fiecare lecție și au două dimensiuni: una de conținut (informația - obiectiv al învățării) și alta de formă, operațională (sarcina de învățare). Prin operaționalizarea obiectivelor se poate stabili, cât mai aproape de adevăr, nivelul performanțelor învățării și implicit ale predării [apud, 2].

Obiectivele educației plastice sunt reflectate în Curriculumul național pentru învățământul primar prin unități de competențe și competențe specifice repartizate în patru unități de conținut (module):

1. *Frumosul în jurul nostru;*
2. *Alfabetul artei plastice;*
3. *Cum realizăm o lucrare plastică;*
4. *De ce ne place arta plastică.*

Cadrele didactice vor selecta acele obiective care să-i ajute să-și structureze conținuturile și strategiile pentru a organiza eficient lecția. Multiplele posibilități de manifestare a creativității elevului trebuie dirijate subtil spre dezvoltarea imaginației, a spiritului de observație, prin stimularea formelor de comunicare plastică cu ajutorul elementelor de limbaj plastic, pentru a-și putea astfel contura, treptat, personalitatea.

1.4. Interdependența dintre Didactica educației plastice și alte științe ale educației

Didactica educației plastice se folosește de un sistem cuprinzător de achiziții (cunoștințe, metodologii etc.) din domeniul pedagogie, psihologie, didactica generală și particulară și oferă o viziune științifică pluri-disciplinară sau inter-disciplinară asupra fenomenelor educaționale.

O importanță specială, prin achizițiile și rezultatele oferite, o are *psihologia*, din domeniul căreia cunoștințele despre însușirile psihicului, despre posibilitățile sale de dezvoltare, despre stilurile, metodele, tehnicile de învățare etc. sunt indispensabile. De asemenea, *psihologia gândirii, a memorării, a motivației și a intereselor epistemologice* reprezintă subdomenii ale psihologiei, care se constituie în surse de informații utile pentru didactica educației plastice.

Logica și teoria cunoașterii pun la dispoziția didacticii educației plastice noțiuni care constituie așa numitele baze logice ale învățământului. Concepte ca: noțiune, judecată, raționament, analiză, sinteză etc. sunt clarificate de logică și puse la îndemâna tuturor disciplinelor, nu numai a didacticilor speciale.

Științele biologice, spre exemplu *anatomia, fiziologia, genetica și igiena*, abordând aspecte legate de activitatea sistemului nervos central, ajută la înțelegerea fenomenelor elementare din procesul învățării. Nu sunt indiferente, de pildă, condițiile fiziologice (oboseala elevului, starea afectivă, stresul, condițiile de igienă mintală etc.), care trebuie avute în vedere atât de profesor, cât și de elevi [1, pp11-30].

Nu putem omite aportul unor științe ca *matematica, statistica, cibernetica, informatica, modelarea, managementul, economia, teoria comunicării și algoritmizarea*, care prin sistemul conceptual de care dispun, prin aparatul matematic cu care operează și prin viziunea pe care o impun în demersurile de analiză și investigare a domeniului instrucției și educației, contribuie la desprinderea specificului acestui domeniu, la cunoașterea sa și, în esență, la stăpânirea și la dirijarea sa ca autentic sistem de comandă și control.

În aceeași măsură, didactica educației plastice valorifică achizițiile științelor socio-umane: filosofia, sociologia, istoria, axiologia, teleologia ș.a. care, pe lângă materialul factic oferit, asigură orientarea științifică a cercetărilor și a activității didactice, precum și metoda generală de lucru, pe fondul căreia devin operante metodele specifice didacticii.

În concluzie, didactica educației plastice trebuie să fie o știință interdisciplinară, întrucât omul, care stă în centrul preocupărilor sale, trebuie să fie cunoscut din toate punctele de vedere, analizat ținând cont de mediul și societatea în care trăiește și pregătit pentru a face față diverselor situații de viață cu care se va confrunta.

1.5. Aspecte interdisciplinare în predarea educației plastice

Interdisciplinaritatea este raportul de întrepătrundere (cooperare, coordonare) între disciplinele de învățământ, între structurile conținutului educativ.

Finalitățile și scopurile educației nu pot fi realizate decât prin ansamblul tuturor disciplinelor, al căror spirit de vecinătate trebuie stimulat în vederea atingerii țăntelor comune. Spiritul interdisciplinar

este solicitat și de împrejurarea că există nu doar obiective specifice ci și obiective comune ale diferitelor discipline sau categorii de discipline.

Relațiile dintre activitățile plastice și celelalte discipline școlare sunt multiple, ele realizându-se prin transferul de cunoștințe de la celelalte discipline către *Educație plastică*, în funcție de cunoștințele elevilor și posibilitățile lor de exprimare artistică. Pentru profesorul de educație plastică, lucrările realizate de elevi trebuie să fie o confirmare care arată în ce măsură elevii au participat la lecții, ce au înțeles și care este rezultatul aplicării lor în lucrări.

Prin activitățile artistico-plastice elevii exprimă mediul ambiant, deoarece ele reprezintă natura și viața în splendoarea lor prin ochiul care deslușește esențialul și expresivul din bogăția elementelor realității, relațiile dintre părțile componente ale unui obiect și ansamblu, relații între forme și culori.

În acest context, vom enumera câteva exemple de interdisciplinaritate în care *Educația plastică* acționează cu celelalte obiecte de studiu în ciclul primar. Putem afirma că în cadrul activităților artistico-plastice sunt puse în aplicare cunoștințele majorității disciplinelor școlare care influențează sau pot influența dezvoltarea imaginației și creativității elevilor, ușurându-le munca în realizarea lucrărilor specifice.

Obiectul *Limba și literatura română* oferă o multitudine de posibilități pentru formarea elevilor, în funcție de valorile frumosului și expresivității care le dezvoltă imaginația plastică. Lectura basmelor îi poartă pe elevi pe tărâmurile fantastice, le oferă posibilitatea întâlnirii cu diferite personaje literare, zugrăvite în diferite situații și culori, elemente care pot însufleți imaginația în realizarea unor lucrări plastice în care să folosească contraste cromatice, subliniind dinamismul acțiunii. Textele literare, având ca tematică călătoriile, aventurile, pot avea o influență pozitivă asupra elevilor în realizarea unor lucrări plastice, precum și lucrări cu conținut științifico-fantastic. Descrierile mediului înconjurător redau forme, culori, anotimpuri, diferite rutine ale zilei, cântecul păsărilor, activitatea diferitelor ființe, susurul apelor care pot deveni elemente în realizarea unui peisaj sau

lucrări plastice. Condiția este ca o opera literară să poată fi transpusă într-o imagine plastică constă în a alege un fragment sau text semnificativ, a efectua o lectură model, cu intonația corespunzătoare pentru a fi puse în lumină elementele care vor sta la baza imaginii plastice. Limba și literatura română îi ajută pe elevi în realizarea unei lucrări de design grafic, cum ar fi ilustrații la o poezie, un basm sau poveste etc.

Matematica ne pune la dispoziție cunoștințe și noțiuni legate de punct, linie, formă și figură geometrică etc., noțiuni cu care se vehiculează și la educația plastică în realizarea unor construcții grafice care, dezvoltate din punct de vedere artistic, slujesc pentru realizarea unor ornamente cu caracter geometric pe care elevii le pot folosi în elaborarea unor compoziții decorativ-aplicate. Realizarea construcțiilor geometrice cu ajutorul instrumentelor în cadrul orelor de educație plastică au rolul de a consolida deprinderile de lucru cu acestea.

Limbile străine – franceza, engleza – ajută în cadrul predării conținuturilor ce țin de istoria artelor, unde elevii vin în contact cu numele unor localități, țări, autori etc., care trebuie scrise și pronunțate corect în limba respectivă. Noțiuni cum ar fi *contre-jour* – a privi împotriva luminii, *plein-air* – pictura practică în aer liber, *ronde-bosse* – sculptură realizată în relief, statuie, *cloisonné* – tehnică de lucru a emailului, sunt adesea folosite în vocabularul specific artelor plastice. Din limba engleză amintim termenul de *design* – tradus mai liber, util și frumos.

Istoria, ajută elevii să înțeleagă condițiile sociale, politice, culturale în care au apărut și s-au dezvoltat diferite curente artistice, școli, personalități cu renume, să ordoneze cronologic aceste evenimente. Istoria ținuturilor natale aduce la cunoștință elevilor multitudinea evenimentelor care s-au succedat de-a lungul timpului pe meleagurile noastre, chipuri ale unor personalități care au avut contribuții majore în desfășurarea unor evenimente, sacrificiile făcute de înaintași pentru libertate, unitate, independență. Toate aceste aspecte pot trezi sentimente de respect și dragoste față de neam și țară

care pot fi ilustrate în compoziții cu tematica istorică. Legat de istoria neamului, putem veni cu exemple de capodopere realizate de mari personalități ale picturii românești în care elevii pot desluși evenimentul ilustrat, modul de concepere a lucrării, vestimentația epocii, coloritul, mesajul transmis de autor.

Mediul înconjurător se studiază în cadrul disciplinei *Științe*, structuri care la educație plastică, prin stilizare, devin structuri plastice, utile în organizarea compozițiilor decorative. Varietatea lumii vegetale și a faunei, a formelor și culorilor este un bogat izvor de inspirație pentru elevi în realizarea motivelor decorative pentru propriile lucrări. Aceste elemente adesea sunt reprezentate în lucrările elevilor sub forma priveliștilor din natură. În arta plastică facem o clasificare a peisajelor în funcție de formele de relief, peisaj montan, de deal, de câmpie, de deltă, marin, acestea la rândul lor în funcție de anotimp.

Și *Educația muzicală* are elemente comune cu *Educația plastică*. La studiul ritmului plastic se fac multe analogii cu cunoștințe de la muzică. Elementele ritmului plastic sunt definite astfel: întinderea corespunde duratei sunetului muzical; înălțimea corespunde înălțimii sunetului muzical; calitatea corespunde timbrului în muzică; accentul corespunde accentului muzical, intervalul corespunde intervalului în muzică. Când discutăm despre game cromatice spunem că o gamă caldă este majoră, iar una rece este minoră. Atât în pictură cât și în muzică sunt frecvente noțiunile de linie, ritm, compoziție, studiu.

Transferul cunoștințelor de la alte discipline curriculare către *Educație plastică* trebuie asigurat în primul rând de către profesorul de educație plastică/ învățător care, dotat cu aceste cunoștințe, dirijează și incită în mod creator pe elevi să le folosească la realizarea propriilor lucrări. În funcție de nivelul cunoștințelor asimilate la alte obiecte, elevii le vor aplica în lucrările artistico-plastice. Cei care nu citesc, nu se informează, nu observă sistematic mediul în care trăiesc, nu vor avea o memorie vizuală dezvoltată. Aceștia nu vor obține în activitățile plastice rezultate frumoase, datorită lipsei de imaginație și

implicit a capacității de a transpune în imagini artistico-plastice diferite aspecte ale realității.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Explicați intensiunea conceptului de „didactica educației plastice” în abordarea diacronică. Prezentați particularitățile domeniului de interes al didacticii educației plastice.
2. Identificați raportul dintre didactica educației plastice și alte științe.
3. Analizați următorul citat și comentați în ce măsură el își păstrează actualitatea: „Toți copiii sunt artiști. Problema este cum să rămâi un artist după ce crești.” (Pablo Picasso).
4. Prezentați exemple de situații educaționale în care didactica educației plastice exercită finalitățile curriculare prin intermediul domeniilor: receptare, exprimare, transfer.
5. Argumentați necesitatea și importanța respectării principiilor didactice specifice educației artistico-plastice.
6. Analizați, prin contrapunere, obiectivele educației plastice. Formulați predicții în perspectiva interdisciplinară.
7. Realizați un eseu cu tema: „Căutarea frumuseții este o activitate în care ni se permite să rămânem copii toată viața”.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. CRISTEA, M. *Metodica predării educației plastice în învățământul primar și preșcolar*. București: Corint, 2009. 111 p. ISBN 978-973-135-

511-5

3. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6
4. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
5. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
6. NICOLA, I. *Didactica - teorie a instruirii instituționalizate (fragmente)*. Oradea: 1999. 164 p. ISBN 973-9329-50-0

Bibliografie suplimentară:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Paralela 45, 2008. 167 p. ISBN 978-973-47-0331-0
2. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă*. Ediția a II-a, revizuită. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X .
3. IONESCU, M., BOCOȘ, M. *Tratat de didactica modernă*. Pitești: Paralela 45, 2009. 456 p. ISBN 978-973-47-0556-6
4. CHIȘ, V., IONESCU, M. *Fundamentări teoretice și abordări praxiologice în științele educației*. Cluj-Napoca: Eikon, 2009. 434 p. ISBN 978-973-757-203-5

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	

Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 2

CREATIVITATEA ȘI IMAGINAȚIA ÎN CADRUL ORELOR DE EDUCAȚIEI PLASTICE

Unități de conținut:

- ✚ Creativitatea: delimitări conceptuale și specifice educației plastice
- ✚ Factorii și fazele creativității artistico-plastice
- ✚ Dezvoltarea creativității în cadrul orelor de Educație plastică
- ✚ Imaginația în contextul educației plastice

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească noțiunea creativitate și imaginație creativă;
- să dezvăluie importanța creativității în activitatea artistico-plastică a elevilor;
- să analizeze factorii și fazele creativității;
- să explice procesului de dezvoltare a imaginației în cadrul orelor de educație plastică;
- să descrie condițiile dezvoltării creativității în cadrul orelor de educație plastică.

***Concepte-cheie:** creativitate, imaginație, fluiditate, plasticitate, originalitate, proces cognitiv.*

Suport teoretic

2.1. Creativitatea: delimitări conceptuale și specifice educației plastice

Privită în ansamblu, creativitatea poate fi considerată o capacitate complexă ce ține de personalitate, este constituită din factori ce favorizează obținerea a „ceva nou” și este proprie tuturor indivizilor. Într-o dezvoltare normală, fiecare dispune, într-o măsură mai mare sau mai mică, de un potențial creator. Diferențele se exprimă prin intensitatea cu care se manifestă acest potențial, prin ponderea și modul în care se corelează factorii creativității.

Numeroși cercetători din diferite domenii (pedagogie, psihologie, logică, estetică, critică literară și de artă, știință etc.) s-au preocupat să definească creativitatea, dar cu toate acestea încă nu s-a ajuns la un consens în ceea ce privește conceptul de creativitate. S. Cristea în *Dicționarul de termeni pedagogii* definește **creativitatea** ca fiind capacitatea de a produce, de a realiza ceva nou și de valoare pe baza celor știute, existente [4].

Unii autori susțin această definiție, alții definesc creativitatea ca pe un proces prin care se realizează un produs nou.

Al. Roșca afirmă: „creativitatea este considerată ca fiind un proces care duce la un anumit produs caracterizat prin originalitate pentru societate” [6].

Pentru pedagogul francez Maurice Debesse, „creativitatea la copii este un concept important, dar modest, având sensul posibilității de exprimare a copilului, realizării unei lucrări în mod firesc și spontan”.

Koestler vede în creativitate „capacitatea de a lega dimensiuni până atunci străine una de alta”.

Dicționarul de psihologie Larousse definește **creativitatea** ca o „dispoziție de a crea, dispoziție care există în stare potențială la toți indivizii de toate vârstele”.

Mac Kinnon definește creativitatea ca „un proces care se desfășoară în timp și care se caracterizează prin originalitate, spirit de adaptare și grija pentru o realizare concretă”.

Jean Piaget afirmă că „imaginația creatoare este unul și același lucru cu creativitatea, interpretările imaginative ale creativității pun în evidență rolul asociațiilor și al combinațiilor în elaborarea noului”.

Paul Popescu-Neveanu afirmă: „creativitatea poate fi definită ca fiind o proprietate generală a sistemului psihic uman și a macrosistemelor socio-culturale.

Ea se relevă ca esențială și definitorie pentru existența umană în toate etapele ei și sub toate formele ei”.

După J.P. Guilford, creativitatea este asociată în mod deosebit cu gândirea divergentă, exprimată prin anumite trăsături (fluiditate, mobilitate, flexibilitate etc.).

Stoica A. în lucrarea *Creativitatea elevilor*, definește creativitatea ca fiind „forma superioară de manifestare comportamentală a personalității creatoare, prin care produce, în etape, un bun cultural original, cu valoare pentru progresul social. Creația reflectă valoarea structurii bio-psiho-socio-culturale a personalității (ca niște condiții potențiale), dar, în același timp, valorifică aceste virtualități, le pune în mișcare, le actualizează” [7].

Psihologii și cadrele didactice înțeleg prin creativitate potențialul copiilor de a se integra în mod creativ în desfășurarea jocurilor și activităților care stimulează imaginația, inteligența, perspicacitatea. Copilul care gândește independent face observații personale, rezolvă probleme în diverse domenii este un copil cu reale posibilități de creație.

Creativitatea are o mare importanță în activitatea artistico-plastică a elevilor, deoarece aceasta este cea care generează progresul în artă, tehnică, știință etc. Astfel, creativitatea apare ca:

- potențial uman caracteristic tuturor vârstelor;

- produs al dialogului valorilor, raportat la diferite vârste, dialog necesar procesului de creativitate;
- modalitate de originalitate, relativă și absolută, a produsului obținut.

Inteligența și creativitatea se corelează semnificativ. Pentru a marca „pașii” însemnați spre progres, este nevoie ca puterea de percepție și înțelegere a fenomenelor, a acțiunilor să aibă cote ridicate. Este adevărat că nu toți indivizii inteligenți pot fi creativi, deoarece creativitatea se poate dezvolta în anumite condiții care țin de factori subiectivi și obiectivi, ca factori ai personalității [3].

Factorii subiectivi se referă la însușiri și se pot grupa în:

- factori intelectuali, care au la bază inteligența, gândirea creatoare;
- factori aptitudinali, care acționează unele activități (auz muzical, simț al culorilor, ritm, talent literar etc.)
- factori non-intelectuali și non-aptitudinali (trăsături de caracter, temperament).

Factorii obiectivi se referă la condițiile obiective ale vieții, cu precădere la condițiile social-educative (familia, școala, societatea).

Dacă ne raportăm la factorii sociali care țin de dezvoltarea diferitelor epoci istorice și implicit de dezvoltarea artei, înțelegem de ce strălucita epocă a Renașterii italiene în sculptură și pictură s-a dezvoltat substanțial odată cu îmbogățirea negustorilor, care își construiau palate împodobite cu sculpturi și picturi. Acest fenomen a stimulat dezvoltarea talentelor și implicit a activității artistice.

Studiindu-se creația științifică și artistică, s-au identificat numeroși factori comuni, cum ar fi fluența și fluiditatea, asociativitatea gândirii, flexibilitatea sau capacitatea de adaptare rapidă la situații noi, sensibilitatea față de probleme și față de atitudinile și sentimentele altora, găsirea răspunsurilor adecvate și variate, aptitudinea de a transforma, de a restructura, aptitudinea de a găsi valențe noi unor lucruri în vederea unor noi îmbunătățiri, capacitatea analitică și de a organiza un proiect, de a exprima o idee etc.

În creația artistică, pe lângă aptitudinile generale, un rol primordial revine aptitudinilor speciale sau înclinației spre domeniul plastic, muzical, sportiv etc. Aptitudinile speciale se cristalizează pe toată perioada de dezvoltare psihosocială pe măsură ce se formează structura de personalitate. De aceea, putem spune că o aptitudine specială descoperită la timp și cultivată prin activități care au menirea să dezvolte performanțele copilului se poate transforma într-o preocupare de succes și chiar într-o profesie. Creativitatea artistică plastică presupune aptitudinea de a descoperi armonii cromatice, forme expresive, structuri compoziționale etc.

C.W. Taylor descrie câteva tipuri ale creativității, valabile și în creativitatea artistico-plastică:

- *creativitatea expresivă*, care se manifestă la copii liber și spontan. La acest nivel nu se poate vorbi de originalitate, este un mijloc de a se cultiva aptitudinile artistice care se vor manifesta ulterior, în funcție de modul propriu de dezvoltare intelectuală;
- *creativitatea inovatoare*, întâlnită la cei care sunt caracterizați ca fiind „talente”, iar originalitatea este o trăsătură a creației lor;
- *creativitatea emergentă* este caracteristică geniului, cel care aduce schimbări radicale, revoluționare, recunoscute peste ani, care pune amprenta pe generații formând stiluri, curente artistice etc. [apud, 3].

2.2. Factorii și fazele creativității artistico-plastice

În procesul creativității sunt implicați și unii factori psihologici.

- **Flexibilitatea**, care este principala trăsătură a gândirii creatoare și constă în posibilitatea restructurării cu ușurință a cunoștințelor în funcție de cerințe, în modificarea rapidă a direcției gândirii prin încadrarea noilor informații în contexte deja cunoscute. Creativitatea artistică plastică impune flexibilitate în gândire, în găsirea unor soluții de rezolvare a organizării compoziționale, în rezolvarea armonizării cromatice, în asocierea culorilor și formelor la tema plastică propusă etc.

• **Fluiditatea**, capacitatea de a oferi răspunsuri multiple la o problemă. Este o componentă a gândirii divergente. Guilford a descris fluiditatea sub diferite aspecte: fluiditatea cuvintelor, fluiditatea intențională, fluiditatea asociațiilor și combinațiilor, în creația plastică a copiilor, fluiditatea presupune bogăția, ușurința și rapiditatea asociațiilor de imagini sau idei în vederea realizării unei compoziții.

• **Originalitatea** se referă la noutate și varietate în creație. Este o caracteristică principală a creației artistice. Permite scoaterea unor elemente dintr-un context și înlocuirea cu altele, transformarea, metamorfozarea formelor plastice pentru a obține expresivități plastice noi. După părerea celor mai mulți cercetători, originalitatea constă în caracterul neuzual al soluțiilor, în ingeniozitatea și caracterul surprinzător al rezolvărilor [3].

În urma unor experimente realizate la diferite niveluri de vârstă, s-a constatat că preșcolarii și școlarii mici prezintă o fluiditate mai mare în lucrările cu temă dată și cu elemente sugerate, flexibilitatea este mai mare în lucrările cu elemente sugerate și originalitatea este mai vizibilă în lucrările cu teme libere.

Funcțiile creativității se amplifică odată cu lărgirea experienței cognitive, cu transformările în planul gândirii, al percepției, al reprezentării și cu consolidarea funcțiilor memoriei.

În procesul de creație este implicată nu numai activitatea gândirii, capacitatea de a transforma și a găsi noi relații între elemente, ci și dinamica vieții afective și a factorilor de personalitate. Gândirea artistică plastică acționează mai mult în plan emoțional și presupune curaj, libertate în exprimare, încercări, informație și exercițiu.

Experiența didactică arată că, încă de la vârsta preșcolară, copilul are un fond creativ, că acesta se poate dezvolta prin întrepătrunderea și interconținutarea unor condiții cum ar fi:

- dobândirea unor cunoștințe privind elementele limbajului plastic și a tehnicilor de lucru la activitățile de pictură, desen și modelaj;
- climatul de creativitate în care cadrul didactic stimulează curiozitatea și curajul copiilor de a utiliza sau combina culorile,

prin crearea unei atmosfere de activitate liberă sau de colaborare, prin realizarea unor lucrări colective, precum și prin aprecieri pozitive privind rezultatele obținute;

- dezvoltarea gândirii artistice plastice începând cu vârsta timpurie, când copiii sunt ajutați să gândească în imagini, antrenând astfel memoria vizuală, afectivitatea, senzațiile și percepțiile [5].

Dezvoltarea creativității, în viziunea mai multor cercetători, trece prin câteva etape. G. Walles este cel care a stabilit cele patru faze ale procesului de creație:

- **Prepararea sau pregătirea** este faza inițială care poate fi hotărâtoare în obținerea unui produs. Aceasta constă în acumularea de informații, asimilarea și relaționarea lor, precum și integrarea lor în sistemul de gândire. În creația artistică plastică, faza inițială corespunde familiarizării cu elementele de limbaj, cu problemele de compoziție, cu tehnicile de lucru etc.
- **Incubația** sau etapa de așteptare a soluției definitive este legată de activitatea psihică a jocului, a activităților cu caracter spontan și implică mai mult subconștientul.
- **Iluminarea sau inspirația** este procesul culminant al creației. La elevi acest moment trebuie pus în valoare prin încurajare, apreciere pozitivă, prin stimularea imaginației și prin schimbul de idei. La unii indivizi, inspirația poate fi provocată de o întâmplare, se produce în mod spontan.
- **Verificarea** reprezintă operația de control, aceasta finalizează acțiunea [apud, 2].

Activitatea artistico-plastică constituie cadrul cel mai larg de activare și stimulare a potențialului creativ. Culorile, formele plastice, punctele, liniile sunt mijloace de exprimare a copiilor încă de la vârsta mică. Prin artă, se dezvoltă sensibilitatea senzorială, dar și cea comportamentală. Sensibilitatea artistică se construiește pe baza afectivității, intuiției și fanteziei, în funcție de măiestria didactică a cadrului didactic.

Personalitatea copilului, implicit sensibilitatea lui artistică, este

rezultanta acțiunii conjugate a factorilor ereditari, de mediu și de educație. De aceea, trebuie să se conștientizeze că limbajul plastic de exprimare este cel mai apropiat copilului.

În creația artistico-plastică, în procesul de formare a priceperilor și deprinderilor, trebuie solicitate: inițiativa, participarea activă, fantezia, alături de temeinicia cunoștințelor și de spiritual critic.

Aspirația spre dezvoltarea spiritului critic al elevilor în fața lucrărilor realizate a dus, încă de la o vârstă foarte mică, la utilizarea unor metode și procedee care să combată blocajele și să favorizeze asocierea liberă a ideilor generate de imaginație, în fiecare copil există un potențial creativ care, dacă este educat și exersat, poate fi valorificat, concretizat, obiectivizat în domeniul artei plastice.

Dezvoltarea capacităților creatoare presupune inițierea copiilor într-o diversitate de tehnici de lucru, studierea cu grijă a manifestărilor fiecărui copil și a inițiativei lui artistice. Posibilitățile multiple de manifestare a creativității copilului trebuie dirijate prin dezvoltarea imaginației, a spiritului de observație prin inițierea în problemele elementelor de limbaj plastic, pentru a-și putea exprima fiecare personalitatea, în funcție de disponibilități și temperament.

2.3. Dezvoltarea creativității în cadrul orelor de Educație plastică

Arta este o gramatică cu o morfologie și o sintaxă proprie, este limba universală care nu este maternă și care nu se învață de la sine, nefiind înțeleasă în adevăratul ei sens decât prin cultură și meditație. Vârstei școlare îi corespunde *faza realismului vizual*, etapă în care copilul este preocupat să redea în imagine grafică aspectele vizibile ale obiectelor. Copilul se supune în acest desen, perspectivei vizuale sau relațiilor active dintre imagini. Exprimarea se transpune în imagine plastică a ceea ce vede și știe. Datorită creșterii posibilitățile copilului de a observa și percepe tot mai adecvat realitatea ce îl înconjoară, *exprimarea și transpunerea* în imagine plastică a ceea ce vede și știe, nu se mai realizează cu aceeași spontaneitate ca în etapele anterioare.

Întâmpină dificultăți în redarea realului, deoarece nu stăpânește mijloacele tehnice adecvate și limbajul plastic necesar [1].

În învățământul primar educația plastică le oferă elevilor mijloacele de expresie plastică și le orientează observația de la aspectele exterioare spre stadiul structurilor interne din natură, dezvoltându-le potențialul creator. Limbajul formelor se vede peste tot – de la forma frunzelor până la structura corpului uman. Pentru copiii bogați spiritual, lucrul cu pensula este o modalitate ideală de desfășurare a emoțiilor și de eliberare a tensiunii interioare. Limbajul artistic al elevilor reprezintă învelișul material al gândirii lor artistice, al acelei calități a gândirii, care acționează în câmpul sensibilității estetice a copilului și care face posibil schimbul de idei, de sentimente și de stări emotive.

Nici una din noțiuni nu va fi memorată mecanic, ci după explicarea ei prin repere aceste noțiuni vor intra treptat în vocabularul activ al copiilor, dându-le posibilitatea să creeze, dar și să discute și să înțeleagă lucrările altor colegi. Ajutându-i pe copii să stăpânească tehnicile de lucru și cerându-le condiții să organizeze singuri o compoziție ei vor ajunge să guste și să transforme bucuria estetică într-o componentă a modului lor de viață. Prin metodele și procedeele utilizate în cadrul lecțiilor vom urmări să antrenăm acel potențial creativ care să ducă la realizări artistice productive (și nu reproductiv) conștiente, personale, imediate. Astfel vom aplica diverse metode, cum ar fi *brainstorming-ul* (asaltul de idei), care oferă posibilitatea unui grup de copii să-și manifeste liber spontan imaginația; *activitățile de desen (pictură)* cu temă aleasă se pot desfășura grupând copiii câte 4-6, fiecare grup primind o foaie de hârtie și instrumente necesare de lucru stabilesc tema, un copil începe desenul cu elementul pe care îl dorește și dă foaia mai departe spre dreapta, copilul următor preluând ideea și continuând-o. La finalul activității fiecare grup povestește ce reprezintă desenul, după care le afișează pe toate pentru a fi apreciate și admirate. Lucrările elevilor se analizează și se ierarhizează de către un „parlament” al elevilor după

următoarele criterii: claritatea mesajului, originalitatea, expresivitatea, contrastul și gama cromatică, estetica lucrării [5].

Altă tehnică de lucru aplicată în scopuri dezvoltării imaginației creatoare a elevilor a fost *tehnica de fuzionare* la margini a unor pete de diferite culori și fuzionarea în masă a culorilor, care se realizează aplicând pete de culoare, linii, figuri colorate cu vopsea fluidă, îndoind și presând foaia de hârtie sau pictură făcută cu sfoara înmuiată în culoare. După uscarea planșelor copii descoperă forme prin analogie cu aspecte din viața înconjurătoare: fluturi, flori, păsări, pomi, elefanți. Aceste tipuri de exerciții au la bază gândirea divergentă și inteligența creatoare. Putem spune deci că cele mai plăcute ore pentru elevii mici sunt cele de educație plastică, în care creativitatea se poate manifesta cu mult succes. Procesul adaptării copilului la lumea celor mari nu se poate realiza prin forme de activități similare cu ale adultului pentru echilibrul său intelectual și afectiv este necesar ca el să fie atras în asemenea forme de activitate prin care să i se faciliteze asimilarea treptată a realității mediului înconjurător.

Când un copil este nehotărât în fața unei coli albe de hârtie, neștiind ce imagine să realizeze, poate să înceapă așternerea absolut liberă, fără nici o idee preconcepută, a unor pete și linii din culorile date sau alese potrivit cu sarcinile precizate după procedeul *provoacă și vezi ce iese*.

În acest context, activitatea de dezvoltare a creativității elevilor este o activitate complexă care cuprinde receptarea, perceperea, prelucrarea și evaluarea strategiilor didactice. Se impune, deci, implicarea elevilor într-un complex metodologic specific ce ar favoriza dezvoltarea creativității.

2.4. Imaginația în contextul educației plastice

În complexul proces al creativității intervine atât inteligența creatoare, care presupune flexibilitate în gândire și sensibilitate, cât și imaginația creatoare cu posibilități de găsirea unor soluții surprinzătoare, personale în rezolvarea problemelor plastice.

Imaginația este un proces cognitiv-logic de obținere a unor imagini noi, proiecte noi pe baza combinării și transformării informațiilor deținute în urma experienței proprii. Fiind un proces intelectual ce implică analiză și sinteză, poate genera imagini fără corespondența în realitate cum este arta abstractă.

Având o funcție cognitivă, are un rol important în lărgirea sferei cunoașterii, conferind totodată gândirii o dimensiune exploratoare și creatoare.

Spre deosebire de unele procese psihice, cum ar fi gândirea, care propune norme riguroase în impactul cu lumea obiectivă, imaginația este eliberată de canoane și apar fantezia, ineditul și noutatea. Ea este un proces psihic al cărui rezultat îl constituie obținerea unor reacții, fenomene psihice noi, în plan cognitiv, afectiv și motrice [3].

Imaginația este corelată cu vârsta, cu gradul de instruire intelectuală, cu nivelul de dezvoltare al societății în care trăiește copilul. Aceasta apare diferit, la vârste diferite: plină de fantezie și curaj în copilărie, organizată și constructivă în adolescență, eficientă și pragmatică la tinerețe, mai rigidă și ușor limitată la o vârstă înaintată.

În arta plastică, fiecare exercițiu al imaginației înseamnă interpretare în maniera proprie, originalitatea fiind o latură indispensabilă a creativității. Putem spune că „imaginația creatoare” nu aparține numai pictorilor, poezilor, inventatorilor, ci și fiecărui copil sau adult.

Creativitatea și imaginația presupun unele însușiri:

- **fluiditatea** care se referă la posibilitatea de a construi, într-o unitate mică de timp, un număr mare de imagini, idei etc.;
- **plasticitatea** constă în ușurința de a găsi metoda, tehnica, modul de abordare a unei probleme când un procedeu nu este operant;
- **originalitatea** ca expresie a inovației, a noului, este caracteristica principală care pune în valoare spiritul creator [2].

În învățământul primar, la educație plastică, cea mai frecventă formă de imaginație solicitată este imaginația reproductivă. Aceasta constă în capacitatea copiilor de a-și reprezenta diferite lucruri, locuri, fenomene, întâmplări numai pe baza unor descrieri, relatări,

fără ajutorul unui material concret. Astfel, copiii își pot imagina cum arată un peisaj la munte, la mare sau cum arată un peisaj vara, primăvara sau iarna.

Imaginația creatoare este cea mai importantă formă în sfera artistică și se manifestă fie în mod involuntar, fie cu precădere voluntar. Domeniul artistic intră în sfera imaginației creatoare de tip voluntar.

Imaginația creatoare este stimulată și susținută de motive și atitudini, cum ar fi interesul pentru nou, nevoia de autorealizare, curiozitate, încredere în propriile posibilități.

Cadrele didactice dispun de o bogată gamă de metode și procedee, mijloace și materiale didactice care să ajute copilul să creeze imagini artistice proprii. Dezvoltând imaginația creatoare a copiilor, îi putem îndruma în găsirea unor forme plastice noi sau a unor valențe expresive noi ale elementelor de limbaj plastic.

Activitatea de creație plastică presupune multă imaginație atât în sfera cromaticii unei lucrări, cât și în organizarea compozițională a suprafeței de lucru.

În procesul realizării unor lucrări de pictură sau desen se pot utiliza unele scheme și procedee specifice procesului imaginativ, cum ar fi:

- *aglutinarea - organizarea* unor părți, a unor obiecte ușor de identificat, într-o formă nouă. Așa s-au creat, în literatura mitologică, noi personaje: centaurul, sirena etc. Sunt cunoscute și unele opere de artă plastică, aparținând suprarealismului, curentul artistic în care formele compoziționale au fost realizate conform acestui procedeu.

- *amplificarea și diminuarea* - modificarea proporțiilor, dimensiunilor inițiale, pentru a se obține noi efecte. În creația pictorului Chagall întâlnim în același spațiu plastic forme supradimensionate și subdimensionate pentru a da mai multă expresivitate lucrărilor.

- *multiplicarea* - mărirea numărului de elemente structurale, păstrându-se identitatea acestora. Un exemplu concludent este Coloana Infinitului, creația sculptorului Constantin Brâncuși, în care un modul

este repetat pentru a sugera infinitul. Alt exemplu îl întâlnim în creația pictorului Giacomo Balla care, prin multiplicarea unor elemente ale corpului unui animal, amplifică ideea de mișcare.

- *diviziunea și rearanjarea* - unele elemente sunt împărțite în mai multe diviziuni și apoi rearanjate, recompuse în forme noi. Acest procedeu îl întâlnim în arta cubistă la Pablo Picasso, Braque etc.

- *substituția* - înlocuirea într-o structură existența a unui element pentru a crea noi structuri, noi forme plastice și implicit noi compoziții. La orele de educație plastică, elevii pot realiza lucrări având la baza acest procedeu. Ei pot înlocui fructele din coroana unui pom, solzii de pe corpul unui peștișor, penele de pe corpul unei păsări, florile de pe câmp, stelele de pe cer etc. cu alte elemente sugestive pentru o anumită temă.

- *modificarea* - schimbarea unor elemente pentru a se obține efecte noi. În lucrările elevilor se poate modifica aspectul cromatic al unor elemente [2].

Astfel, soarele poate fi colorat cu verde dacă sugerăm un „soare rău” (soare cu dinți), coroana copacilor cu albastru sau violet dacă redăm înserarea sau o zi mai friguroasă.

Toate aceste scheme și procedee de stimulare a imaginației la școlari pot constitui repere în elaborarea unor strategii didactice care să dezvolte potențialul lor creativ.

Odată cu dezvoltarea capacității lor de reprezentare, învățătorii trebuie să-i învețe unele procedee și tehnici de lucru simple, prin care să-și poată materializa imaginația, fantezia. Imaginile create de fantezia copilului devin tot mai bogate în conținut odată cu înaintarea lui în vârstă.

Învățătorii trebuie să trezească și să întrețină starea afectiv-motivațională a copiilor, să-i antreneze deplin în rezolvarea problemelor plastice. Copilul trebuie stimulat în a căuta, a descoperi și a crea „noul”. Învățătorul asigură formarea și dezvoltarea personalității creatoare a copiilor în procesul de instruire artistică, proces care trebuie să se desfășoare în concordanță cu particularitățile de vârstă și cu specificul domeniului artistico-plastic.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Explicați în baza celor studiate importanța dezvoltării creativității și imaginației la orele de educație plastică. Prezentați printr-un organizator grafic factorii și fazele creativității.
2. Analizați următorul citat și comentați în ce măsură el își păstrează actualitatea: „Niciodată nu este prea devreme pentru începerea educării creativității, activitatea creatoare nu ar trebui îngrădită de nici un fel de interdicții, limitări, critici” (Lowenfeld).
3. Realizați un eseu cu tema: „Creativitatea este o extensie a entuziasmului nostru”.
4. Analizați *creativitatea* reflectată de mai mulți autori și elaborați o listă de calități pe care trebuie să le dețină un cadru didactic în organizarea lecției de educație plastică.
5. Examinați definițiile creativității. Printr-o schemă prezentați fazele dezvoltării creativității stabilite de G. Walles.
6. Sintetizați punctul de vedere propriu despre condițiile dezvoltării creativității în ciclul primar care țin de *factori subiectivi* și *obiectivi*, aplicând tehnica *6 De ce?*
7. Realizați „portretul pedagogic” al cadrului didactic creativ/necreativ și constatați influența pozitivă/negativă asupra pregătirii elevilor la orele de educație plastică.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. AMABILE, T., M. *Creativitatea ca mod de viață: ghid pentru părinți și profesori*. București: Știință și Tehnică, 1997. 256 p. ISBN 973-923-620-0

2. COSMOVICI A., IACOB L. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1998. 304 p. ISBN 973-683-048-9
3. CRISTEA, M. *Metodica predării educației plastice în învățământul primar și preșcolar*. București: Corint, 2009. 111 p. ISBN 978-973-135-511-5
4. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
5. DAY, J. *Vizualizarea creativă împreună cu copiii*. București: Teora, 1998. 96 p. ISBN 973-601-817-2
6. ROȘCA, A. *Creativitatea*. București: Editura Enciclopedică Română, 1972. 160 p.
7. STOICA, A. *Creativitatea elevilor. Posibilități de cunoaștere și educare*. București: Editura didactică și pedagogică, 1983.

Bibliografie suplimentară:

1. GIRBOVEANU, M. *Stimularea creativității elevilor în procesul de învățământ*. București: Editura didactică și pedagogică, 1981.
2. LANDAU, E. *Psihologia creativității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979. 138 p.
3. PLATON C., FOCȘA-SEMIONOV S. *Ghid psihologic: Școlarul mic*. Chișinău: Lumina, 1994. 128 p. ISBN 5-372-01448-2

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 3

ELEMENTE DE LIMBAJ ARTISTICO-PLASTIC – VALORI A CULTURII PLASTICE

Unități de conținut:

- ✚ Elemente de limbaj specifice disciplinei Educația plastică
- ✚ Punctul – element constructiv și decorativ
- ✚ Linia ca mijloc plastic
- ✚ Forma și expresivitatea ei în compoziția plastică
- ✚ Culoarea în compoziția cromatică

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească corect conceptele limbaj plastic, punct plastic, linia plastică, forma, culoarea;
- să caracterizeze punctul, linia, forma, culoarea ca elemente a limbajului plastic;
- să dezvăluie rolul culorii în educația atitudinii estetice a elevilor;
- să analizeze punctul ca mijloc de exprimare;
- să explice rolul constructiv a liniei în redarea compoziției plastice;
- să descrie cercul cromatic ca tehnică de clasificare a culorilor.

Concepte-cheie: limbaj artistico-plastic, punct plastic, puncte spontane, puncte elaborate, linia plastică, formă plastică, formă plană, formă spațială, culoare, culori primare, culori secundare, culori spectrale, culori pigmentare, cerc cromatic.

Support teoretic

3.1. Elemente de limbaj specifice disciplinei Educația plastică

Familiarizarea cu limbajul artelor plastice sensibilizează elevii față de cultura plastică națională și universală și oferă o posibilitate eficientă de formare/ dezvoltare a sentimentelor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistico-plastic. Astfel, posedarea limbajului plastic este una din componentele capacității de înțelegere a valorilor culturii plastice și un factor pozitiv care duce la excluderea kitsch-ului din activitatea artistică și din viața cotidiană a oamenilor.

Așa cum limbajul vorbit conține cuvintele, elementele de limbaj plastic constituie alfabetul artelor vizuale și reprezintă mijloace de comunicare specifice. Fără cunoașterea acestui alfabet, nu este posibilă înțelegerea mesajului conținut într-o operă de artă, așa cum un analfabet nu va reuși să citească o carte.

Limbajul artistico-plastic este cel care provoacă stări empatice, atitudini estetice, fiind cel care povestește, semnifică sau redă forme, acțiuni, fenomene și trăiri. La vârsta școlară mică elementele de limbaj plastic creează repertoriul de semne plastice care intervine în procesul de comunicare. Calitatea comunicării prin elemente de limbaj determină la copii comportamente estetice.

Orice demers artistic începe cu cel mai simplu element, care este punctul. Acesta ia naștere imediat ce suprafața suportului este atinsă de un instrument (creion, pix, carioca, pensulă sau deget pline de culoare). Din acel punct, instrumentul aflat în mișcare, într-o direcție sau alta, va trasa linia și, aceasta la rândul ei, va închide forma. *Punctul, linia și forma* se constituie în elemente de limbaj artistico-plastic, alături de *culoare* și de valoarea ei.

De aici, principalele elemente ale limbajului plastic **punctul, linia, forma, culoarea** pot deveni semne plastice când sunt expresive și au o semnificație. În cadrul unei compoziții plastice, între elementele de limbaj se creează relații de armonie, formă, proporție, mișcare în spațiu, dinamism etc. Elementele pe care le utilizează pictorul sunt ca și cuvintele utilizate de scriitor; exprimă liniște, putere, agitație, lumina, mister, tristețe, bucurie etc. Familiarizarea cu principalele elemente ale limbajului plastic, cu tehnicile de lucru specifice și cu modalitățile de organizare a suprafeței se face în cadrul activităților artistico-plastice.

Capacitatea copiilor de a comunica cu ajutorul elementelor de limbaj plastic, de a da formelor însușiri expresive cu ajutorul liniilor și culorilor se dezvoltă prin lărgirea orizontului de informații, în cadrul orelor de educație plastică. Limbajul artistico-plastic, fiind un limbaj metaforic, induce asociații, provoacă stări afective și implică atitudini estetice.

3.2. Punctul – element constructiv și decorativ

Punctul este un semn grafic, cunoscut drept cea mai mică urmă lăsată pe hârtie, carton, pânză de diverse instrumente. El este definit ca formă plană sau spațială cu dimensiuni mult reduse în raport cu mărimea suportului. Poate fi un semn de punctuație, o notă muzicală, un punct cardinal, punct tipografic, punct de plecare, un loc de intersecție.

Puncte pot fi și figurile geometrice de bază, cu dimensiuni foarte mici, cum sunt cercul, triunghiul, pătratul. Lor le putem adăuga și o multitudine de elemente din natură precum semințe, pietricele, scoici, melci, flori, furnici, buburuze, stele, fulgi de zăpadă, picături de apă.

Punctul plastic este o formă plană sau spațială ale cărei dimensiuni sunt reduse în raport cu suprafața sau spațiul în care se află. Pentru ca să devină „plastic”, punctul trebuie transfigurat, așezat în diferite contexte pentru a transmite idei și sentimente. Acesta poate fi element în sine, poate lua forme figurative (flori, fructe, păsări, insecte, stele, fulgi de nea), forme geometrice (triunghi, romb, cerc) sau forme abstracte.

În funcție de procedeele tehnice folosite, pot fi obținute puncte pe suport ud sau uscat, în mod spontan, dar și unele cu semnificații și expresivități gândite și dorite de autor.

În desen și pictură punctele pot fi de mai multe feluri.

1. Punctele spontane sunt urmele obținute întâmplător, printr-o serie de procedee tehnice și cu ajutorul unor instrumente specifice artei plastice:

- *pulverizarea*, care constă în împrăștierea culorii pe suport cu ajutorul pulverizatorului;
- *stropirea* și dispunerea culorilor prin scuturarea pensulei, a stiloului sau a periutei de dinți pe suport umed sau uscat;
- *picurarea* sau *surgerea* culorii sub formă de picături dintr-un recipient gen strecurătoare;
- *amprentarea* ori urmele lăsate pe suport prin apăsare cu degetul sau cu diverse obiecte cum ar fi creionul, pixul, carioca, penița, coada pensulei etc.

2. Punctele elaborate, spre deosebire de cele spontane, sunt realizate în mod gândit și controlat, cu intenția de a comunica anumite trăiri, stări sau idei. Procesul elaborării solicită imaginația și capacitățile de selectare și punere în valoare a experienței acumulate în observarea mediului înconjurător. Așa sunt mozaicurile și colajele obținute prin lipirea de bucățele mici de materiale, cum ar fi cele ceramice, marmură, pietricele sau din hârtii rupte cu mâna sau tăiate cu foarfece.

În artele vizuale, cu ajutorul punctului elaborat se poate desena și construi, deoarece capătă diverse ipostaze când este folosit în scopuri bine definite ca:

a) **semn plastic**, punctul este o imagine elaborată care exprimă ceva concret, în concordanță cu ideile și sentimentele autorului în momentul creației. Poate reprezenta elemente figurative cum ar fi: flori, frunze sau fructe pe copaci, stele pe cer, mușuroiul de furnici, albinele din jurul florilor, păsările în zbor, luminile orașului, fulgii de zăpadă, ochii, nasturii hainelor etc. Totodată, punctele pot fi redată pe o suprafață ca elemente abstracte sub diverse forme, sugerând într-o compoziție diverse teme, cum ar fi: *Pomi cu fructe*, *Pomi înfloriți*, *Toamna în*

livadă, Albinele, Noapte înstelată, Luminile orașului, Furnicile, Buburuzele, Peștii.

b) mijloc de exprimare, punctul sau grupurile de puncte devin elemente constructive care redau volumul, efectul spațial, textura, structura, umbra și lumina etc. Toate aceste expresivități pot fi evidențiate prin: *mărimea și densitatea punctelor* (efectul mare-mic, aerat-aglomerat), *valoare și culoare* (efect închis-deschis, lumină-umbră), *sensuri ale aranjării pe suport* (orizontal, vertical, oblic, drept, frânt, curb, șerpuit, spiralat, circular, zig-zag, stelat, ascendent, descendent, paralel, radial, concentric, ordonat, dezordonat).

Punctele își pot intensifica expresivitatea prin repetare ritmică, alternare, grupare, înșiruire, simetrie, îmbinare, divizare. Ele devin energice și dobândesc dinamism, sunt capabile să sugereze mișcarea când sunt redată în culori contrastante.

c) ornament decorativ, punctul și grupările de puncte au rolul de a înfrumuseța, de a ornamenta vestimentația, vasele de ceramică, imprimeurile textile. De cele mai multe ori, punctele apar însoțite și de alte elemente de limbaj plastic (linie, formă, culoare).

Expresivitatea punctelor sporește atunci când se recurge la gruparea, ritmarea, alternarea sau ordonarea și direcționarea mișcării lor în suprafață. Din hârtii colorate se vor rupe cu mâna sau se vor tăia cu foarfecă mici bucățele care vor folosi la colaje.

Într-o compoziție plastică, cu ajutorul punctului se pot obține unele efecte cu caracter expresiv, determinate de mărime, culoare, poziție astfel:

- *punctele de mărimi diferite care pot da impresia de spațiu* (mare-aproape, mic-departe);
- *punctele realizate în culori calde sau reci care produc efectul termodinamic* (culorile calde se apropie, iar cele reci se depărtează);
- *punctele realizate în culori deschise sau închise care dau impresia de ușor sau greu* (deschis-ușor, închis-greu).

Punctul se poate integra suprafeței în mod armonios sau contrastant. Mărimea punctului este corelată implicit și cu efectul de

distanță. Efectul de spațialitate al punctului poate fi mărit prin realizarea contrastului cald-rece. Pentru a obține acest efect, se pot asocia punctele mici în culori reci și punctele mari în culori calde.

În artele decorative, punctul este folosit cu scopul de a ornamenta, înfrumuseța diferite obiecte (vestimentație, vase de ceramică, țesături, mobilier etc.).

Punctul cu rol decorativ este utilizat de pictor, dar și de meșterul popular. În funcție de materialele utilizate, tehnicile de aplicare sunt variate. Astfel, punctul se pictează, se imprimă, se aplică, se incrustează, se brodează etc.

Pentru obținerea unor efecte decorative, punctele se pot organiza în mai multe feluri:

- șiruri orizontale, verticale, oblice, radiale cu puncte de aceeași mărime și culoare;
- șiruri de puncte de culori diferite;
- șiruri de puncte ordonate prin alternanța de poziție, formă, culoare, mărime;
- șiruri de puncte în formă de linie ondulată sau frântă.

Punctul așezat după anumite structuri și îmbinat cu alte elemente (linii, forme geometrice) poate construi o diversitate de motive decorative.

3.3. Linia ca mijloc plastic

Alături de punct, culoare, formă linia este un element al limbajului plastic care prin potențialitatea ei poate comunica trăirile și ideile artistului și totodată ajută la conturarea mesajului unei lucrări.

În artele plastice și decorative, linia constituie unul din cele mai importante elemente ale limbajului plastic. Practic, linia este creată prin deplasarea unui instrument de lucru în mișcare (creion, pix, peniță, cărbune, pensulă) pe o suprafață, oferind posibilități de exprimare grafică.

În funcție de formă, aspect, poziție și scop, linia construiește forma plastică, exprimă sentimente, mișcare și decorează unele suprafețe.

- După formă, aspect și lungime, liniile pot fi: drepte, frânte, întrerupte, curbe, scurte, lungi, șerpuite, spiralate, în duet continuu, subțiri, groase, modulate etc.
- După poziția pe o suprafață, liniile pot fi: orizontale, verticale și oblice.
- După scopul în care sunt utilizate, liniile pot fi:
 - *cu rol de construcție/ constructiv*, deoarece sugerează forma, volumul, materialitatea și chiar culoarea;
 - *cu rol de semn plastic/ figurativ*, pentru că devine semn plastic sau formă cu diverse semnificații (sugerează elemente din natură, mișcare, exprimă o stare sufletească etc.);
 - *cu rol decorativ* (decorează, înfrumusețează spațiile cu caracter decorativ).
 - *expresiv*, datorat conținutului semantic al desenului obținut prin mișcare, ritm, contrast.

Cu ajutorul liniilor se pot realiza motive decorative care ornamează diferite suprafețe sau obiecte. Alături de punct, linia decorează frize, chenare sau jocuri de fond după principiile artei decorative: alternanța, simetria, repetiția etc. Prin multiplicarea și gruparea liniilor de grosimi diferite și în poziții diferite, se obțin motive decorative de factură geometrică, florală, animalieră etc.

La fel ca în arta plastică, și în arta decorativă linia are valențele ei expresive. Astfel, liniile pot sugera: mișcare, liniște, echilibru, exuberanță, gingășie, armonie, forță, calm, tensiune etc.

Liniile pot avea expresivități și semnificații diferite:

- spațialitate, când se utilizează linii subțiri și groase (groase - aproape, subțiri - departe);
- echilibru, măreție, monumentalitate prin linii verticale;
- monotonie, calm, stabilitate, când orizontalele se succed într-un ritm lent, odihnitor;

- dezordine, când sunt utilizate liniile oblice întretăiate sau grupate diferit;
- entuziasm și exuberanță prin linii spiralate;
- ritm accentuat prin linii frânte;
- mișcare, dinamism prin oblice și curbe ferme;
- moliciune prin linii ușor curbe.

Efectele expresive ale liniei sunt folosite în diferite ipostaze, determinate de forma acesteia, care poate fi *simplă, continuă, egală, modulată, compusă (conjugată), activă, hașurată*, după cum poate fi *subțire, sensibilă, groasă, energică, întreruptă, lungă, scurtă, clară, difuză*.

- *După sens sau direcție*, linia este dreaptă, frântă, curbă. Atât linia frântă, cât și cea curbă poate fi deschisă sau închisă.
- *În funcție de poziția ocupată față de suport*, linia stă orizontal, vertical, oblic (înclinat).
- *Prin gruparea lor*, liniile pot fi paralele, întretăiate, convergente și divergente, capabile să exprime anumite idei prin efectele impresive create, ca de exemplu greu-ușor, lung-scurt, îngust-lă, sus-jos, mare-mic.
- *Pe suprafața desfășurată structural*, liniile generează ritmul, care este guvernat de poziție, mișcare, caracter și formă (dus-întors, paralele, radiale, alternate, concurente, duet continuu, arabesc).

Ansamblul de linii dintr-o compoziție determină caracterul acesteia. Liniile așezate preponderent pe orizontală anihilează mișcarea și indică relaxare, destindere, repaus, ceva static. Atunci când se dezvoltă mai mult pe diagonală, în urcare sau coborâre, când au aspect de curgere, de învolburare, se încolăcesc ori șerpuiesc, au darul să exprime mișcarea, dinamismul.

Semnificația și expresivitatea liniilor rezultă și din modul în care sunt grupate, combinate și susținute de culoare.

Compoziția și forma plastică sunt mai expresive dacă linia utilizată este modulată în duetul ei. În acest mod, poate căpăta expresivitate în sine, poate sugera lumina-umbra sau poate avea efect de spațialitate (aproape-departe).

Expresivitatea liniei mai poate fi determinată de traiectorie, structură, lungime, grosime, poziție, valoare, culoare și ritm. Aceasta poate fi subordonată suprafeței, poate contura o formă și poate crea un spațiu sugestiv, încărcat de semnificații, prin puterea ei de expresie.

3.4. Forma și expresivitatea ei în compoziția plastică

Forma reprezintă aspectul exterior vizibil, înfățișarea sub care apare orice obiect din natură, a ființelor și a fenomenelor naturii (animale, păsări, insecte, reptile, arbori, flori, semințe, frunze, minerale, pietre, nori, case, mașini, aparate, haine, pantofi, rechizite, culori etc.).

Formele materiale create de natură se numesc forme naturale sau forme spontane, iar forma creată de om în procesul creației prin diferite procedee, în diferite tehnici de lucru, cu ajutorul liniei, punctului și culorii, este denumită formă plastică.

În artele plastice, forma constituie un element de limbaj important și are două ipostaze: **plană** și **spațială**.

Forma plană este o formă bidimensională (are două dimensiuni: lungime și lățime). Pentru a ușura înțelegerea, se va apela la foaia de hârtie utilizată ca suport pentru desen. Apoi se va face apel la formele geometrice cunoscute (triunghi, pătrat, cerc, romb, trapez, oval). Ea ne amintește de pata plată, studiată anterior și obținută în mod spontan, folosind procedee tehnice specifice și în mod elaborat, când intenția autorului este evidentă.

În funcție de modul în care a fost obținută, forma plană are două accepții:

- *forma plană spontană*;
- *forma plană elaborată*.

Forma plană spontană în pictură se poate obține accidental sau dirijat, prin diferite procedee tehnice, cum ar fi fuzionarea, stropirea, mișcarea suprafeței de hârtie pe care au fost așezate culori diluate cu apă, monotopia, dirijarea culorii cu jet de aer etc. Forma spontană astfel obținută poate constitui o lucrare în sine sau poate fi prelucrată. Procedeele de prelucrare a formei spontane sunt multiple: conturare, adăugire, suprapunerea sau juxtapunerea mai multor forme spontane.

Forma plană elaborată este obținută în actul creației, pe baza sugestiilor din natură. Atât în sine, cât și în spațiul unei compoziții, aceasta are puterea de a comunica idei, sentimente, trăiri, fenomene ale naturii etc.

Expresivitatea formei elaborate nu exclude spontaneitatea și poate fi obținută prin transfigurarea, metamorfozarea formei observate în natură.

În cadrul activităților de educație plastică, școlarii și preșcolarii pot obține, prelucra și elabora forme plastice pe care să le integreze în compoziții expresive și originale. În felul acesta se dezvoltă capacitatea imaginației creatoare, necesară în artă.

Forma spațială are volum, se încadrează în spațiu și are trei dimensiuni (lungime, lățime și înălțime) și este proprie artelor spațiale, cum ar fi: sculptura, ceramica, arhitectura. Obiectele cunoscute copiilor din mediul înconjurător - cum ar fi masa, scaunul, dulapul, ghiveciul de flori, penarul etc. - reprezintă forme spațiale.

Diferitele forme spațiale din natură pot fi identificate prin observare de: imagini (reproduceri de artă) a formelor de obiecte (carte, penar, creion, minge, balon), a formelor geometrice (cub, piramidă, prismă, cilindru, con, sferă) sau a formelor plastice (vase ceramice, statui, construcții).

Forme spațiale diverse se pot realiza apelând la modelajul lutului sau plastilinei, dar și cu ajutorul machetelor confecționate din carton. Cel mai simplu și ușor mod de obținere are la bază arta plierii hârtiei, cunoscută cu denumirea de Origami.

3.5. Culoarea în compoziția cromatică

Însemnătatea culorii este dovedită prin dominația ei în ansamblul percepțiilor vizuale. Semnificativ în acest sens este faptul că omul primește aproximativ 90% din totalul informațiilor despre mediul înconjurător prin vedere și numai 10% prin simțuri. Culoarea este deci principalul element prin care aparatul senzorial receptează semnalele emise de lumea exterioară.

Culoarea este realitatea subiectivă generată de interacțiunea a trei factori: ochiul, lumina și obiectele.

Culoarea este percepută numai în prezența luminii naturale (soare) sau a celei artificiale.

Tot ce ne înconjoară este colorat. Putem spune că trăim într-o lume a culorilor, iar cromoterapia demonstrează cum culorile pot influența viața afectivă a omului. Un ambient cromatic trist, rece, monoton influențează negativ starea psihică, în timp ce o cromatică armonioasă echilibrează și optimizează psihicul.

În practica didactică, pe lângă influența asupra stării afective a copilului, armonia culorilor poate duce la sporirea randamentului școlar, poate influența memoria, percepția și poate dezvolta imaginația și inteligența. Datorită complexității legilor fundamentale ale culorii, metodele și procedeele utilizate în lecțiile de educație plastică sunt în raport cu particularitățile de vârstă ale copiilor.

Cel care a demonstrat pentru prima dată că lumina este culoare și că lumina solară se descompune în șapte culori atunci când este trecută printr-o prismă de cristal triunghiulară a fost fizicianul englez Isaac Newton (1642-1727). Lăsând să treacă o rază de lumină albă prin prisma triunghiulară de cristal (Fig. 3.1), pe un ecran a obținut o bandă colorată în cele șapte culori: ROȘU, ORANJ, GALBEN, VERDE, ALBASTRU, INDIGO și VIOLET (ROGVAIV). În acest fel a dovedit că lumina albă este compusă din fascicule colorate, că fiecare culoare reprezintă un izvor deosebit de radiații, iar curcubeul reprezintă un fenomen natural, rezultat în urma descompunerii luminii solare. Fâșia spectrală (Fig. 3.2) conținând culorile curcubeului a fost numită „paleta SOARELUI”.

Fig. 3.1. Prismă triunghiulară de cristal

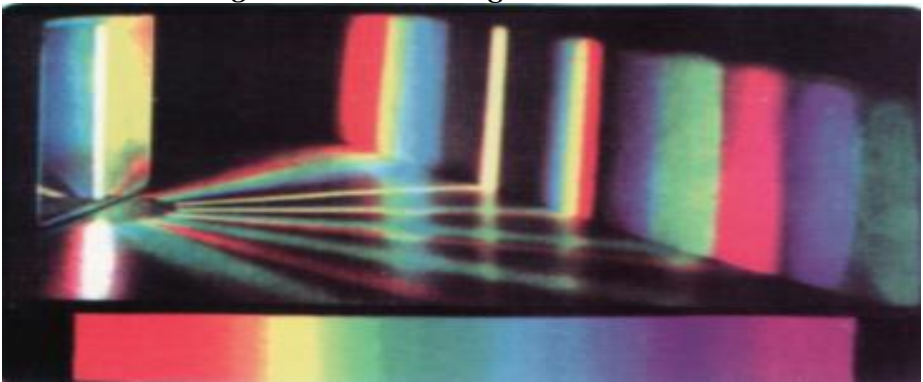

Fig. 3.2. Fișa spectrală

De aici, culorile se clasifică în două categorii: *culori spectrale* și *culori pigmentare*.

1. Culorile spectrale sunt: roșu, oranj, galben, verde, albastru, indigo și violet – ROGVAIV. Curcubeul este un fenomen natural în care se poate observa descompunerea luminii solare în cele șapte culori.

În natură, întâlnim culorile spectrale, care sunt niște „culori virtuale“. Ele apar numai în condiții de modificare a mediului natural, datorită efectului înregistrat de ochi. Culorile spectrale nu lasă urme pe suport, le admirăm când le vedem în culorile curcubeului după ploaie, în jocul artificierilor, în filme, în spectacole de teatru.

Cunoașterea culorilor spectrale este absolut necesară pentru cei care lucrează în domenii precum fotografie, cinematografie, teatru, chimie, navigație maritimă, fluvială și aeriană.

În natură, alături de culorile spectrale există o mare diversitate de culori naturale, care le observăm în plante, insecte, animale și materii minerale colorate în tonuri și nuanțe care nu se găsesc în spectrul cromatic.

Din pigmenții naturali s-au preparat primele culori utilizate în artele vizuale. Dezvoltarea industriei chimice a dus la fabricarea unui număr sporit de culori. Culorile care lasă urme pe un suport (hârtie, carton, pânză, perete) se mai numesc *culori pigmentare*. Ele sunt vopsele sau materiale de colorat folosite în pictură, grafică, arte decorative.

2. Culorile pigmentare (vopsele) sunt obținute pe cale chimică din pulberi colorate combinate cu diferiți lianți. În funcție de liantul folosit, sunt vopsele pe bază de apă (acuarele, tempera, guașe) și vopsele pe bază de ulei. Culorile pigmentare se definesc prin luminozitate sau valoare și puritate sau saturație. Luminozitatea reprezintă intensitatea culorii (culori deschise: galben, oranj, și culori închise: albastru, violet). Puritatea exprimă gradul de strălucire cromatică în raport cu strălucirea culorilor pure. Cu cât o culoare este mai pură în componență ei, neexistând o altă culoare și nici alb sau negru, ea are un grad mare de strălucire.

Printre teoreticienii și pictorii care s-au ocupat cu studiul culorilor au fost: Otto Runge (1777-1810), Paul Klee (1879-1940) și Johannes Itten (1888-1967).

La activitățile artistico-plastice din școală sunt utilizați pigmenți sub formă de culori de apă (acuarele, tempera, guașe), dar și sub formă de pastel, crete colorate, ceracolor, creioane colorate, carioca, tușuri ș.a. Pigmenții vizează tenta culorilor și indică o anume culoare (roșu, oranj, galben, albastru, verde).

Calitățile cromatice ale unei culori, date de gradul de puritate al pigmenților, constituie un prim criteriu pe baza căruia o culoare deține un loc privilegiat într-o ierarhie și pierde când provine din amestec de alte culori. Amestecul fizic dintre culori este denumit *amestec cromatic*.

Conform importanței culorile sunt clasificate în **culori primare**, **culori secundare**, care la rândul lor se împart în: *culori binare de gradul I*, *culori binare de gradul II* și *culorile ternare* și **nonculori**.

Culori primare: ROȘU (R), GALBEN (G), ALBASTRU (A). Din punct de vedere cromatic sunt cele mai pure culori și au cea mai intensă strălucire. Ele se mai numesc și *culori de bază*, deoarece amestecate fizic, două câte două, în diferite proporții, stau la baza obținerii celorlalte culori.

Culori secundare:

a) **Culorile binare de gradul I**, denumite și *culori secundare*, sunt culori derivate rezultate din amestecul fizic dintre două primare, în cantități egale (Fig. 3.3). Ele sunt:

- ORANJ (O) = roșu + galben, numită și portocaliu;
- VERDE (Ve) = galben + albastru;
- VIOLET (Vi) = albastru + roșu.

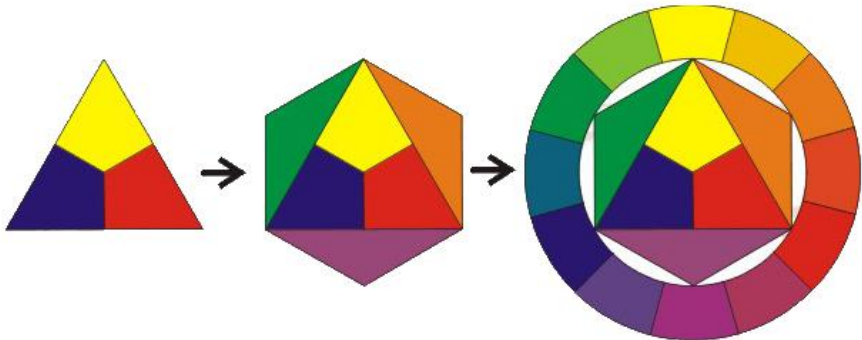

Fig. 3.3. Cercul lui Itten

Termenul de „culori binare“ poate fi substituit cu acela de „culori compuse“. Față de culorile primare, culorile obținute prin amestec fizic își pierd din puritate și au un grad mai redus de strălucire. Elevii vor avea ocazia să descopere rezultatele unor exerciții de amestec fizic spontan dintre două culori primare, prin presarea picăturilor de culoare într-o hârtie îndoită. Cadrul didactic poate apela la demonstrații de amestec optic dintre două culori primare, cu ajutorul unor experimente ușor de realizat și atractive pentru copii.

b) Culoarele binare de gradul II sunt alte culori compuse, derivate din amestecuri cromatice, neprevăzute în programă. În clasele primare programa curriculară include subiectul *nuanțe de culori* și exerciții de obținere a acestora, ceea ce impune cunoașterea tuturor grupelor de culori.

Amestecul fizic dintre două culori are ca rezultat o nouă culoare numită *binară*. În cazul de față, fiind seria a doua de amestecuri, rezultatul va fi numit *binară de gradul II*. Produse fiind din amestec dintre o primară și o secundară, au fost denumite și *terțiare*.

Ele sunt: verde albastrui = verde + albastru; verde gălbui = verde + galben; oranj gălbui = oranj + galben; oranj roșcat = oranj + roșu; violet roșcat = violet + roșu; violet albastrui = violet + albastru.

Toate aceste 12 culori, dintre care 3 primare și cele 9 derivate rezultate din amestecuri fizice (3 secundare și 6 terțiare), alcătuiesc culorile principale ale cercului cromatic.

Seria de amestecuri fizice posibile nu se oprește aici.

c) Culoarele ternare sunt alte culori derivate din amestecul fizic a câte două culori secundare în cantități egale. Acestea se mai numesc și *pământuri* sau *teruri* (Fig. 3.4): verde + oranj = ocru sau oliv (măsliniu); oranj + violet = maro; violet + verde = gri petrol.

Fig. 3.4. Culori ternare (teruri)

Nonculorile: alb și negru.

Întrucât albul și negrul nu conțin pigmenți cromatici și nu apar în spectrul culorilor, sunt considerate *nonculori* (neculori).

Albul reprezintă lumina, iar negrul reprezintă întunericul. Amestecând fizic alb și negru în proporții diferite, se obțin griurile acromatice sau neutre. Când amestecul este progresiv, se obține scara

valorică a griului neutru. Ca pigmenți acromatici, albul și negrul au un rol important în deschiderea sau închiderea culorii.

Albul ajută la obținerea tonurilor deschise ale culorii - degradeuri deschise. Negrul ajută la obținerea tonurilor închise ale unei culori - degradeuri închise.

Dacă într-o lucrare se utilizează o singură culoare amestecată fizic cu alb și negru în cantități diferite, tema plastică este „monocromia”. În prezența albului, culorile devin mai închise, iar în prezența negrului devin mai luminoase. Existența albului și negrului în aceeași compoziție face să sporească efectul de luminozitate a culorilor.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Explicați rolul constructiv al mijloacelor limbajului plastic în artă. Prezentați printr-un organizator grafic.
2. Expuneți *punctul/ linia/ forma* ca element al limbajului plastic.
3. Reflectați asupra afirmației, argumentând-ul prin propria experiență: „Culoarea este cea mai mare energie necesară exprimării artei vizuale.” (Vasile Grigore)
4. Examinați *Prismă triunghiulară de cristal*. Simulați o secvență de lecție, în care veți explica elevilor că „*lumina este culoare și că lumina solară se descompune în șapte culori atunci când este trecută printr-o prismă de cristal triunghiulară*”.
5. Analizați următorul citat și comentați care ar fi contribuția lui în politicile educaționale: „Emoția pe care culoarea o exercită asupra sufletului este cu atât mai puternică cu cât mai cultivat este spiritul omului asupra căruia se exercită culoarea.” (Vassili Kandinsky)
6. Organizați o dezbatere cu subiectul: „O lume fără culori n-ar fi numai tristă, ci ar părea moartă.”

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. CRISTEA, M. *Metodica predării educației plastice în învățământul primar și preșcolar*. București: Corint, 2009. 111 p. ISBN 978-973-135-511-5
2. DRĂGHICESCU, S., DRĂGHICESCU, F. *Educație plastică: ghid metodic pentru clasele I – IV*. București: Aramis Print, 2007. 80 p. ISBN 978-973-679-481-0
3. MARDARE, M. *Fascinația culorilor*. Chișinău: Editura Ruzanda, 2007. ISBN 978-9975-72-020-5
4. PUICĂ-VASILACHE, E. *Educație plastică: suport de curs pentru studenți*. Chișinău: Profesional Service, 2012. 92 p. ISBN 978-9975-4354-2-0

Bibliografie suplimentară:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Paralela 45, 2008. 167 p. ISBN 978-973-47-0331-0
2. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
3. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6
4. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
5. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 4

UTILIZAREA MIJLOACELOR DIDACTICE APLICATIVE ÎN PREDAREA-ÎNVĂȚAREA-EVALUAREA EDUCAȚIEI PLASTICE

Unități de conținut:

- ✚ Conținutul și rolul mijloacelor didactice în predarea-învățarea-evaluarea educației plastice
- ✚ Materiale specifice artelor plastice
- ✚ Instrumente utilizate la lecțiile de Educație plastică
- ✚ Tehnici de artă valorificate în imagini plastice

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească noțiunea de mijloacele didactice artistico-plastice;
- să dezvăluie tehnicile de lucru la activitățile artistico-plastice;
- să exprime procesele de lucru cu materiale și instrumente

artistico-plastice;

- să caracterizeze mijloacelor didactice în predarea-învățarea-evaluarea educației plastice;
- să argumenteze utilitatea mijloacelor artistico-plastice.

Concepte-cheie: *mijloacele didactice artistico-plastice, materiale didactice artistico-plastice, tehnici artistico-plastice, instrumente artistico-plastice.*

Suport teoretic

4.1. Conținutul și rolul mijloacelor didactice în predarea-învățarea-evaluarea educației plastice

Formarea competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistico-plastice la elevi este obiectivul care se regăsește pe întreg parcursul claselor primare. În funcție de aceasta, la sfârșitul claselor primare, elevul trebuie să fie familiarizat cu diverse materiale plastice, să fie capabil să utilizeze instrumentele și tehnicile de lucru, încât să-și poată exprima liber propriile idei și sentimente.

Familiarizarea elevilor cu noțiunile specifice artelor vizuale, implicit cu opera de artă, este un proces de durată care începe în clasele primare și continuă pe tot parcursul ciclului gimnazial. Cultivarea ochiului ca organ spiritual necesită stăpânirea elementelor de tehnică și de limbaj plastic, capacitatea de a opera cu acestea, pentru a putea crea.

Nicolae Tonitza (1886-1940), ilustru pictor, grafician și critic de artă scria „Ochiul nostru se găsește într-o neconținut încordată

activitate de înregistrare și de supraveghere... De aceea ochiul cere aceeași îndelung și strânsă educație ca și mâna...”. Educația plastică este printre puținele discipline capabile să asigure și educația mâinii și pe cea a ochiului.

Între materiale, instrumente și tehnici plastice de lucru există o strânsă corelație. De exemplu, creioanele de diferite tipuri și carioca intră atât în categoria instrumentelor, cât și în cea a materialelor. De asemenea, unele materiale au determinat apariția tehnicilor specifice proprii. Folosirea tehnicilor de lucru, a unui material sau a altuia, nu reprezintă un scop în sine, ci o modalitate practică pentru realizarea de exerciții. La început aplicate sub forma unor jocuri atractive, odată însușite, tehnicile de lucru vor ajuta la realizarea unor compoziții cu subiecte în concordanță cu sensibilitatea și temperamentul fiecărui elev [1].

Mijloacele de învățământ la educația plastică sunt integrate demersului didactic pentru a lămurii problemele cromatice (armonie, contrast, griuri colorate) schemele de organizare compozițională (compoziție închisă, deschisă) și diferite tehnici de lucru.

Mijloacele de învățământ sunt instrumente de acțiune informativă care intervin în procesul de instruire, sprijinind învățătorul în activitatea de predare și elevul în efortul de învățare.

Mijloacele de învățământ pot fi grupate astfel:

- 1) ***mijloace informativ-demonstrative*** (materiale naturale, obiecte confecționate, ilustrații, albume de arta, tablouri, desene, planșe demonstrative etc.);
- 2) ***mijloace de exersare a deprinderilor***;
- 3) ***mijloace de evaluare a rezultatelor***.

Fiecare mijloc de învățământ are funcții bine determinate, care trebuie cunoscute pentru ca să fie folosite corect și să fie eficiente. Acestea sunt:

- ***funcția de comunicare*** reprezintă proprietatea mijloacelor de învățământ de a transmite informații;

- **funcția formativ-educativă** contribuie la dezvoltarea gândirii, la formarea de priceperi și deprinderi, facilitează activitatea independentă a școlarului;
- **funcția ilustrativ-demonstrativă** ajută la comunicarea informației, la dezvoltarea imaginației și la susținerea explicației;
- **funcția stimulativă** influențează starea afectivă a copilului și implicit emoția în fața frumosului din natură și artă;
- **funcția de evaluare** ajută în special elevii în a face comparații, interpretări sau identificări pe anumite probleme plastice [2].

În activitatea plastică sunt utilizate mai mult materiale și mijloace informativ-demonstrative care reprezintă surse de informație, ajută la transmiterea noilor cunoștințe și la exemplificarea unor noțiuni plastice.

Materialele și instrumentele utilizate în activitățile de desen, pictură și modelaj sunt foarte variate. Acestea sunt alese în funcție de tehnica de lucru și de vârsta școlarelor. Prin diversificarea materialelor și tehnicilor de lucru, se poate dezvolta capacitatea de exprimare/comunicare a copiilor. Cadrele didactice trebuie să descopere cele mai potrivite metode, mijloace, materiale și tehnici de lucru pentru dezvoltarea gândirii creatoare și stimularea interesului copilului pentru activitatea plastică.

Familiarizarea școlarelor cu diferite materiale și tehnici de lucru trebuie să se realizeze treptat și în concordanță cu posibilitățile practice ale acestora. În activitățile artistico-plastice, tehnicile de lucru și vârsta copiilor se afla în raport de condiționare. Particularitățile psihologice generale și individuale ale copilului conduc spre alegerea tehnicilor de către cadrul didactic.

Comunicarea cu ajutorul elementelor de limbaj plastic presupune utilizarea unei game largi de procedee și tehnici pentru ca școlarul să fie pus în situația de a alege materialele și instrumentele în funcție de preferințele lor. Lucrările astfel obținute dovedesc că viața lor interioară este bogată, că uneori intențiile lor depășesc posibilitățile de care dispun, dar și că încep să-și însușească procedeele și tehnicile noi. Activitatea artistico-plastică fiind o activitate prin excelență practică,

oferă posibilitatea experimentării unor multitudini de procedee tehnice și de materiale.

Folosirea tehnicilor de lucru nu trebuie să devină un scop în sine, ci o modalitate de realizare a unor subiecte în concordanță cu temperamentul și personalitatea fiecăruia elev. Activitatea de însușire a unor tehnici prin *exerciții-joc*, prin *descoperire* și *experimentare* a noului este mult mai eficientă și mai atractivă decât simpla însușire de noțiuni sau de respectare a unor reguli. Astfel, copiii vor realiza lucrările cu mai multă plăcere, sub semnul noului și al jocului, deoarece jocul ca metodă didactică are un rol formativ esențial prin faptul că incită curiozitatea, structurează interesele, gândirea și dezvoltă aria relațiilor interpersonale.

4.2. Materiale specifice artelor plastice

Materialele didactice artistico-plastice, ca mijloc de învățământ, explică *pe ce?* și *din ce?* se lucrează (anexa 1). De regulă, acestea sunt consumabile sau suferă transformări în timpul utilizării.

1. **Supportul** reprezintă suprafața pe care se desenează și poate fi: *hârtie de desen* albă sau colorată cu aspect neted, aspru sau texturat; *carton*; *pânză*, *lemnul*, *sticla*, *plasticul* ș.a.

Din simplu material bidimensional, suportul devine spațiu plastic grație modului de tratare într-o tehnică proprie artei, dar și prin dispunerea elementelor de limbaj plastic, care figurează obiecte inspirate din spațiul natural sau create din jocul imaginației.

a) *Blocul de desen* este cel mai utilizat suport în cadrul orelor de educație vizual-plastică. Ne oferă o hârtie de bună calitate ce ne permite o utilizare vastă a instrumentelor, precum acuarela, tempera, pixul, tușul, cărbunele, pastelul ș.a., dar și folosirea unei cantități mai mari de apă, deoarece hârtia prin grosimea și porozitatea ei absoarbe și evaporă apa în timp, fără alte modificări.

b) *Hârtia velină* se folosește pentru lucrările în peniță sau în creion. O putem găsi în diverse variante: la bucată sau la vrac. Hârtia velină o găsim și la caietele de scris fără linii. Se folosește de regulă la schițarea

unor compoziții și păstrarea lor în timp sub forma unui jurnal de schițe, de artă. Este de preferat să se lucreze cu instrumente precum creionul, tușul, pixul și mai puțin cu acuarela.

c) *Hârtia de ambalaj* preferată de cele mai multe ori pentru crochiuri, schițe în cărbune, pastel sau tuș. O găsim în nuanțe gălbui sau maronii și este cunoscută pentru rezistența și grosimea mărită.

d) *Cartonul duplex* este realizat din straturi de hârtie groasă lipite între ele. Putem folosi culorile de apă, în special tempera sau guașa.

e) *Pânza* din in sau din cânepă. La pânza din in, țesătura este fină. La cea din cânepă firul este gros, iar țesătura este ceva mai rară. Pentru realizarea unui tablou pe pânză avem nevoie înainte de toate de un șasiu (un cadru de formă rectangulară din lemn de dimensiunea dorită). Pânza urmează să fie fixată cu ajutorul unor cuișoare și întinsă cât mai bine. Următorul pas constă în aplicarea unei soluții de clei pe întreaga suprafață, pentru aderență. În momentul în care pânza se usucă, devine tare. Pe pânză se obișnuiește să se lucreze în culori de ulei și mai puțin în cele pe bază de apă.

f) *Lemnul* poate fi pictat cu ușurință dacă nu are noduri sau denivelări. Lemnul sau scândura poate fi de mare efect dacă știm să-l folosim corect. Putem picta în culori ulei, tempera sau chiar guașă. Ca și mucavaua sau pânza, lemnul necesită o tratare specială. Dacă optăm pentru culorile ulei, lemnul este tratat înainte cu aceeași soluție de clei de oase ca și pentru pânză. În cazul culorilor de apă, vom folosi caseina, o pastă albă folosită ca un liant rezultată din amestecul brânzei dulci de vacă și albușului de ou. De cele mai multe ori, lemnul este folosit în pictura laică.

g) *Sticla* este un amestec de dioxid de siliciu și silicați ai diferitelor metale. Sticla este de o rezistență și o duritate sporită. Sticla prin încălzire se înmoaie, lucru ce ne oferă posibilitatea de a o prelucra prin turnare, presare, laminare sau suflare. Se folosesc cuptoare speciale pentru realizarea sticlei, având la bază următoarele materiale: piatră de var, nisip de cuarț, carbonat de sodiu sau potasiu și materialele de sprijin. Calitatea este determinată de compoziția sticlei.

Pentru pictarea acesteia, se folosesc culori speciale pentru sticlă și culori relief (pentru contur), însă în mediul școlar se folosește cel mai des tempera și un marker permanent pentru contur. Înainte de pictare, sticla trebuie curățată de orice impuritate.

h) Plasticul este un produs sintetic. Este de natură organică, anorganică sau chiar mixtă. Este un material fluent, ușor de prelucrat în forme variate, la cald sau rece, cu sau fără presiune. Pentru realizarea unei picturi pe plastic, putem folosi markere permanente, apret acrilic, culori acrilice mate sau satinat.

2. Materialele pentru desenat și colorat sunt deosebit de diverse, se prezintă în stare lichidă, semilichidă sau solidă, se dizolvă ușor în apă sau sunt insolubile. Ele se găsesc sub formă de creioane, cărbune, carioca, tuș, acuarele, tempera, guașe, ulei, crete colorate, pastel, ceracolor, culori acrilice etc.

a) Acuarelele sunt culori de apă care se prezintă sub formă de pastile solide (tablete), de pastă consistentă, semilichidă, în tuburi și chiar sub formă de creioane, care nu pot fi folosite ca atare. Pastilele necesită înmuierea cu apă (fluidizarea) pentru a permite dizolvarea pigmentilor, omogenizarea și transportul, cu ajutorul pensulei, pe suprafața suportului.

Acuarela pusă cu pensula pe hârtie este transparentă. Dacă în timpul lucrului s-a pus greșit o culoare nu mai este posibilă revenirea, deoarece fiind transparentă nu se poate acoperi. Locul unde se intervine apare evident ca o pată murdară. Din acest motiv, atunci când se lucrează în acuarele, este necesar să fie încercate culorile pe o altă hârtie.

b) Tempera, ca și acuarelele, sunt culori de apă obținute prin amestecul unor pigmenti minerali cu lianți pe bază de substanțe albuminoide (albuș de ou) sau gelatinoase. Ele se prezintă sub formă de pastă în tuburi sigilate sau în recipiente de plastic. Pasta este destul de consistentă și necesită omogenizare și diluare cu apă, ceea ce impune folosirea paletelor.

Tempera la tub obligă utilizatorii să perforoze căpăcelul din plumb al sigiliului și să apese numai pe capătul opus și nu pe mijlocul acestuia.

Manevrele greșite determină spargerea tubului, iar culoarea aflată sub presiune să îțânească în mod necontrolat.

Pentru a evita risipa sau murdărirea hainelor elevii trebuie să învețe modul de utilizare și întreținerea unui tub, deprindere practică și pentru folosirea tubului de pastă de dinți. Totodată, sunt necesare exercițiile de dozare a cantității de pastă folosite pentru o activitate.

Cu ajutorul culorilor tempera, suprafețele vor fi colorate uniform și se pot face corecturi directe prin suprapunerea de noi straturi peste cele existente. După uscare, culoarea își pierde din strălucire, devine mată, opacă și se deschide mult față de aspectul avut în stare udă. Se recomandă adăugarea a 2- 3 picături de aracet (acetat de polivinil) în pasta omogenizată pentru o mai bună aderență la suport și pentru a evita crăparea în timp a straturilor de culoare rezultate după suprapunerile succesive.

c) *Guașa*, seamănă cu tempera ca aspect, mod de prezentare și proprietăți, numai că la preparare, liantul folosit este guma arabică și apa. Spre deosebire de tempera, după uscare, guașa păstrează un ușor luciu și se deschide mai puțin vizibil. Aceasta permite realizarea de corecturi direct pe suport, doar prin suprapuneri, deoarece are putere mare de acoperire.

Un neajuns al acestui tip de culori este datorat adezivilor care se usucă greu și riscului ca suprafețele incomplet uscate să se lipească de alte materiale. În spații cu umiditate crescută, planșele colorate în guașă, neprotejate corespunzător, devin higroscopice și se lipsesc între ele.

d) *Tușul* este o cerneală specială, rezistentă la apă, care poate fi neagră sau colorată. În principiu, tușul negru este obținut din negru de fum și uleiuri sicative, iar cele colorate conțin coloranți, uleiuri polimerizate și albumine. Tușul se pretează la realizarea de desene cu pensula, penița ori bețișorul și este folosit la scris, la tipărit, la ștampilat ori la gravat.

e) *Pastelul* se fabrică din pigmenți colorați pulverizați, amestecați cu talc și gumă arabică. Acesta se prezintă sub forma unor batoane solide, uscate, divers colorate, asemeni unor crete colorate sau mici creioane de consistență moale.

Pastelul este utilizat la desen și se aplică pe carton alb sau colorat, cu textură aspră, care să permită aderența la suport. Deși ușoară ca tehnică, remarcată prin tonuri pale și delicate, ea nu este agreată, deoarece în timpul lucrului pulberile colorate murdăresc mâinile, hainele și masa de lucru. Ca și cărbunele, pastelul necesită fixarea pentru aderența pigmentilor la suport. Fără fixare pulberile colorate se desprind și lucrarea se degradează.

f) *Uleiul sau culoare de ulei* este insolubil în apă și se obține din culori de natură vegetală, animală sau minerală combinate cu grăsimi sau uleiuri sicative provenite din anumite semințe. Ca și tempera sau guașa, uleiul se găsește sub formă de pastă, în tuburi de diferite dimensiuni și se folosește în pictură. Suportul pentru pictura în ulei poate fi pânza, cartonul, lemnul, tratat special cu un grund (preparat obținut prin fierberea amestecului dintre alb de zinc, clei de oase, ulei de in și apă).

Pentru diluarea culorilor de ulei se folosesc uleiul de in fiert, terebentina sau esența de petrol. Pictura în ulei oferă posibilitatea unor corecturi repetate prin suprapuneri. Practic, calitățile culorilor de ulei și avantajele care decurg din utilizarea lor, compensează costul ridicat al acestora și al soluțiilor de diluare.

La clasele primare, uleiul poate fi folosit în mod opțional, deoarece programa școlară nu prevede acest lucru. Prin faptul că nu toți părinții cunosc diferențele dintre culorile de ulei și cele tempera, apar situații când elevii încearcă să lucreze cu ulei și constată că apa nu mai dizolvă culorile. Pensulele și mâinile pot fi spălate doar cu apă caldă și săpun sau cu detergenți.

3. *Materialele de modelat* utilizate la activitățile artistico-plastice sunt lutul și plastilina.

a) *Lutul* este o rocă sedimentară, galbenă sau cafenie, alcătuită dintr-un amestec de silicați și din fragmente de cuarț, mică etc., întrebuințat în ceramică, la lucrări de construcții și în sculptură. Deoarece este un material ușor de modelat, acest pământ argilos este agreat de copii, chiar dacă presupune murdărirea mâinilor. El poate fi

utilizat la activitățile artistico-plastice opționale, la cercurile de sculptură și de ceramică, pentru a realiza mici obiecte.

b) *Plastilina*, ca și lutul, este un material maleabil, format dintr-un amestec de caolin (pământ argilos), substanțe grase, rășini naturale sau sintetice și diferiți pigmenți minerali de culoare. Datorită calităților ei, se modelează ușor cu mâna, dar și cu ajutorul eboșoarelor ori a unor bețișoare și instrumente improvizate.

4.3. Instrumente utilizate la lecțiile de Educație plastică

Instrumentele răspund la întrebarea *cu ce?* se lucrează, sunt sinonime cu uneltele, ustensilele sau sculele utilizate în diverse meserii (anexa 2). În domeniul artistico-plastic, acestea sunt alese în funcție de materialele pe care le avem la dispoziție și de tehnica abordată. În clasele primare pentru domeniul *desen și pictură* sunt indicate creioanele, culorile de apă, iar instrumentele utilizate sunt creioanele, pensulele, paleta, vasele pentru apă. În schimb, la modelaj se pretează eboșoarele, planșeta, ruloul etc.

a) *Creionul* este un material care se prezintă sub forma unei ustensile folosite pentru scris sau desenat. Acesta este construit dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliș făcut în mod predilect din lemn. Mina este bucata subțire cilindrică sau prismatică din grafit sau din alt material, utilizată la confecționarea creioanelor, și determină tipul acestora.

- *Creioanele pentru desen cu mina moale de grafit* (carbon natural cristalizat, de culoare cenușie-neagră și cu luciu metalic). La trasarea fazelor de construcție și la conturul desenelor se folosesc cele de intensitate medie, cu simbolul HB. Pentru redarea umbrelor se folosesc creioanele moi cu grafitul negru intens, având numerele și simbolurile B, 2B, 3B ș.a. La desen tehnic se utilizează creioanele cu un grafit mai dur, de tip H, 2H etc.
- *Creioanele colorate* cu mina moale, casantă, obținută din prepararea argilei în combinație cu diferite substanțe și pigmenți minerali de culoare. Ele se pretează a fi utilizate atât la desenat,

cât și la scris. Datorită faptului că au mina fragilă, vârfurile ascuțite se tocesc repede sau se rup. Acest aspect constituie un impediment pentru copilul mai temperamental ori impulsiv.

b) *Cărbunele* este un material obținut prin arderea unor crengi din lemn de tei. Acesta se prezintă sub formă solidă, seamănă cu o mină groasă de creion sau cu un bețișor negru, este friabil (se sfărâmă ușor) și lasă urme. Datorită proprietăților sale, este folosit la desen în realizarea de schițe, precum și la studii după natură. Desenul în cărbune are inconvenientul că se șterge ușor, dar poate fi fixat prin pulverizarea unei substanțe fixative speciale.

c) *Carioca* reprezintă un material de colorat folosit cu plăcere de copii. Ca și creionul, denumirea sa comercială indică un instrument de scris și desenat, pe bază de tuș colorat îmbibat într-o fâșie de pâslă, protejată într-un tub de plastic. Prezintă inconvenientul că tușul conținut se termină repede, nu permite reîncărcarea și nici realizarea de amestecuri.

d) *Ceracolorul* reprezintă culori minerale, denumite și creioane cerate, obținute din ceară naturală sau sintetică, combinată cu pigmenți minerali și uleiuri speciale, care le face insolubile în apă. Ele se prezintă sub formă de batoane uscate, care se înmoaie sau se topesc la temperaturi destul de joase și lasă urme de grăsime. Sunt ușor de manevrat și plăcute de copii.

Dacă la acuarele, carioca, tușuri sau creioane colorate se pretează hârtia albă cu suprafața poroasă, pentru culorile cerate mai sunt indicate pânza de pictură și cartoanele colorate. Efectele ceracolorului pe suport colorat sunt neașteptate, datorită dominantei cromatice date de culoarea de fond și contrastul creat cu celelalte culori aplicate.

e) *Sanguina* se referă la un creion fabricat dintr-un mineral colorat natural în roșu-brun. Culoarea se datorează oxidului feric. În zilele noastre este folosit destul de rar, având o mare amploare în perioada renașterii.

f) *Pensulele* sunt instrumente pentru colorat (vopsit) formate dintr-o coadă de lemn, de metal sau din plastic, la capătul cărora sunt prinse în smoc fibre din plastic sau fire din păr (de veveriță, de bursuc, de porc,

de Poni). Ele au mărimi și grosimi diferite, sunt rotunde sau late, au păr moale ori aspru. Folosirea pensulelor se face în funcție de materialul utilizat și de suprafața pe care se lucrează.

Recomandate sunt cele cu coada din lemn, pe care se află notate cifre de la 0 la 24, care indică dimensiunile acestora. Cu cât o pensulă este mai subțire, numărul acesteia este mai mic. Cifrele mari indică pensulele mai groase, care se pretează la colorarea unor suprafețe mari. Pe lângă pensulele subțiri, la trasările de contururi, de linii, precum și la suprapunerile grafice, pot fi utilizate și cozile ascuțite ale pensulelor.

Pentru a folosi acuarele și tuș, ori pentru realizarea unor detalii fine, sunt indicate pensule rotunde, cu fibră moale, care formează un singur vârf. Pentru colorarea unor fonduri sau suprafețe mai mari, în tempera, guașe, ulei sau culori acrilice se pretează cele late, cu păr aspru, tăiat drept.

Pensulele sunt utilizabile atâta timp cât sunt curate. Calitatea lor suferă dacă sunt ținute în apă sau atunci când sunt păstrate în condiții improprie. Culorile îmbibă rădăcina părului pensulei, care nu mai poate trasa linii și colora suprafețe conform dorințelor. După fiecare utilizare, pensulele vor fi spălate cu apă caldă și cu săpun, apoi uscate într-o cârpă curată.

g) *Penelul* este un instrument specific, folosit în mod predilect la pictură. El se prezintă sub forma unei pensule mici, are păr fin și suplu, o coadă lungă și subțire.

h) *Tocul cu peniță* cunoscut sub diversele sale variante în funcție de felul peniței. Este un instrument confecționat din lemn, os sau metal. La capătul acestuia se atașează penița sub diverse forme (lungă, subțire, pentru scrierea cu cerneală, tuș ș.a.).

i) *Paleta* poate fi o placă subțire din lemn sau material plastic, o placă de faianță albă, o farfurioară din plastic sau modelele existente pe piață. Ea este necesară pentru prepararea și pentru încercarea amestecurilor de culori.

j) *Vasul pentru apă* este un recipient care trebuie să asigure apa curată în timpul lucrului. Important de reținut este că apa murdară

influențează culorile și le murdărește. Preferate sunt vasele din plastic, de mărime medie, cu o bază destul de mare ca să le asigure stabilitatea.

k) *Godeta* este un vas de dimensiuni mici, din metal sau din plastic, folosit la amestecul unor culori, cum ar fi tempera, guașa, uleiul etc.

l) *Eboșoarele* sunt instrumente specifice, folosite la modelaj de sculptori, de olari sau de dulgheri. Acestea au forma unor spatule (lopățele) de diferite forme și grosimi, sunt realizate din lemn, metal, material plastic sau os.

În funcție de activitățile planificate, se poate apela și la alte materiale și instrumente, cum ar fi: hârtii colorate sau glasate, toc, penițe, bețișoare, riglă, compas, echer, carton duplex, frunze și flori presate, materiale plastice, coperti de dosare, foi colorate din reviste, deșeuri textile, sugative, șervețele, forfecuță, dălțițe, adezivi (aracet sau alte substanțe de lipit).

4.4. Tehnici de artă valorificate în imagini plastice

Tehnicile de artă sau *tehnicele artistico-plastice* răspund la întrebarea *cum?* se lucrează și reprezintă modul sau maniera prin care totalitatea procedeelor aparținând domeniului artistico-plastic folosite fac să apară și să trăiască forma dorită (anexa 3). Prin activitățile de învățare se acționează asupra cunoașterii și stăpânirii procedeelor care să permită exprimarea plastică a copiilor. Ele sunt alese în funcție de materialele și de instrumentele de care dispunem, dar și de particularitățile de vârstă ale utilizatorilor.

Materialele folosite în artă reclamă tehnici adecvate specificului lor - unele tehnici abordate de secole au devenit clasice. Există tehnici ale picturii în culori de ulei, tehnici specifice culorilor de apă (acuarele, tempera, guașe, acrilice), așa cum la desen există tehnici pentru creioane colorate sau cerate, cărbune, pastel, cretă, dălțiță de gravură ș.a.

Printre tehnicile de lucru specifice picturii se numără modelarea și modularea culorilor, tratarea picturală și tratarea decorativă, noțiuni

care presupun cunoașterea unor probleme teoretice despre culoare, ceea ce a impus decizia de a amâna prezentarea lor în alt context. În capitolul destinat amestecului culorilor, aceste procedee vor fi prezentate pe larg.

Tehnica acuarelei este folosită încă de la începutul secolului al XVII-lea și constă în folosirea culorilor diluate cu apă. Acuarelele nu au putere mare de acoperire a suprafeței. De obicei acuarela este executată pe hârtie și presupune diluarea și omogenizarea pastei, procedeu care se numește fluidizare. Lichidul colorat obținut se ia pe pensula rotundă, cu păr moale, și numai cu vârful acesteia se aplică pe suprafața suportului.

Fluidizarea reclamă folosirea unei mici cantități de apă. Pigmenții diluați în exces își pierd din calitate. Culoarea este dispusă pe hârtie în straturi succesive, de obicei imediat după uscarea stratului precedent, rareori pe un strat încă umed. Straturile de culoare dispuse succesiv întră unele în altele (fuzionează) și lasă să transpară suprafața hârtiei pe care au fost așezate.

Cu acuarelele sub formă de creioane se colorează întâi hârtia și cu pensula se aplică straturi de apă care vor dilua spontan pigmenții. Efectele obținute sunt surprinzătoare, datorită transparenței culorilor. Tehnica necesită o mare precizie și o bună stăpânire a ei. Eventualele rețușuri sunt aproape imposibil de realizat, motiv pentru care acuarela este considerată dificilă.

În tehnica acuarelei se cunosc două procedee specifice de lucru.

a) Tehnica acuarelei pe uscat constă în colorarea hârtiei, folosind o pastă destul de consistentă, fluidizată în mică măsură, ceea ce dă culorilor un aspect opac. În tehnica pe uscat, culoarea fluidizată se așterne pe hârtia cu textură mai granulată, în straturi succesive transparente, de la tonurile cele mai deschise spre cele închise. Revenirile operate pe suprafețele deja colorate fac hârtia să pară murdară, iar frecarea cu o pensulă neadecvată duce la scămoșarea

acesteia.

Când vârful pensulei nu mai lasă urme, se face reîncărcarea ei prin ușoara atingere a apei. Copiii au tendința să spele frecvent pensula, ceea ce implică risipă de culoare și pierdere de timp. La sfârșitul activității, apa murdară îi trădează pe risipitori. Pentru alb va fi folosit albul hârtiei.

b) Tehnica acuarelei pe umed este cea mai apreciată și de efect tehnică, dar și cea mai dificilă. Aceasta presupune udarea hârtiei cu o pensulă mare și menținerea umidității pe tot timpul lucrului. Tehnica presupune rapiditate, nu suportă reveniri sau frecarea suprafeței. Corecturile se pot opera prin spălare cu apă curată și apoi se face suprapunerea unui alt strat.

Hârtia indicată este specială, cu porozitate mare. În acest caz, hârtia trebuie să fie fixată pe o planșetă și ținută puțin înclinată. Culoarea fluidizată se adaugă treptat, de sus în jos, cu ajutorul vârfului pensulei. Din fuzionarea spontană a culorilor se obțin efecte expresive, care dobândesc aspect fluid, diafan, vaporos.

Tehnica valorației constituie un procedeu propice desenului în creion, cărbune, carioca sau tuș și constă în hașurarea sau trasarea de linii la anumite distanțe, paralele sau întretăiate, egale ca grosime. Scopul valorației nu este numai de a acoperi porțiuni din desen, ci de a sugera spațialitatea, umbra și volumul obiectelor dintr-un spațiu cu doar două dimensiuni.

Există diferite tipuri de hașuri, care sunt utilizate ca semne convenționale în reprezentările proprii desenului arhitectural, în cel geometric sau industrial.

Tehnica estompei reprezintă un alt procedeu propriu desenului executat în creion, în cărbune sau în pastel. Spre deosebire de hașură, prin estompă liniile, contururile și umbrele sunt atenuate și aproape șterse ca intensitate. Trecerea de la lumină la umbră se face gradat, iar contururile devin ușor imprecise și șterse. Umbrele învăluie formele

într-un colorit diafan, vaporos și totul pare „îndulcit”.

Tehnica cerapastelului este agreată de copii, fiind relativ ușoară și curată. Colorarea suportului se face prin trecerea și frecarea batonului de culoare cerată pe suprafața acestuia. Batoașele destul de groase nu permit obținerea unor linii și ornamente fine, decât după efort susținut și dexteritate manuală dobândită prin exerciții multiple.

Elevii „inventivi” fac apel la ascuțitori pentru a forma vârfuri mai subțiri batoanelor de culoare. Prin ascuțire se pierde o parte din material, care nu mai poate fi valorificată. În plus, creioanele cerate se rup dacă sunt greșit manevrate. Ambalajul protector al batoanelor nu trebuie înlăturat. Ținute în soare sau mult timp în mână, batoanele devin moi și murdăresc.

Amestecurile dintre culori și suprapunerile grafice sunt mai greu de realizat. Pentru corecturi trebuie ras stratul aplicat anterior, apoi se adaugă noul strat. Nu necesită fixare specială și este un material adecvat monotipiei.

Tehnica laviului are la bază folosirea tușului și constă în diluarea acestuia cu diferite cantități de apă. Aceasta este o tehnică asemănătoare cu cea a acuarelei și se realizează cu ajutorul unor pensule subțiri, prin suprapuneri succesive, de la cele mai deschise spre cele mai închise tonalități. Ca materiale didactice se poate apela la reproducerea după stampele japoneze și pictura chineză, unde arta laviului atinge cote greu de egalat.

Colajul este o tehnică prin care pe suprafața suportului se lipesc fragmente de materiale textile, bucățele de hârtii colorate sau frunze presate, astfel încât să alcătuiască o compoziție liberă. Într-un colaj, se preferă evidențierea calităților unui singur material utilizat. Nu sunt agreate colaje cu semințe, griș, coji de ouă sau materiale care se desprind ușor, produc mizerie și se degradează.

Decupajul constă în tăierea sau ruperea după un contur al unei părți dintr-un material. În acest scop, pot fi folosite foarfecă și perforatorul. Formele decupate pot fi utilizate la colaje, la obținerea de ștraifuri sau la

alcătuirea unor compoziții.

Mai există și o altă posibilitate. Suprafața unui geam este acoperită cu diferite culori, aflate în stare umedă. Bucățile decupate sunt puse pe geamul colorat, apoi sunt acoperite cu o foaie de hârtie. Prin presare cu rigla sau cu lingura se imprimă imagini ale formelor decupate.

Tehnicile gravurii sunt specifice graficii și dau posibilitatea obținerii unui număr mare de exemplare ale unei singure imagini. Din multitudinea de procedee tehnice proprii gravurii, pentru activitățile opționale și pentru cercurile de creație, mai des folosite sunt *monotipia*, *linogravura*, *gipsografia* și *polistirenografia*.

a) Monotipia este un procedeu tehnic propriu gravurii, prin care desenul făcut în tempera, guașe, culori acrilice sau ulei pe o placă de metal, carton, sticlă, piatră sau material plastic se transpune pe hârtie prin presare. Imaginea obținută este singulară. Monotipul se poate obține și atunci când desenul realizat în culori de ceară este transferat pe hârtie cu fierul de călcat încălzit.

b) Linogravura este o ramură a gravurii în relief care se execută pe linoleum și, totodată, rezultatul imprimării unei gravuri realizate pe linoleum. În principiu, la imprimare este utilizată cerneala tipografică, dar pentru uzul elevilor sunt preferate tempera, guașa și ceracolorul. Efectele utilizării diferitelor materiale se văd pe imaginile din anexa 2.

c) Gipsografia este un procedeu tehnic prin care o gravură în adâncime se execută pe o placă de gips. Imaginea în relief se imprimă prin presare pe o hârtie umedă fără a fi necesar să se recurgă la încerneluirea plăcii. Imaginea apare imprimată în relief și poate fi colorată ulterior.

Folosirea cernelurilor tipografice face posibilă și imprimarea pe hârtia uscată, asemeni linogravurii, numai că presarea trebuie făcută cu grijă să nu se spargă placa. În plus, nu este posibilă obținerea de prea multe exemplare și nici a unor tiraje multiple.

d) Polistirenografia este un procedeu tehnic asemănător gipsografiei, la care desenul se execută în adâncime pe o placă de polistiren expandat. Imprimarea se face ca și la linogravură.

Pentru imprimarea imaginii pe hârtie, după săpare, pe plăcile gravate se aplică culori (tempera, guașe sau cerneală tipografică). Pe hârtia presată peste placa încerneluită se imprimă imaginea gravată inversată. Prin repetarea operației, imaginea poate fi multiplicată și toate exemplarele obținute sunt originale care se numerotează.

Modelajul reprezintă o tehnică specifică de modelare, modificare și prelucrare în forme plastice inedite a unor materiale moi, cum sunt lutul și plastilina. Copiii pot realiza mici compoziții în basorelief și rondbosse. Obiectele modelate din lut pot fi turnate în ipsos sau după uscare pot fi arse în cuptoare speciale, pentru a deveni mai rezistente. După turnare, obiectele pot fi colorate (patinate), iar cele arse, ornate cu decorații realizate cu pigmenți numiți glazuri.

Modelajul implică o serie de procedee tehnice elementare, cum sunt apăsarea, strângerea, deformarea, rularea în palme sau pe planșetă. Exercițiile prevăzute pot fi executate dintr-o bucată de material, fără a scoate sau adăuga alt material, numai prin modelare liberă cu mâna.

Cu ajutorul instrumentelor specifice de lucru sau improvizate, cum sunt eboșoarele, rulourile, bețele, cuțitașele se pot face plieri, tăieri, vibrații ale suprafețelor, eliminarea din volum sau transformarea acestuia, ceea ce conduce la obținerea de forme spațiale.

Pe lângă tehnicile deja prezentate, mai sunt practicate unele **exerciții de invenție**, cu efecte plastice surprinzătoare, care se pot obține prin diverse procedee tehnice de lucru, cum sunt:

1) Dactilopictura sau lucrul cu degetele, care lasă amprente și oferă libertate de exprimare într-o manieră personală expresivă. Se pot utiliza mai multe culori așezate cu un deget sau cu mai multe degete, iar hârtia-suport de lucru poate fi umedă sau uscată. Dactilopictura dă posibilitatea copiilor să realizeze „punctul plastic” și să organizeze suprafața în diferite moduri. Astfel, punctul poate fi utilizat ca element „în sine” și așezat concentric, radial, în frize orizontale, verticale, oblice sau ca element de acoperire a unor forme deja desenate (frunze, flori, case, animale, coroana copacilor).

2) *Dirijarea culorii prin suflare sau stropire* constă în suflarea liberă printr-un tub, pulverizarea sau stropirea cu pensula, în diferite sensuri ale culorilor fluidizate. Poate fi realizată pe foaia de hârtie uscată sau umedă. Formele rezultate pot sugera cerul înstelat, artificii, plaja.

3) *Dirijarea scurgerii aderente și libere* a culorilor implică punerea de culori fluidizate pe hârtie și schimbarea poziției acesteia, astfel încât să permită deplasarea culorilor în sensurile dorite. Formele obținute amintesc de labirint, rădăcini, crengi, urme de șarpe, panglici colorate.

4) *Fuzionarea spontană* se obține prin presarea unor puncte sau pete de culoare fluidizată în mijlocul unei hârtii care a fost împăturită în două sau în patru. După presare în diferite direcții cu mâna sau rigla, prin despăturire se observă formele spontane apărute. De cele mai multe ori, formele spontane sugerează reprezentări vizuale similare celor cunoscute din natură (flori, frunze, insecte, animale) și pot fi prelucrate prin accentuarea expresiei dorite.

Alături de tehnicile simple, în domeniul artistic sunt admise tehnici mixte, rezultate din combinații ale mai multor materiale. De exemplu, lucrarea realizată în creion, carioca sau tuș este desen grafic. Dacă, pe lângă creion, se intervine cu pete de culoare în acuarele sau tempera și carioca, spunem că tehnica este mixtă.

Conținutul activităților de învățare implică exerciții de folosire a pensulelor și a culorilor pigment, precum și fluidizarea acestora, care să permită realizarea de compoziții unde exprimarea plastică a elevilor să fie cât mai bogată. Libertatea de a folosi tehnici cât mai variate de lucru trebuie stimulată și apreciată de cadrele didactice. Toate tehnicile și procedeele pot fi utilizate la clasele primare, însă fără a apela la terminologia specifică.

Calitatea materialelor și a instrumentelor de lucru determină în mare măsură și calitatea rezultatelor activităților de învățare. Hârtia subțire, cu aspect neted și lucios, lipsită de o textură specifică, nu este potrivită pentru folosirea culorilor de apă. La primele tușe aplicate cu

pensula încărcată cu apă, o astfel de hârtie se vâlurește și nu permite colorarea ei în condiții optime.

Pensulele din material plastic și, mai ales, calitatea îndoielnică a multor materiale de colorat, al căror conținut pigmentar nu concordă culorilor înscrise pe ambalaj, duc la eșecuri artistice. Aceste eșecuri au efecte grave, determină insatisfacția copilului și conduc treptat la diminuarea interesului pentru activitățile artistico-plastice.

Culorile „de-a gata”, utilizate ca atare, stimulează comoditatea și frânează creativitatea. „A picta” presupune ceva mai mult decât simpla vopsire a unor suprafețe după șabloane însușite în mod mecanic și în culori servite fără niciun efort. Din aceste motive, este recomandată numai folosirea culorilor primare, precum și a nonculorilor alb și negru. În acest mod, copilul este determinat să gândească și să descopere singur culorile dorite, exersând amestecurile fizice.

Denumirea de educație plastică implică o calitate net superioară față de oropsitul „desen”, socotit de unii simplă „dexteritate” și la care se cam renunța. Aceasta presupune însușirea unor noțiuni de bază, exersarea tehnicilor specifice, educația estetică și sensibilizarea copiilor.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Analizați definiția „Mijloacele de învățământ - ansamblul materialelor utilizate în procesul de învățământ și care prin valorificarea potențialului lor pedagogic, sprijină realizarea eficientă a obiectivelor educației”. Elaborați definiția mijloacelor artistico-plastice. Prezentați-o printr-un organizator grafic.
2. Realizați o reprezentare grafică a funcțiilor mijloacelor didactice utilizate la lecțiile de educație plastică.
3. Argumentați necesitatea și importanța mijloacelor didactice la lecțiile de educație plastică.
4. Prezentați exemple de situații educaționale în care cadrul didactic nu a ținut cont de eficacitatea mijloacelor didactice la o temă anumită.

5. Propuneți alte tehnici de lucru în cadrul orelor de educație plastică. Descrieți etapele de realizare a unei din tehnicile propuse.
6. Organizați o dezbatere cu subiectul: „Calitatea mijloacelor didactice – cheia de succes a creativității elevului”.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. CANȚÎRU, I., VATAVU, A., CARAUȘ, O. *Educația plastică: Manual pentru clasele 3-4. Ed. a 3-a.* Chișinău: Arc, 2016. 96 p. ISBN 978-9975-61-986-8
2. *Curriculum național. Învățământul primar.* Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
3. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar.* Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
4. SAMBURIC, E., PRISĂCARU, L. *Educația plastică: Manual pentru clasa a 2-a. Ed. a 3-a.* Chișinău: Arc, 2018. 96 p. ISBN 978-9975-0-0171-7
5. <https://ru.scribd.com/document/135968178/Tehnici-de-Lucru-Specifice-Artelor-Plastice>

Bibliografie suplimentară:

1. DRĂGHICESCU, S., DRĂGHICESCU, F. *Educație plastică: ghid metodic pentru clasele I – IV.* București: Aramis Print, 2007. 80 p. ISBN 978-973-679-481-0
2. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici.* București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
3. PUICĂ-VASILACHE, E. *Educație plastică: suport de curs pentru studenți.* Chișinău: Profesional Service, 2012. 92 p. ISBN 978-9975-4354-2-0
4. ȘUȘALĂ, I. *Dicționar de artă: termeni de atelier.* București: Sigma, 1993. 304 p. ISBN 973-9077-22-6

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 5

TEHNOLOGII DIDACTICE UTILIZATE ÎN STUDIAREA DISCIPLINEI EDUCAȚIA PLASTICĂ

Unități de conținut:

- Strategiile didactice din perspectiva curriculumului școlar
- Metode didactice utilizate în predarea-învățarea-evaluare Educației plastice
- Strategii educaționale clasice în contextul abordării imaginii artistico-plastice
- Strategii activ-participative centrate pe competențe artistico-plastice

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească conceptul de metodă și procedeu didactic;
- să explice în ce constau funcțiile metodelor de învățământ în contextul educației plastice;
- să evidențieze avantajele și dezavantajele metodelor evidențiate;
- să exemplifice situații didactice care să pună în valoare modul de folosire a metodelor de învățământ la educația plastică;
- să demonstreze care sunt principalele tendințe în domeniul modernizării metodelor de învățământ la lecțiile de educație plastică.

Concepte-cheie: *strategii didactice, metode didactice, gândire creatoare, metode specifice artistico-plastice, activități practice.*

Suport teoretic

5.1. Strategiile didactice din perspectiva curriculumului școlar

Orientarea generală a Curriculumului este condiționată de accentul pus pe învățare, iar predarea și evaluarea se orientează spre activizarea învățării.

Proiectarea strategiilor didactice este determinată de Curriculum, dar se realizează în mod personalizat, în funcție de factori multipli:

- necesitățile de instruire ale elevilor;
- specificul disciplinei;
- personalitatea didactică a profesorului;
- cultura organizațională a școlii;

- accesul la mijloacele comunicaționale și informaționale moderne.

Competențele specifice stabilite în curriculum se realizează prin **activități predominant practice**, precum utilizarea tehnicilor specifice picturii, graficii, modelajului, fotografie și film digital (dacă există astfel de resurse în școală). Strategiile activ-participative vor constitui baza instruirii, astfel se va pune accent pe lucrul individual, în echipă, proiecte tematice, jocul de rol etc.

Formarea competențelor la „Educația plastică” necesită acumularea de către elevi a unui spectru de achiziții, pentru formarea cărora procesul de instruire trebuie organizat astfel încât elevii să aibă oportunități de a crea, a evolua, a discuta și a dobândi experiență artistică nu doar în clasă, ci și în afara orelor de curs: concursuri de artă plastică, excursii la muzee, vizite la expoziții etc. Astfel, elevii vor învăța să lucreze cu diferite simboluri vizuale și spațiale, să gândească în termeni de imagini: cum pot fi create, ce reprezintă, ce emoții provoacă diverse forme plastice, să compare lucrările lor cu alte lucrări pe care le văd și le studiază, să aplice variate modalități de expresie: pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, fotografie etc.

Implementarea eficientă a curriculumului impune respectarea coerenței componentelor lui, utilizarea flexibilă a conținuturilor și acordarea priorității metodelor interactive de predare și metodelor activ-participative de învățare, valorificarea creativității elevilor și învățătorilor în cadrul activităților didactice. Promovând diversificarea și personalizarea strategiilor didactice, Curriculumul accentuează orientarea spre: *învățarea activă; a învăța să înveți; formarea de competențe; dezvoltarea creativității elevilor.*

Curriculumul direcționează metodologia disciplinei „Educație plastică” spre *crearea situațiilor de învățare* care îi pot oferi elevului experiențe în cunoașterea de sine și a lumii prin artele plastice/vizuale, în exprimarea de sine prin limbajul specific artelor plastice/vizuale, de însușire a valorilor aferente acestor arte. Aici se încadrează **realizarea creațiilor artistico-plastice/vizuale** și **comunicarea artistică** în domeniul artelor plastice, și nu doar. Procesul educațional trebuie organizat astfel încât elevii să aibă oportunități de a dobândi experiență

artistică atât în clasă, cât și în afara ei: la concursuri de artă plastică, în excursii la muzee și vizite la diverse expoziții etc. Astfel, elevii vor *transfera achizițiile artistico-plastice în contexte educaționale/ sociale/ culturale*, fiind învățați să lucreze cu diferite simboluri vizuale și spațiale, să gândească în termeni de imagini (cum pot fi create, ce reprezintă, ce emoții provoacă diverse forme plastice, să compare lucrările lor cu alte lucrări, pe care le văd și le studiază, să aplice variate modalități de expresie: pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, fotografie etc.), *demonstrând respect față de valorile naționale și cele ale altor culturi*.

În activitatea didactică, învățătorii vor apela la metode diverse și creative, stiluri variate de predare pentru a-i ajuta pe elevi să-și atingă scopurile puse în artă, să conștientizeze că orice problemă poate avea multiple soluții, să cunoască și să fie în stare să se orienteze în materia predată, aplicând deprinderile formate la orele de educație plastică în procesul de studiere a altor discipline.

Situațiile de învățare trebuie să fie concepute în cheia armoniei și echilibrului între:

- unicitatea fiecărui elev, fiecărui profesor, fiecărui gen de artă și diversitatea intereselor și preferințelor, artelor, culturilor;
- tradiție și modernitate;
- național și universal;
- valorile artei, valorile general-umane, valorile naționale, valorile societății.

Asigurarea stării de bine la lecții constituie o condiție indispensabilă pentru succesul învățării disciplinei Educație plastică. Inserția unor elemente distractive, alternarea tipurilor de activitate, diversificarea mediilor și a mijloacelor didactice utilizate, precum și a modalităților de aplicare a acestora, motivează elevul să vină la ore și să învețe cu plăcere, să dobândească experiențe artistice pozitive și să le valorizeze în alte domenii și contexte.

5.2. Metode didactice utilizate în predarea-învățarea-evaluare Educației plastice

Metodologia organizării și desfășurării activităților artistico-plastice cu școlarii mici se referă la metodele de predare-învățare prin care se urmărește exersarea funcțiilor intelectuale în raport cu informațiile transmise și modul în care acestea sunt transferate (cadru didactic-școlar).

În practica didactică, metoda cuprinde procedeele utilizate în vederea atingerii sistemului de competențe propuse de Curriculumul școlar (competențele specifice disciplinei și unitățile de competențe), precum și scopurile sau obiectivele operaționale urmărite în cadrul fiecărei activități.

Obișnuim să le numim metode și procedee deoarece în structura fiecărei metode sunt incluse mai multe procedee care fac ca metoda să fie eficientă și interesantă. Procedeele sunt ordonate, ierarhizate și subordonate metodei. Acestea sunt cele care asigură varietate, mobilitate și echilibru activității, înlătură monotonia, oboseala și blocajele în creație. În procesul didactic, importanța dominantă constă în modul cum se întrepătrund competențele, conținuturile, metodele și procedeele, caracteristicile domeniului plastic și ale vârstei copiilor. Numai cunoașterea raporturilor dintre acești factori îi permit cadrului didactic să utilizeze o metodologie adecvată vârstei.

Metodologia procesului de învățământ (ansamblul metodelor) trebuie să aibă un caracter dinamic, flexibil și să ducă la creativitate didactică. Metodele au funcții în sine, adică sunt bine individualizate, au funcții generale sau sunt polifuncționale.

Funcțiile cu caracter general sunt:

- *funcția cognitivă* – organizarea și dirijarea cunoașterii teoriei elementelor de limbaj plastic, dar și a tehnicilor de lucru sau a modalităților de organizare compozițională;
- *funcția motivațională* – de trezire a interesului pentru creația plastică, pentru transformarea formei, pentru descoperirea armoniilor cromatice, pentru domeniul plastic în general;

- *funcția operațională* – element de legătură între elev și conținuturile specifice disciplinei plastice, între obiectivele operaționale propuse și conținuturile plastice propuse;
- *funcția formativ-educativă* – de modelare a atitudinilor, convingerilor și sentimentelor față de frumosul din natură, artă și societate, de exersare și dezvoltare a proceselor psihice și motrice, paralel cu însușirea cunoștințelor și formarea deprinderilor specifice activităților plastice [4].

Metodele didactice folosite trebuie să asigure realizarea sarcinilor specifice, instructiv-formative, ale educației artistico-plastice la școlarii mici, acestea fiind legate de dezvoltarea sensibilității, imaginației, gândirii artistice.

Începând cu școlaritatea mică se urmărește:

1. Dezvoltarea acuității vizuale prin *exerciții-joc de observare* a unor obiecte diferite ca mărime, grosime, formă, culoare (grade de intensitate ale aceleiași culori) sau ***exerciții-joc de asociere*** a culorilor prezentate cu cele specifice elementelor din natură (verde ca iarba, galben ca lămâia, albastru ca cerul etc.). De asemenea, se poate de indicat în activitatea elevilor la educația plastică ***jocurile de rol*** de tipurile:

- *jocul de reprezentare a structurilor* (de exemplu: organizarea unei încăperi poate fi reprodusă într-o sală de clasă/de dans prin distribuirea corespunzătoare a mobilierului);
- *jocul de decizie* – simularea unui organ de decizie, confruntarea cu situații decizionale etc.;
- *jocul de-a ghidul și vizitatorii* – simularea comportamentelor specifice vizitelor la muzeu, sală de expoziție, atelierul unui maestru în arte [4].

2. Dezvoltarea gândirii creatoare (artistice) prin descrierea unor fenomene ale naturii: ploaie, tunet, fulger, înserare, pentru ca școlarul să fie capabil să realizeze asocieri între obiecte, fenomene, forme, culori, să transforme noțiunile abstracte în noțiuni metaforice, cu caractere individuale și semnificative (răcoarea pădurii și verdele frunzișului, căldura verii și portocaliul soarelui).

În didactica modernă sunt promovate metodele activ-participative, punându-se accent pe atitudinea activă, participarea personală a copilului. Motivațiile: curiozitatea de a cunoaște, de a investiga și a descoperi, de a observa, aplica și reda, de a inventa, sunt prezente în viața copilului, iar cadrul didactic trebuie să se bazeze pe acestea și să le dezvolte.

Participarea la actul învățării este o problemă esențială a dezvoltării și se referă la talentul cadrului didactic de a stimula participarea activă și deplină, psihică și fizică, individuală și colectivă a elevului.

Cadrele didactice care demonstrează mobilitate intelectuală, flexibilitate pot utiliza și dezvolta metode activ-participative care au un caracter formativ-educativ, dezvoltă gândirea, memoria, imaginația, voința, potențialul de cunoaștere și creație al copiilor.

Metodele didactice nu trebuie să ducă la un dirijism excesiv, deoarece dirijarea învățării și a executării unei lucrări plastice trebuie să fie îmbinată cu munca independentă a elevului pentru ca acesta să-și poată afirma spontaneitatea specifică vârstei, gândirea și imaginația.

În cadrul disciplinei „Educație plastică” putem vorbi de metode de educare estetică a copiilor, prin care se realizează, treptat, unele obiective ale educației estetice, cum ar fi:

- formarea priceperilor și deprinderilor necesare înțelegerii sau creării artei;
- dezvoltarea dragostei pentru frumos;
- cunoașterea principalelor capodopere ale artei plastice etc.

5.3. Strategii educaționale clasice în contextul abordării imaginii artistico-plastice

Metodele constituie instrumente importante, aflate la dispoziția cadrului didactic, de a căror cunoaștere și utilizare depinde eficiența muncii educative. Metodele artistice sunt căile prin care creatorul transformă o materie primă într-o operă de artă. Din această perspectivă există și asemănări cu metodele de învățământ, în măsura în care actul

de educație este unul de modelare a personalității umane, din perspectiva unor finalități bine precizate.

Ca și la celelalte discipline școlare, în cadrul orelor de educație plastică sunt utilizate *metodele clasice de învățare*, dat fiind faptul că prin acest obiect trebuie dezvoltate în primul rând competențele artistico-plastice, utilizând imaginația și creativitatea ca instrumente de activizare și conștientizare a procesului muncii, având în vedere caracterul practic-aplicativ al disciplinei.

Realizarea sarcinilor didactice în cadrul lecțiilor de educație plastică este condiționată de alegerea și folosirea celor mai adecvate metode și procedee de învățământ. În alegerea și folosirea acestora trebuie să se țină cont de *conținutul specific* al lecțiilor, *scopul* și *sarcina* lor precum și de *particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor*. Știm că competențele artistico-plastice sunt însușite prin învățare și automatizate prin exerciții. Prin urmare acest complex proces implică folosirea unor metode de predare prin care elevii cunosc materialul, instrumentul, componentele și succesiunea diferitelor operațiuni precum și folosirea unor metode care să ducă la perfecționarea deprinderilor [3].

Astfel pornind de la *conversație*, baza oricărui dialog, urmată de *explicație* și *demonstrație* elevul reușește prin *exercițiu* – metoda principală de formare și dezvoltare a deprinderilor să atingă obiectivul propus.

Demonstrația este metoda didactică prin care învățătorul asigură, în baza materialului didactic sau exercițiului practic, cele explicate. A demonstra cu ajutorul materialelor intuitive (imagini artistice, planșe, materiale din natură) înseamnă a asigura un suport concret activității de învățare. Școlarul trebuie să vizualizeze formele din natură și cele artistice, culorile din natură și cele obținute prin diferite tehnici de marii pictori etc. *Demonstrația practică*, la tablă sau pe un suport de lucru, privind utilizarea elementelor de limbaj plastic ori modul în care se fluidizează sau se combină culorile reprezintă o secvență importantă în desfășurarea demersului didactic.

Prin această metodă didactică, informațiile se primesc atât prin văz, cât și prin auz, procentul lor de asimilare crește și astfel se evită înțelegerea greșită a problemelor plastice.

A demonstra înseamnă:

- a arăta copiilor elemente din natură sau substitutele lor pentru ca aceștia să observe forme, culori, dimensiuni;
- a prezenta efecte plastice de fuzionare, nuanțare, spontaneitate;
- a arăta tehnici de lucru și modalități de utilizare a instrumentelor și materialelor;
- a expune exemple din creația copiilor sau a artiștilor plastici.

În activitățile de educație plastică există mai multe **tipuri de demonstrație**:

- cu ajutorul materialelor concrete;
- cu ajutorul reprezentărilor vizuale: reproduceri după lucrările de artă, lucrări ale copiilor, planșe demonstrative;
- la tablă sau pe un suport de hârtie sau cu alte materiale;
- cu ajutorul mijloacelor tehnice: calculator, proiecții etc.;
- cu ajutorul limbajului nonverbal: mimică, gestică.

Demonstrația dezvoltă spiritul de observație, capacitatea de a compara și analiza, de a descoperi și a investiga, dă copiilor siguranță și curaj, asigură înțelegerea tehnicii și sarcinii de lucru.

Pentru a nu îngrădi imaginația și creativitatea, cadrul didactic va realiza o demonstrație parțială a sarcinii de lucru cu mijloace și materiale bine alese, adecvate temei plastice, îmbinând demonstrația cu alte procedee didactice: explicația, dialogul etc.

Exemplul de mai jos reprezintă o demonstrație parțială:

Tema plastică: „*Tonuri*”

- se combină alb cu puțin roșu și se obține un ton foarte deschis de roșu;
- se combină alb cu mai mult roșu și se obține un ton de roșu diferit de primul;
- se combină în continuare aceste culori, schimbând progresiv cantitatea de roșu, obținându-se scara tonală deschisă a roșului.

La fel se procedează și în cazul obținerii tonurilor de roșu închis (roșu + negru în cantități progresive).

Demonstrația se realizează practic și se susține cu ajutorul planșelor didactice.

Explicația este o metodă de expunere orală în care predomină argumentele. Aceasta trebuie să aibă o pondere mai mică în desfășurarea activităților plastice, deoarece capacitatea de concentrare este mai mică la această vârstă. Dacă explicația este prelungită, apare fenomenul de oboseală. De aceea, cadrul didactic trebuie să utilizeze, alături de limbajul verbal, limbajul nonverbal (gestica, expresia feței) modularea vocii pentru ca fraza să fie mai expresivă.

Explicația va fi însoțită întotdeauna de planșe demonstrative adecvate și de demonstrații practice pentru a câștiga în claritate și pentru a economisi timpul. Pentru a fi mai eficientă, această metodă se îmbină cu *demonstrația și conversația*.

Conversația, ca metodă de învățământ completează cele două metode mai sus prezentate. Ea este o metodă didactică ce include dialogul cadru didactic-elev, elev-cadru didactic, elev-elev. În cadrul *metodei conversației*, distingem:

- **conversația euristică** (însușirea de noi cunoștințe);
- **conversația de reactualizare** (reactualizarea și introducerea cunoștințelor în noua temă plastică);
- **conversația de fixare** (fixarea și sistematizarea cunoștințelor primite);
- **conversația de verificare** (verificarea cunoștințelor teoretice legate de tema plastică);
- **conversația de evaluare** a lucrărilor (evaluarea lucrărilor realizate de elevi după criterii de evaluare stabilite) [1].

Este important modul în care sunt formulate întrebările. Acestea trebuie să fie clare, concise, într-o terminologie adecvată vârstei copilului. Să se evite cele cu răspuns indus, imprecise sau cele care presupun răspunsuri monosilabice („da-nu”).

Pentru a oferi valoare acestei metode, conversația euristică trebuie să fie minuțios pregătită, întrebările să fie formulate cu precizie, să

solicite gândirea, iar răspunsurile să fie corecte și personale. Există o gamă largă de tipuri de întrebări care să antreneze copiii la dialog și la participarea lor activă și afectivă în demersul didactic. Succesul conversației depinde, în mare măsură, atât de formularea întrebărilor, cât și de organizarea lor într-o succesiune logică pentru a incita gândirea în raport cu efortul intelectual al copilului.

Alegerea tipurilor de întrebări depinde de situațiile de învățare și de obiectivele urmărite. În funcție de caracteristicile lor, întrebările sunt de diferite tipuri:

- **reproductive**, care se adresează memoriei;
- **reproductiv-cognitive**, care sunt cu preponderență descriptive, vizează capacitatea copilului de a reține și reda unele informații;
- **productiv-cognitive**, bazate pe explicații, argumente, comparații;
- **anticipative**, care solicită imaginația, ajută creativitatea;
- **sugestive**, care sugerează aspectul urmărit, tipul de obiecte sau gama cromatică;
- **convergente-închise**, care direcționează răspunsurile, canalizează efortul intelectual;
- **divergente-deschise**, care solicită creativitatea prin varietatea răspunsurilor;
- **evaluative**, care implică analiza proprie, pe baza criteriilor de evaluare elaborate de cadrul didactic [2].

Tipurile de întrebări prezentate mai sus au menirea să activeze gândirea, să pună copiii în situația de a avea inițiativă, de a descoperi, de a se exprima plastic în lucrările lor.

Metoda dialogului dirijat este o metodă didactică ce aparține conversației și se adresează cu precădere vârstelor mici. Este o cale prin care se înlătură învățarea mecanică de către elevi a unor conținuturi teoretice sau a unor procedee practice.

Întrebarea „Ce se întâmplă dacă...”, în cazul combinării unei culori cu alb sau negru în cantități diferite, îi ajută pe elevi să observe că acestea se deschid sau se închid progresiv.

Metoda dialogului dirijat include mai multe procedee prin care se deplasează centrul de greutate de la întrebările de orientare învățător-

elev la cele de investigare elev-învățător. Aceasta conferă o anumită autonomie în abordarea problemelor plastice. Eforturile intelectuale ale copiilor sunt îndrumate în direcții divergente, ceea ce face ca problema plastică să poată fi rezolvată prin mai multe procedee. Astfel se dezvoltă imaginația, priceperea de a culege informații și implicit gândirea creatoare.

Exercițiul este principala metodă în desfășurarea activităților artistico-plastice și se utilizează în scopul:

- formării de priceperi și deprinderi practice;
- dezvoltării unor capacități și aptitudini;
- stimulării potențialului creativ.

În arta plastică, exercițiul se referă la executarea repetată și conștientă a unor elemente de limbaj, forme plastice, compoziții sau tehnici de lucru, care solicită inițiativa și gândirea creatoare în vederea formării unor priceperi și deprinderi. Cu școlarii mici se vor realiza exerciții prin care se vor urmări:

- familiarizarea cu instrumentele și materialele de lucru;
- combinarea culorilor, pentru a diversifica și îmbogăți paleta cromatică;
- prelucrarea, transformarea formei spontane;
- transfigurarea formelor inspirate din natură pentru a obține forme noi, expresive, sugestive;
- structurarea suprafeței de lucru după scheme compoziționale adecvate temei plastice și subiectului;
- aplicarea principiilor artei decorative în compoziții divers structurate (friză, chenar, joc de fond).

Această metodă poate fi adaptată ușor unor sarcini de învățare, asigură constituirea automatismelor de bază și formarea priceperilor și deprinderilor. În realizarea unui exercițiu cu caracter creativ cu copiii, cadrul didactic trebuie să urmărească etapele de lucru, structura, scopul și limitele exercițiului. Exercițiul trebuie explicat și demonstrat, diversificat și gradat ca dificultate pentru a asigura tuturor copiilor posibilitatea de a-l executa.

S-a constatat că, utilizând această metodă, copiii capătă o

siguranță în realizarea lucrărilor și astfel se exprimă plastic cu ușurință și satisfacție.

Exercițiul practic, este calea care ne ajută să rezolvăm cu succes sarcina formării priceperilor și deprinderilor de lucru. Se cunosc mai multe forme ale metodei exercițiului folosite în predarea activităților practice:

- Exerciții introductive sau pregătitoare;
- Exerciții de bază;
- Exerciții paralele care mai sunt cunoscute și sub numele de exerciții independente, de creație personală.

În acest caz, se antrenează imaginația, gândirea creatoare, educarea perseverenței.

În folosirea acestei metode trebuie să se respecte câteva condiții:

- Asigurarea creșterii gradate a dificultăților, solicitarea crescândă a eforturilor în cadrul fiecărui capitol.
- Alături de efortul fizic, trebuie să se urmărească și dezvoltarea gândirii, educarea gustului estetic și sporirea gradului de independență al elevilor în executarea lucrării.
- Să se înțeleagă regula sau principiul teoretic ce stă la baza exercițiului;
- Să se asigure cunoașterea și respectarea regulilor de igienă și protecție a muncii;
- Să se preîntâmpine apariția oboselii și a plictiselii [5].

Exercițiul-joc este metoda ce se utilizează în special la școlarii din clasa I, pentru ca ei să înțeleagă mai bine anumite probleme legate de culoare și de tehnicile de lucru.

Prin joc se îmbină spontanul cu imaginarul, se produc destindere, plăcere și bucurie. După obiectivele urmărite și conținutul propus, jocurile pot să urmărească dezvoltarea îndemnării, motricității, curajului etc.

Exercițiile-joc pot fi de observare a elementelor din natură, de imaginație, de descoperire a diferitelor culori (nuanțe, tonuri) sau procedee de colorare (fuzionare, tușare, stropire etc.).

Jocul ca metodă didactică nu este un mijloc de divertisment, ci

un mijloc de cunoaștere, de învățare. *Exercițiul-joc* pune în fața elevilor situații noi de rezolvare a spațiului plastic, de descoperire a unor efecte expresive de forme sau culori. Jocul trebuie să fie un mijloc de stimulare a creativității copiilor. Pentru desfășurarea unui astfel de exercițiu-joc, trebuie să se stabilească tema plastică (de culoare, de organizare a suprafeței de lucru), obiectivul concret, etapele de lucru, instrumentele și materialele de lucru, timpul de finalizare propus și alte etape alese de cadrul didactic, în funcție de vârsta și priceperea copiilor.

Alte metode didactice. În activitatea plastică, alături de metodele specifice prezentate, mai pot fi utilizate și altele cum ar fi:

1. **lucrul cu manualul** este considerată o metodă fundamentală pentru formarea de priceperi și deprinderi de muncă intelectuală. Forma de bază este lectura explicativă. Ea se realizează diferențiat în funcție de natura textului. În aplicarea metodei date se parcurg un nucleu de pași:

- *lectura integrată a textului* (realizată de învățător, pentru propunerea sa ca model);
- *reluarea lecturii integrale* cu scopul împărțirii textului în fragmente;
- *lectura analitică*, a fiecărui fragment, însoțită de explicarea cuvintelor, conversație, în funcție de specificul textului;
- *formularea ideilor principale din fiecare parte a textului*;
- *realizarea planului de idei*;
- *eventual, lectura integrală se reia în final*.

2. **metoda brainstorming** (asaltul de idei), care permite elevilor să propună mai multe idei de rezolvare a unei probleme plastice;

3. **metoda sinectică** vizează, de asemenea, dezvoltarea gândirii divergente și constă în apropierea prin analogii și metafore de problema plastică;

4. **problematizarea**, prin care se stârnește curiozitatea, dorința de rezolvare pe baza experienței anterioare și a elementului nou care apare în rezolvarea unei teme plastice sau a unei tehnici de lucru. Cadrul didactic are sarcina de a comunica „situația-problemă” și de a

îndruma căutările, iar copiii, pe baza experienței și a efortului personal, rezolvă problema plastică.

5. **învățarea prin descoperire**, care presupune un grad mare de implicare a copiilor în descoperirea unor noi nuanțe, forme spontane, tehnici, de la vârste foarte mici. Cadrele didactice concep și organizează situația de învățare, îndrumă și dirijează activitatea copilului astfel încât descoperirea să se realizeze prin efort propriu. Este o metodă didactică cu valențe formative, dezvoltă personalitatea copilului, gândirea, imaginația, creativitatea, voința, curajul, potențialul intelectual etc.

Eficiența acestor metode depinde de competența psihopedagogică a cadrului didactic și de caracterul individualizat al activității școlarului. Metodele didactice se aleg în funcție de specificul disciplinei și de vârsta școlarilor.

Utilizarea metodelor adecvate conținuturilor, obiectivelor propuse, temelor plastice, tehnicilor de lucru, particularităților de vârstă, tipului de activitate facilitează desfășurarea unui demers didactic eficient și modern.

5.4. Strategii activ-participative centrate pe competențe artistico-plastice

Curriculumul disciplinei Educație plastică (2019) fixează următoarele precepte privind strategiile didactice:

- **asigurarea accesului egal la educație** al tuturor copiilor, inclusiv al celor cu cerințe educative speciale (CES), promovând individualizarea și diferențierea în procesul educațional;
- **centrarea pe elev** și nu pe conținuturile de învățare, acestea constituind mijlocul de realizare a finalităților;
- **unitatea abordării psiho- și sociocentriste**: fiecare copil este valoros prin unicitatea sa, prin care conferă valoare societății, totodată însușirea valorilor societății susține valoarea personalității copilului. [3, p. 198]

Orientarea generală este determinată de accentul pus pe învățare, iar predarea și evaluarea se orientează spre activizarea învățării. În

acest sens, în premisa respectării particularităților de vârstă ale elevilor, strategiile vor fi orientate de următoarele paradigme:

- *paradigma învățării ca elaborare (inter)activă de cunoștințe* – învățarea în grup, prin reciprocitate, în contextul alternării formelor de organizare: „o grupare flexibilă și mobilă a elevilor, cu treceri de la activități desfășurate în grupuri mari, la acțiuni în grupuri mici, omogene și, apoi, la activități individuale”;

- *paradigma ca o construcție a cunoașterii (constructivism)* – subliniază importanța învățării autonome, a implicării în situații deschise de formare și comunicare, a managementului cunoașterii. Elevul se formează ca un constructor al învățării și al propriei cunoașteri, cadrul didactic având rolul de model și manager al situațiilor de instruire, oferind sprijin activ și încurajând autonomia;

- *paradigma învățării ca autoexplorare și autodescoverire (de exemplu, strategii de reflecție sau strategiile metacognitive)* – pe măsură ce reflectă asupra experiențelor proprii, elevii reușesc să integreze noua achiziție. Reflecția este importantă și pentru formarea competenței de învățare, care include conștientizarea procesului și a nevoilor proprii de învățare [ibidem, p. 199].

Proiectarea strategiilor didactice este determinată de curriculum, dar se realizează personalizat, în raport cu factori multipli: *necesitățile de instruire ale elevilor; specificul disciplinei; personalitatea didactică a profesorului; cultura organizațională a școlii; accesul la mijloacele comunicaționale și informaționale moderne etc.*

Promovând diversificarea și personalizarea strategiilor didactice, curriculumul accentuează orientarea spre: ***învățarea activă; a învăța să înveți; formarea de competențe; dezvoltarea creativității elevilor.***

În continuare, evidențiem momentele esențiale ale realizării eficiente a demersului didactic.

Indiferent de proiectarea demersului didactic, atât în baza secvențelor instrucționale eșalonate în corespundere cu tipul lecției (după Gagne) sau în baza fazelor de lecție ERRE, în prima parte a activității didactice se vor proiecta metode interactive de grup, ce ar avea drept scop activizarea imaginației creatoare, crearea climatului

adecvat pentru buna desfășurare a lecției, de exemplu: *R.A.I., Lanțuri asociative, În căutarea autorului, Mâna oarbă, Știu/Vreau să știu/Am învățat, Pixuri în pahar, Turul galeriei* ș.a.

Conform concepției didactice propuse în curriculumul disciplinar, activitatea artistico-plastică a elevilor trebuie organizată inițial în baza unor activități de receptare, ce ar presupune examinarea și analiza lumii înconjurătoare, a reproducerilor de artă plastică și în baza lucrărilor elevilor. Activitățile date trebuie să valorifice învățarea activă, bazată pe sarcini: *de explorare, de observare, de identificare a specificului, a asemănărilor și a deosebirilor dintre elementele de limbaj plastic, de evidențiere a mijloacelor de expresie.*

Din metodele interactive pentru activitățile menționate mai pot fi proiectate: *Cubul, Discută perechi/prezintă, Piramida, Ghidul de anticipație, Explozia stelară, Studiul de caz, Diagrama Venn* ș.a.

Partea aplicativă a lecției trebuie să vizeze crearea situațiilor de cercetare cu scopul de a-i orienta pe elevi în selectarea elementelor de limbaj plastic și mijloacelor materiale și artistice de realizare a compozițiilor. La această etapă a lecției se pot proiecta metodele interactive: *Mozaic, Grafiti, Sinectica, Brainstorming, Revizuirea circulară, Ghidul de anticipație* ș.a.

Folosirea elementelor de limbaj plastic specifice diverselor genuri de artă plastică și variatelor tipuri de activități, exersarea tehnicilor și utilizarea materialelor plastice tradiționale și noi (imagini straturi, ștampilare, suflare, grataj, fuzionare etc.) vor condiționa interesul elevilor și vor evita plictiseala și monotonia.

Propunem câteva aspecte metodologice de valorificare a strategiilor didactice specifice disciplinei raportate la unitățile de conținut.

Unitatea de conținut/modulul *Alfabetizare vizuală* se referă la domeniul **Receptare** și presupune valorificarea activităților de observare, explorare, comparare a mediului natural și social cu cel al operei de artă. În cadrul acestui modul se vor realiza excursii în curtea școlii, localitate, parcuri, locuri pitorești etc. Una dintre strategiile specifice acestor activități este **învățarea prin excursii**.

Învățarea prin excursii presupune organizarea activității în mijlocul naturii și al vieții sociale și confruntarea elevilor cu realitatea printr-o percepere activă, investigație a unor zone geografice și locuri istorice, prin acțiuni directe asupra obiectelor, fenomenelor din mediul înconjurător. Elevii examinează cu atenție și curiozitate, răspund la solicitarea de a efectua analize și comparații pentru a determina caracteristicile esențiale ale lucrurilor cu care vin în contact, a observa spontan unele fenomene ale naturii în mișcarea și dezvoltarea lor și, ajutați de către profesor, sesizează unele particularități determinante.

Unitatea de conținut/modulul ***Limbajul vizual-plastic*** se atribuie domeniului ***Aplicare*** și se referă la exprimarea sinelui prin creații vizual-plastice. Acest modul presupune însușirea elementelor de limbaj plastic/vizual. Strategiile didactice se vor axa pe explorarea materialelor, elementelor de limbaj vizual-plastic și pe realizarea **lucrărilor practice**.

Pentru crearea condițiilor necesare desfășurării lucrărilor practice, cadrul didactic:

- va selecta din curriculum activități relevante în raport cu unitățile de competențe de evaluat;
- va elabora cerințele sarcinilor;
- va focaliza subiectele pe sarcini „autentice” – situații, probleme reale, cu impact semnificativ; se va promova valorificarea judicioasă a acestora;
- va anunța preventiv elevii ce materiale și ustensile vor fi necesare la lecția dată;
- va stabili criteriile de evaluare, incluzând timpul necesar efectuării cerințelor, calitatea lucrărilor efectuate, respectarea normelor de securitate și de protecție a muncii [3, p. 198].

Cadrul didactic, pe parcursul studierii unităților de învățare, va explica/demonstra mai întâi cum trebuie realizate lucrările respective, iar în timpul lecției va urmări aceste cerințe.

Aprecierea în cadrul acestor probe are un grad ridicat de obiectivitate și este facilitată de faptul că implică produse care pot fi analizate prin raportare la criteriile obiective precise.

Unitatea de conținut/modulul **Compoziție și design** se atribuie domeniului **Aplicare** și se referă la exprimarea sinelui prin creații vizual-plastice și la însușirea compoziției și a elementelor de design. Strategiile didactice pentru acest modul pot fi axate pe **învățarea bazată pe sarcini**.

Învățarea bazată pe sarcini de lucru presupune explorarea și inițierea unor acțiuni în situații specifice vieții reale, care devin drept cadre de învățare. Acest tip de învățare îmbină următoarele elemente specifice: elevii se confruntă cu o sarcină care trebuie rezolvată (prezentată de către profesor); elevii își planifică acțiunile și pun în aplicare planul de acțiune, elevii reflectează asupra procesului lor de învățare și prezintă rezultatele obținute.

Fazele învățării bazate pe sarcini de lucru sunt:

1. Simularea realității în clasă (jocuri de rol; jocuri de luare a deciziei; conferințe etc.);
2. Explorarea unor acțiuni în situații specifice vieții reale (interviewarea unor specialiști; interviuri pe stradă; studii de caz etc.);
3. Rezultatul activității (prezentare; afiș; poster; fluturaș; buletin informativ; expoziție; portofoliu etc.) [4].

Un moment important este formularea sarcinii și alegerea subiectului, care poate influența activitatea imaginativă a elevilor. Ex.: „Realizați o scrisoare în imagini”; „Cercetați mediul și realizați ilustrații abreviate”; „Joc de rol. Un pictor vrea să realizeze o lucrare stranie. Cum poate arăta ea?” etc.

Unitatea de conținut/modulul **Istoria artelor plastice** – se atribuie domeniului **Apreciere** și se referă la aprecierea creațiilor de artă plastică în limbaj specific. Una dintre strategiile didactice specifice acestui modul este **învățarea în muzee**.

Învățarea în muzee/educația muzeală își propune identificarea și validarea unor strategii care să conducă la valorificarea virtuților

formative ale spațiului muzeal, la stimularea interacțiunii pe linie educațională dintre muzeu și școală. Obiectivele de învățare sunt corelative și nu identice în raport cu cele promovate de școală. Sunt centrate preponderent pe axa formativă, se focalizează pe dezvoltarea unor atitudini și conduite evaluative, pe competențe culturale mai largi, de semnificare/integrare a noilor valori sau experiențe de învățare.

Activitățile de învățare, realizate în corelație cu muzeul, pot îmbrăca forme variate: vizite organizate, vizite tematice, cercuri organizate în cadrul muzeului, excursii muzeale, concursuri, simpozioane, mese rotunde, saloane științifice, serate tematice, tabere muzeale. Fixarea experiențelor acumulate în muzee va fi asigurată prin alcătuirea unor portofolii, prin documentarea în vederea susținerii unor comunicări ori dezbateri. Învățarea în muzee, de obicei, este realizată individual sau în grupuri mici și se bazează, cu precădere, pe observație și pe cercetarea unui obiect.

Unitatea de conținut **Valorizarea artelor vizual-plastice. Experiențe pozitive** – se referă la domeniul **Transfer**, în cadrul căruia va avea loc transferarea abilităților artisticoplastice în contexte educaționale/sociale/culturale, demonstrând interes și deschidere spre valorizarea artei în viață.

Învățarea bazată pe proiect este considerată o strategie de învățare care implică elevii în învățarea conținuturilor și dezvoltarea abilităților prin intermediul unui proces extins, structurat în jurul unor întrebări sau probleme autentice și complexe, care are ca rezultate unul sau mai multe produse. Această strategie de învățare presupune colectarea informațiilor, prelucrarea și sistematizarea acestora, interpretarea și reflecția personală, cooperarea în realizarea sarcinilor.

Specificul acestei strategii are la bază **metoda proiectelor**, care se concentrează pe efortul de cercetare al copiilor, pe identificarea detaliilor și înțelegerea subiectului în întreaga sa amploare, ceea ce constituie garanția calității activității de învățare, deoarece permite folosirea unei multitudini de tehnici de structurare a predării și poate fi folosită la toate nivelurile de școlarizare.

Având ca repere obiectivele sistemului educațional, în clasele primare învățătorul are ca scop primordial adaptarea tehnologiilor didactice moderne la schimbările continue ale mediului educațional, concretizate în:

- a ajuta elevii să asimileze tehnici de lucru care vor extinde cunoștințele dobândite în mod independent, și anume: să caute informația operativ, să o structureze, să identifice algoritmul optim de procesare cu informația;
- a promova dezvoltarea potențialului creativ al elevilor;
- a crea condiții elevilor pentru auto-dezvoltare și auto-evaluare;
- a contribui la formarea competențelor comunicative prin dezvoltarea capacității de a lucra în echipă.

Etape în realizarea unui proiect:

- Prezentarea/Alegerea temei;
- Organizarea activității de proiect: alcătuirea echipelor, distribuirea rolurilor/sarcinilor;
- Explorarea și culegerea informațiilor; Implementarea (eventual);
- Prezentarea, autoevaluarea.

Pe parcursul însușirii conținuturilor și formării competențelor specifice, recomandăm ca elevii să realizeze lucrări practice individuale și colective.

Sugestii de metode didactice specifice Educației plastice

Metoda corelării limbajului vizual-plastic

Definirea metodelor/tehnicilor de lucru este posibilă prin corelarea obiectivelor ce urmează a fi atinse în cadrul lecției cu acțiunile practice aplicate.

De exemplu:

Obiectivul: să obțină nuanțe de verde prin amestec cu albastru, apoi cu galben.

Acțiune: amestecăm pe paletă, în cantități inegale, verde cu albastru; verde cu galben, cu condiția ca verdele să predominie cantitativ.

Tehnica: exersări în acuarele.

Metoda vizualizării informației

Informația de bază se expune sub formă de desen/imagini în scopul comprimării ei.

De exemplu:

Se propune un desen/schemă cu indicarea evoluției în timp a artei antice, indicând câte un simbol reprezentativ dintr-un gen anume: Egiptul antic – o piramidă, Grecia antică – o coloană/capitel, Roma antică – un templu etc.

Metoda insuficienței informaționale

Elevilor li se oferă informație insuficientă, de exemplu, despre o tehnică de artă, fiind omise intenționat anumite elemente. Ei trebuie să găsească singuri/individual informația necesară, prin exersări practice, completând-o pe cea propusă de profesor.

De exemplu:

Profesorul: Monotipia se poate realiza prin aplicarea unei coli de hârtie pe o oglindă.

Elevii: realizează monotipii, pictând pe frunze și imprimându-le pe hârtie; plind foaia în două, preventiv pictând pe o jumătate imaginea dorită etc.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Explicați conceptul după DEX „Metodă – totalitatea procedeelelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină”. Elaborați definiția metodei de învățământ specifice educației plastice. Prezentați-o printr-un organizator grafic.
2. Enumerați metodele didactice utilizate la predarea-învățarea-evaluarea educației plastice.
3. Argumentați necesitatea și importanța aplicării metodelor didactice la lecțiile de educație plastică.
4. Caracterizați metodele de învățământ adaptate conținuturilor artistico-plastice în funcție de factorii multipli.

5. Analizați avantajele/ dezavantajele strategiilor didactice la disciplina „Educația plastică” prin prisma funcțiilor pedagogice.
6. Realizați o reprezentare grafică a metodelor didactice *exercițiul* și *demonstrația* din perspectiva educației plastice.
7. Prezentați exemple de situații educaționale în care cadrul didactic nu a ținut cont de eficacitatea metodelor de învățământ la o temă anumită.
8. Propuneți alte metode de învățământ implementate în cadrul orelor de educație plastică. Descrieți etapele de realizare a unei metode.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. COJOCARU, V., M. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 168 p. ISBN 973-30-2382-5
3. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
4. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
5. MARINESCU, M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Didactică și Pedagogică, 2007. 152 p. ISBN 978-973-30-1988-6

Bibliografie suplimentară:

1. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
2. DRĂGHICESCU, S., DRĂGHICESCU, F. *Educație plastică: ghid metodic pentru clasele I – IV*. București: Aramis Print, 2007. 80 p. ISBN 978-973-679-481-0

3. PUICĂ-VASILACHE, E. *Educație plastică: suport de curs pentru studenți*. Chișinău: Profesional Service, 2012. 92 p. ISBN 978-9975-4354-2-0
4. ȘUȘALĂ, I. *Dicționar de artă: termeni de atelier*. București: Sigma, 1993. 304 p. ISBN 973-9077-22-6

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 6

CURRICULUMUL ȘCOLAR ȘI SISTEMUL DE COMPETENȚE LA EDUCAȚIA PLASTICĂ

Unități de conținut:

- ✚ Structura și conținutul Curriculumului la Educația plastică pentru treapta primară
- ✚ Sistemul de competențe la Educația plastică
- ✚ Etapele formării competențelor specifice Educației plastice
- ✚ Algoritmul elaborării obiectivelor operaționale

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească conceptul de curriculum școlar;
- să explice în ce constau principiile specifice educației artistico-plastice;
- să evidențieze avantajele și dezavantajele principiilor specifice;
- să exemplifice situații didactice care să pună în valoare modul de respectare a competențelor specifice;
- să demonstreze care sunt principalele tendințe în domeniul modernizării curriculumului școlar la Educație plastică.

Concepte-cheie: curriculum școlar, competențe structurale, competențe-cheie/ transversale/ specifice, principii specifice.

Suport teoretic

6.1. Structura și conținutul Curriculumului la Educația plastică pentru treapta primară

Curriculumul la disciplina „Educația plastică” pentru treapta primară, alături de manuale, ghiduri metodologice, softuri educaționale etc., face parte din ansamblul de produse/ documente curriculare și reprezintă o componentă esențială a *Curriculumului Național*.

Elaborat în conformitate cu prevederile Codului Educației al Republicii Moldova (2014), Cadrului de referință al Curriculumului

Național (2017), Curriculumului de bază: sistem de competențe pentru învățământul primar (2018), Curriculumul reprezintă un document reglator, care are în vedere prezentarea interconexă a demersurilor conceptuale, teleologice, conținutale și metodologice, accentul fiind pus pe sistemul de competențe ca un nou cadru de referință al finalităților educaționale [3].

Curriculumul Educației plastice propune copilului experiența creației și comunicării artistice în domeniul artelor plastice. Implementarea eficientă a curriculumului impune respectarea coerenței componentelor lui, utilizarea flexibilă a conținuturilor și acordarea priorității metodelor interactive de predare și metodelor activ-participative de învățare, valorificarea creativității elevilor și profesorilor în cadrul activităților didactice.

Modernizarea curriculumului din perspectiva centrării pe elev, trebuie să asigure dezvoltarea și autodezvoltarea elevului în raport cu particularitățile individuale ale acestuia în calitate de subiect al procesului educațional. Curriculumul la educația plastică are menirea să ofere fiecărui elev posibilitatea de a realiza potențialul propriu în cunoaștere, comportament și socializare, să dezvolte experiențele individuale ale elevilor și să-i includă pe ei în activitatea de instruire activă.

Prezentul curriculum face parte din a doua generație de curricula centrate pe competențe. Necesitatea schimbărilor a fost determinată de realități diverse, precum:

- funcționarea curriculumului anterior mai mult de un ciclu curricular: 2010-2019;
- promovarea unor noi politici educaționale, precum implementarea evaluării criteriale prin descriptori (ECD);
- aspectele vulnerabile, identificate în procesul monitorizării curriculumului anterior.

Demersul dezvoltativ a fost bazat pe paradigma dată de Cadrul de Referință al Curriculumului Național și s-a realizat ținând cont de:

- abordările postmoderne și tendințele dezvoltării curriculare pe plan național și cel internațional;

- necesitățile de adaptare a curriculumului disciplinar la așteptările societății, nevoile elevilor, dar și la tradițiile școlii naționale;
- valențele disciplinei în formarea competențelor transversale, transdisciplinare și a celor specifice;
- necesitățile asigurării continuității și interconexiunii dintre nivelurile și ciclurile învățământului general: educația timpurie, învățământul primar, învățământul gimnazial și învățământul liceal [4].

Curriculumul cuprinde următoarele *componente structurale*:

- ***Preliminarii;***
- ***Administrarea disciplinei;***
- ***Repere conceptuale;***
- ***Competențele specifice disciplinei;***
- ***Unități de învățare;***
- ***Repere metodologice de predare-învățare-evaluare;***
- ***Bibliografie.***

Curriculumul are următoarele *funcții*:

- de conceptualizare a demersului curricular specific disciplinei „Educația plastică”;
- de reglementare și asigurare a coerenței dintre disciplina dată și alte discipline, dintre predare, învățare și evaluare, dintre produsele curriculare specifice disciplinei, dintre componentele structurale ale curriculumului disciplinar, dintre standardele și finalitățile curriculare;
- de proiectare a demersului educațional/ contextual (la nivel de clasă concretă);
- de evaluare a rezultatelor învățării etc. [5].

Realizarea acestor funcții determină categoriile de beneficiari: cadre didactice, autori de manuale/ suporturi didactice, manageri în educație, alte persoane interesate, inclusiv părinți. De menționat, că beneficiarul principal al acestui document este elevul (având un statut specific în acest sens).

Curriculumul fundamentează și ghidează activitatea cadrului didactic, facilitează abordarea creativă a demersurilor de proiectare

didactică de lungă și de scurtă durată, dar și de realizare propriu-zisă a procesului de predare-învățare-evaluare. Profesorul, în funcție de specificul resurselor umane și materiale, are dreptul:

- să modifice timpul efectiv pentru parcurgerea conținuturilor;
- să utilizeze personalizat și să completeze activitățile de învățare și produsele școlare recomandate;
- să proiecteze și să realizeze strategii originale de predare-învățare și evaluare, optând pentru tehnici și metode variate;
- să elaboreze planuri educaționale individualizate pentru elevii cu CES [2].

6.2. Sistemul de competențe la Educația plastică

Curriculumul reprezintă un sistem de concepte, procese, produse și finalități care, în integritatea sa, asigură toate experiențele planificate riguros pentru a fi formate elevilor în cadrul disciplinei „Educația plastică”, spre a atinge finalitățile învățării la cele mai înalte standarde de performanță permise de posibilitățile lor individuale.

Ca și concept, Curriculumul „conferă” rolul prioritar finalităților exprimate în termeni de competențe, care devin și criterii pentru selectarea și organizarea conținuturilor, alegerea strategiilor de instruire și de evaluare.

Sistemul de competențe abordat prin Curriculum [3] se structurează pe trei niveluri:

1. Competențele-cheie/ transversale/ transdisciplinare se formează și se dezvoltă progresiv și gradual pe niveluri și cicluri de învățământ. *Competențele-cheie* constituie o categorie curriculară esențială, fiind definite la un nivel înalt de abstractizare și generalizare. *Competențele transversale* și *transdisciplinare* pot fi evidențiate drept caracteristici importante ale competențelor-cheie, deoarece acestea traversează diferitele sfere ale vieții sociale, precum și frontierele disciplinare.

a) Competențe de învățare/de a învăța să înveți - vizează disponibilitatea elevului de a organiza și a reglementa propria învățare,

atât individual, cât și în grup; abilitatea de a organiza eficient timpul; de a achiziționa, a procesa, a evalua și a asimila noi cunoștințe; de a aplica noile cunoștințe și deprinderi într-o varietate de contexte - acasă, la școală, în educație și instruire. În termeni mai generali, „a învăța să înveți” contribuie în mod eficient la managementul traseului personal și profesional.

b) Competențe de comunicare în limba maternă/limba de stat - vizează abilitatea elevului de a exprima și interpreta gânduri, sentimente și fapte atât pe cale orală, cât și în scris (ascultare, vorbire, lectură și scriere), și de a interacționa într-un mod adecvat în cadrul întregii game a contextelor sociale și culturale - în educație și instruire, acasă sau în timpul liber.

c) Competențe de comunicare într-o limbă străină - vizează aceleași dimensiuni ca și comunicarea în limba maternă: se bazează pe abilitatea de a înțelege, de a exprima și de a interpreta gânduri, sentimente și fapte atât pe cale orală, cât și în scris (ascultare, vorbire, lectură și scriere), într-o gamă potrivită de contexte sociale - acasă, pe stradă, la școală etc., în educație și instruire - conform dorințelor sau nevoilor individului. Comunicarea într-o limbă străină, de asemenea, apelează la abilități de mediere și înțelegere culturală.

d) Competențe acțional-strategice - vizează capacitatea elevului de a identifica și a rezolva probleme, de a-și planifica activitatea, acțiunile, de a determina scopurile și a prognoza rezultatele așteptate, de a alege instrumentele necesare de lucru, de a realiza activitatea conform planului, a aprecia rezultatele ei; de a-și forma deprinderi de colaborare.

e) Competențe de autocunoaștere și autorealizare - vizează capacitatea elevului de înțelegere și apreciere a Sinelui; de reflecție asupra comportamentului său în societate; valorificarea propriilor talente și capacități; autodeterminarea școlară, profesională, socială; construirea unui plan al vieții sale etc.; formarea personalității sale.

f) Competențe interpersonale, civice, morale. Competențe de relaționare interpersonală cuprind toate formele comportamentale care trebuie stăpânite pentru ca un individ să fie capabil să participe eficient și constructiv la viața socială și să rezolve conflictele, dacă e cazul.

Abilitățile interpersonale sunt necesare pentru interacțiunea efectivă, în mod individual și în grup, și sunt utilizate atât în domeniile private, cât și în domeniile publice.

g) Competențe de baza în matematică, științe și tehnologie - vizează alfabetizarea în matematică, abilitatea de a aduna, scădea, înmulți și împărți mental sau în scris pentru a rezolva o gamă de probleme în situațiile vieții de fiecare zi. Accentul se pune mai degrabă pe proces decât pe rezultat, pe activitate decât pe cunoaștere. Alfabetizarea științifică se referă la abilitatea și dorința de a utiliza cunoștințele și metodologia menită să explice lumea naturală. Competența în tehnologie e văzută ca înțelegere și aplicare a acelor cunoștințe și metode care pot modifica cadrul natural ca răspuns la nevoile și doleanțele oamenilor.

h) Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale, vizează utilizarea cu încredere, la școală, în timpul liber și pentru comunicare, a mijloacelor electronice. Aceste competențe se referă la formarea gândirii logice și critice, la abilitățile de căutare, procesare, analiză și selectare, management al informației la standarde înalte și la abilități dezvoltate de comunicare.

Pentru nivelul de bază, abilitățile TIC cuprind utilizarea tehnologiei multimedia pentru a primi, a evalua, a stoca, a produce, a prezenta și a schimba informații și pentru a comunica, a participa în rețele prin intermediul Internetului.

i) Competențe culturale, interculturale (a recepta și a crea valori) - vizează apropierea valorilor culturii (naționale și general-umane) pe care elevul trebuie să le cunoască și să le interiorizeze: aprecierea particularităților culturii naționale, a etniilor conlocuitoare și a celei universale; bazele culturologice ale fenomenelor și tradițiilor de familie, sociale; rolul științei și religiei în viața omului, influența lor asupra lumii; cultura timpului liber. Expriarea culturală cuprinde aprecierea importanței exprimării creative a ideilor, experiențelor și emoțiilor prin intermediul diferitelor medii, incluzând muzica, expresia corporală, literatura și artele plastice.

j) Competențe antreprenoriale, spirit de inițiativă și antreprenoriat. Antreprenoriatul are o componentă activă și una pasivă: cuprinde atât capacitatea de a induce schimbări, cât și capacitatea de a le primi, sprijini și adapta la inovația adusă de factorii externi. Antreprenoriatul vizează capacitatea de analiză a situației pe piața muncii, abilitatea de a acționa în corespundere cu profilul personal și social, implică asumarea responsabilității pentru acțiunile cuiva, pozitive și negative, dezvoltarea unei viziuni strategice, stabilirea obiectivelor și realizarea lor, precum și motivarea de a reuși [3].

2. Competențele specifice disciplinei „Educația plastică” derivă din competențele-cheie/ transversale/ transdisciplinare, se formează și se dezvoltă progresiv și gradual pe întreg parcursul studierii disciplinei.

- a) Receptarea mesajelor vizuale și artistico-plastice în contexte variate, manifestând curiozitate și admirație pentru frumosul din viață și artă.
- b) Realizarea de creații artistico-plastice, demonstrând interes pentru creativitate și gust estetic în exprimarea sinelui.
- c) Transferarea achizițiilor artistico-plastice în contexte educaționale/sociale/ culturale, demonstrând respect față de valorile naționale și cele ale altor culturi.

3. Unitățile de competențe sunt constituate ale competențelor și facilitează formarea competențelor specifice, reprezentând etape în achiziționarea/ construirea acestora. Unitățile de competențe se formează și se dezvoltă pe parcursul unităților de învățare, anilor de studii [3].

Curriculumul include și sisteme de unități de competențe prezentate la sfârșitul fiecăreia dintre clasele I-IV, care reprezintă competențele specifice disciplinei, manifestate gradual la etapa dată de învățare. Aceste finalități au și funcția de stabilire a obiectivelor de evaluare finală.

În concepția Curriculumului, conținuturile constituie un mijloc de formare a competențelor, devin mobile, flexibile și oferă profesorului libertatea și responsabilitatea de a decide măsura și modalitatea de a le

valorifica în procesul educațional, în funcție de diverși factori de impact (specificul elevilor, al localității sau zonei geografice etc.).

Finalitățile curriculare la Educația plastică în ciclul primar se vor realiza prin intermediul domeniilor: **receptare**, **exprimare**, **transfer**. Aceste domenii dezvoltă capacitatea de a recepta/observa/vedea, exprima/aprecia și vor asigura transferul de achiziții dobândite spre alte discipline, dar și spre următoarea etapă școlară.

- **Receptare** – elevii vor fi învățați să observe mediul natural/vital/de artă privind în jurul nostru, prin vizionarea operelor de artă, fotografiilor artistice, filmelor etc. Astfel, se va intensifica sensibilizarea elevului, trezind curiozitatea și încurajând imaginația.
- **Exprimare** – elevii vor genera idei prin ceea ce văd, vor explora diverse modalități artistice de exprimare, vor comunica prin diverse forme de artă, atât prin crearea de imagini, cât și oral/verbal. Exprimarea prin artă cultivă elevilor spiritul de experimentare/inovație.
- **Transfer** – elevii vor aprecia arta plastică, iar competențele dobândite de a crea imagini, de a percepe/analiza opere de artă le vor transpune/transfera în alte domenii [4].

Familiarizarea cu limbajul artelor plastice sensibilizează elevii față de cultura plastică națională și universală și oferă o posibilitate eficientă de formare/dezvoltare a trăirilor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistico-plastic.

Dezvoltarea creativității în cadrul activităților artistico-plastice include formarea competențelor de exprimare liberă a propriilor viziuni și preferințe în redarea temelor și subiectelor lucrărilor plastice.

Pentru realizarea cât mai eficientă a finalităților educației artistico-plastice la treapta primară se propune ca procesul predării-învățării să fie axat pe următoarele principii specifice educației artistico-plastice:

- *Principiul conexiunii teoriei cu practica* – asigură îmbinarea actului de însușire a cunoștințelor teoretice cu actul de formare a

priceperilor și deprinderilor practice în baza cunoștințelor teoretice;

- *Principiul unității dintre senzorial și rațional* – exprimă necesitatea studierii operelor de artă plastică prin intermediul simțurilor, cunoașterea senzorială a imaginilor artistico-plastice; reper pentru facilitarea înțelegerii particularităților operei de artă plastică, a cunoașterii logice, raționale;
- *Principiul percepției globale, unitare a formei și conținutului operei de artă* – asigură perceperea operei de artă plastică în integritatea formei și a mesajului, formarea capacității de pătrundere în mesajul operei prin intermediul formei; indică asupra necesității conexiunii aspectelor formale și de conținut în receptarea operei de artă plastică;
- *Principiul educației artistice în baza valorilor autentice* – vizează utilizarea în activitățile de dezvoltare a percepției artistice a operelor valoroase cu o anumită tradiție culturală națională și universală (e necesar ca elevii să vadă, prin comparație, și opere false, kitsch-uri – pentru cultivarea unei atitudini corecte față de valorile artistice);
- *Principiul unității percepției și creației* – prevede predarea-învățarea fiecărei teme din curriculum prin conexiunea mai multor genuri de activitate: examinarea materialului didactic, audierea muzicii sau lectura corespunzătoare subiectului sau perioadei istorice studiate, verbalizarea ideii plastice, executarea lucrului practic, analiza colectivă și individuală a lucrărilor – toate grupate optim în fiecare caz aparte pentru formarea competențelor;
- *Principiul unității dintre autoexprimarea elevului și dezvoltarea creativității plastice* – reflectă exprimarea liberă a viziunilor, sentimentelor copilului, ceea ce dinamizează imaginația și stimulează activitatea de creare a noilor valori (formelor noi) și, de regulă, se desfășoară într-o atmosferă de colaborare dintre pedagog și elev [3].

Din punct de vedere funcțional, importantă este corelarea tuturor componentelor curriculumului. Centrarea pe competențe stabilește o

viziune netradițională asupra abordării conținuturilor. Acestea devin mobile, flexibile și redau viziunea autorilor în realizarea obiectivelor propuse. În consecință, învățătorul decide care conținuturi urmează a fi realizate pe parcursul unui an de studii, reieșind din competențele profesionale, interesele grupului de elevi, specificul localității sau zonei geografice.

Conținuturile sunt informații care fundamentează teoretic formarea competențelor elevilor în procesul educațional. Conținuturile recomandate au fost structurate în patru compartimente (module) dezvoltate de la clasă la clasă: ***Frumosul în jurul nostru; Alfabetul artei plastice; Cum realizăm o lucrare plastică; De ce ne place arta plastică.***

Astfel, în concepția curriculumului dezvoltat, educația plastică în învățământul primar se abordează ca proces de formare a competențelor de receptare, observare a mediului natural/vital/de artă, de creare/exprimare a valorilor plastice, de comunicare artistică cu opere de artă valoroase și de transfer în alte domenii.

6.3. Etapele formării competențelor specifice Educației plastice

Competențele la educația plastică vor fi formate prin strategii și tehnologii didactice moderne care vor include diverse forme, procedee și metode. Activitățile didactice vor avea un caracter formativ și vor include metode activ-participative. Formarea competențelor la elevi se va efectua în următoarele etape: *informarea, consolidarea; aplicarea; crearea.*

Informarea - la această etapă are loc transmiterea și asimilarea informațiilor cu scopul formării motivației referitor la tema propusă. Se vor utiliza așa metode ca: povestirea, explicația, dialogul, conversația, demonstrarea (planșelor didactice, reproducerilor, lucrărilor practice etc.), vizionarea filmelor, expozițiilor, vizitarea galeriilor de artă, muzeelor, atelierelor artiștilor plastici etc.

Consolidarea - se desfășoară procesul de asimilare de către elevi a noțiunilor teoretice prin acțiuni practice (exersări) cu scopul formării/dezvoltării anumitor competențe în domeniile psihomotor, cognitiv și afectiv. Se însușesc diverse aspecte funcționale ale

elementelor de limbaj plastic, a mijloacelor materiale, plastice și artistice, a structurilor compoziționale etc.

Aplicarea - la această etapă are loc organizarea procesului de predare-învățare cu scopul de a forma diverse competențe de aplicare a cunoștințelor obținute în activitatea practică (realizarea lucrărilor plastice în diverse domenii, valorificarea materialelor și tehnicilor de artă), comunicarea artistică cu operele de artă și dezvoltarea percepției artistice a operelor de artă plastică, dezvoltarea creativității.

Crearea - presupune organizarea condițiilor favorabile pentru creația artistico-plastică a elevilor; formarea competențelor de creare a compozițiilor plastice prin explorarea instrumentelor și materialelor de artă tradiționale și netradiționale, experimentarea tehnicilor de artă în diverse domenii (grafică, pictură, sculptură, artă decorativă, ceramică etc.). Se va aplica principiul interdisciplinarității în producerea lucrărilor creative: pictură - muzică, artă decorativă - teatru, sculptură - dans, grafică - literatură etc. Această etapă se va finaliza cu organizarea expoziției a lucrărilor copiilor care va avea ca scop stimularea creativității și formarea motivației la elevi și dezvoltarea competențelor de verbalizare a ideii plastice și critică constructivă [4].

În procesul realizării acestor etape, cadrele didactice vor ține cont de relația dintre particularitățile de vârstă și cele individuale ale elevilor. Această relație imprimă o variabilitate și individualitate în dezvoltare, proprie fiecărui copil. Tratarea individuală în procesul educațional nu este altceva decât orientarea acțiunii individuale în funcție de profilul psihologic individual al elevului, deoarece orice trăsătură specifică vârstei se va manifesta deosebit într-un caz individual.

În cadrul **unității de conținut „De ce ne place arta plastică”** activitățile didactice vor fi axate pe dezvoltarea percepției artistice a operelor de artă plastică la elevi care se vor desfășura în următoarele etape:

I. Orientarea către perceperea operei de artă prin discuție introductivă în vederea sensibilizării elevilor la mesajul nou ce urmează să fie perceput. Metode de lucru: *conversația euristică, explicația, observația dirijată și demonstrația*. Având în vedere obiectivele formulate pentru fiecare temă, aceste metode se pot

desfășura în mai multe forme instructive: exersarea unor capacități perceptive (contemplare, ascultare, analiză, comparare și discriminare a imaginilor artistico-plastice), executarea exercițiilor de familiarizare și de traducere reciprocă a limbajelor artistice (de trecere de la limbajul plastic la cel literar, muzical etc.), în cadrul cărora are loc perceperea complexă, la fiecare activitate, a unui gen de artă prevalent prin asociere cu genurile de artă adiacente. Metodele aplicate la această etapă vor favoriza achiziționarea de cunoștințe teoretice, formarea unor capacități spirituale, a unor atitudini și motivații. Funcția didactică a acestor metode constă în comunicarea de cunoștințe pe cale emoțional-logică.

II. La etapa a doua se realizează fixarea, prelucrarea, consolidarea și interpretarea cunoștințelor prin perceperea propriu-zisă a unei opere de artă (poate fi orice domeniu al artelor: operă literară, muzicală, plastică etc.).

În vederea exprimării, manifestării și exteriorizării cât mai plene a gândurilor, sentimentelor, atitudinilor elevilor față de imaginea receptată se va folosi metoda expunerii în scris (analiza operei de artă bazată pe întrebări și răspunsuri realizate în scris). În funcție de obiectivele înaintate, această metodă se poate aplica pentru evaluarea inițială, curentă sau finală a cunoștințelor și a nivelului percepției artistice a elevilor.

III. La etapa a treia are loc fixarea, prelucrarea, consolidarea și interpretarea materialului perceput în formă de creație artistico-plastică liberă. Elevii își vor exprima emoțiile, sentimentele, atitudinea prin utilizarea mijloacelor de expresie plastică. Vor exersa în diverse tehnici prin utilizarea materialelor de artă variate.

IV. La etapa a patra se va produce evaluarea finală prin autoevaluare și evaluare reciprocă a percepției artistice prin metoda dialogului, observației și demonstrației. Se vor expune lucrările practice, se vor citi expunerile efectuate la aceeași temă. Desfășurarea conținuturilor în următoarele etape de dezvoltare a percepției artistice asigură un nivel înalt de posedare a operațiilor de analiză și comparare, sinteză și abstractizare. Va permite antrenarea la fiecare activitate a analizatorilor (vizual, auditiv, verbal și motric),

oferă profesorului posibilitatea de a urmări și controla evoluarea la elevi a nivelului de percepere artistică a operelor de artă.

Dezvoltarea percepției artistice a operelor de artă plastică se va efectua pe cale **emoțional-logică**.

Pentru stabilirea nivelului de percepere artistică la elevi se recomandă ca repere următoarele **criterii de evaluare**:

- **Perceperea fondului emoțional dominant al operei.**
- **Perceperea mijloacelor de expresie prin care este redat mesajul plastic.**
- **Sesizarea viziunii artistice a autorului reliefată în operă.**
- **Atitudinea față de mesajul plastic.**

Profesorul de educație plastică este acel actor în procesul de implementare a curriculumului care va asigura atingerea competențelor stipulate prin planificarea activităților de predare-învățare. Pentru predarea-învățarea unei unități de conținut trebuie de prevăzut cel puțin trei ore. Conținuturile trebuie să fie în raport cu actualitatea, interesele elevilor, tendințele dezvoltării domeniului dat etc.. Este necesar ca fiecare profesor să-și stabilească principiile de selectare a conținuturilor în așa fel ca ele să contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor artistico-plastice.

Reieșind din faptul că curriculumul reprezintă o structură destul de complexă și variată, reușita depinde în mare măsură de capacitatea fiecărui profesor de a combina unitățile de conținut în lecții-ore incluse în proiectarea de lungă durată. Astfel, conținuturile structurate în patru compartimente pot fi combinate într-o oră academică pentru a eficientiza și optimiza procesul de studiere.

Când se vor da sarcini pentru acasă elevilor se va ține cont dacă informația, materialul este în biblioteca localității, școlii etc.

Algoritmul formării competențelor:

Cunoștințe - funcționalitatea - comportament/atitudini = competențe.

6.4. Algoritmul elaborării obiectivelor operaționale

Obiectivele operaționale reprezintă ultimul nivel de ierarhizare a obiectivelor educaționale. Ele se referă la performanțe măsurabile și

detectabile prin schimbări vizibile de comportament școlar. Ele sunt, de obicei, destul de detaliate. În cadrul lor se specifică foarte clar performanța urmărită, precum și condițiile în care ea devine posibilă. Datorită caracterului amănunțit al obiectivelor operaționale, dar și al numărului lor relativ mare la care se poate ajunge, de regulă, ele nu apar la nivelul textului numit curriculum școlar, ci sunt elaborate de către profesori și vizează unități sau ansambluri de unități de conținut, abordate la nivelul unei anumite lecții sau al unor grupări de lecții.

Clasificarea obiectivelor:

- **Obiective cognitive** - se referă la transmiterea și asimilarea cunoștințelor.
- **Obiective psihomotorii** - centrate pe formarea unor conduite și operații manuale.
- **Obiective afective** - vizează formarea convingerilor, sentimentelor, atitudinilor.

Cerințe psihopedagogice față de stabilirea obiectivelor operaționale:

- Un obiectiv nu descrie activitatea profesorului, ci schimbarea care se așteaptă să se producă în urma instruirii elevului.
- Obiectivul trebuie să fie formulat în termeni comportamentali expliți prin utilizarea unor verbe de acțiune (să numească, să explice, să creeze, să compare etc.).
- Fiecare obiectiv concret trebuie să vizeze o operație singulară, pentru a facilita măsurarea și aprecierea ei, dar nu o asociație de operații.
- Un obiectiv va fi elaborat și exprimat în cât mai puține cuvinte, pentru a ușura referirea la conținutul său specific.

În formularea obiectivelor, a se evita următoarele verbe ce se referă la ceea ce face profesorul.

- a forma la elevi;	- a clarifica;
- a promova la elevi;	- a informa elevii despre...;
- a dezvolta la...;	- a convinge elevii;
- a arăta importanța...;	- a demonstra în fața elevilor...;
- a familiariza elevii cu;	

- a cultiva;
- a da ocazia să..., etc..

Este preferat să se recurgă la utilizarea unor verbe, care descriu acțiunile prin care elevii vor demonstra capacitatea însușirii, fără a apela la verbe intelectuale de tipul „a cunoaște”, „a înțelege”, „a aprecia”, „a se familiariza”, „a sesiza” etc. Este vorba de folosirea unor verbe care desemnează comportamente direct observabile, de tipul:

- a identifica
- a desena
- a preciza
- a denumi
- a explica
- a face distincție
- a enumera
- a selecta
- a scrie o definiție
- a clasifica
- a demonstra
- a experimenta
- a rezuma
- a elabora
- a descrie un tablou al...
- a descrie
- a defini
- a desena o figură geometrică
- a scrie
- a experimenta
- a întocmi o listă a cauzelor și consecințelor

Sarcini de reflectie si exercitii aplicative

1. Enumerați *componentele structurale* ale curriculumului. Printr-un organizator grafic explicați *competențele specifice disciplinei*.
2. Argumentați necesitatea și importanța respectării *competențelor specifice disciplinei*.
3. Analizați *competențele-cheie/ transversale*. Dați exemplu de activități de învățare pentru fiecare competență.
4. Caracterizați *finalitățile curriculare* la Educația plastică prin intermediul domeniilor: *receptare, exprimare, transfer*.
5. Analizați avantajele/ dezavantajele implementării *principiilor specifice educației artistico-plastice*.
6. Explicați *etapele de formare a competențelor* (informarea, consolidarea; aplicarea; crearea) la elevi prin prisma curriculară.
7. Realizați un eseu cu tema „Competența artistico-plastică este un sistem integrat de ...”.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. COJOCARU, V., M. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 168 p. ISBN 973-30-2382-5
3. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
4. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
5. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă*. Ediția a II-a, revizuită. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X
6. MARINESCU, M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Didactică și Pedagogică, 2007. 152 p. ISBN 978-973-30-1988-6

Bibliografie suplimentară:

1. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
2. DRĂGHICESCU, S., DRĂGHICESCU, F. *Educație plastică: ghid metodic pentru clasele I – IV*. București: Aramis Print, 2007. 80 p. ISBN 978-973-679-481-0
3. MITESCU LUPU, M. *Introducere în teoria și metodologia predării și a evaluării*. Iași: Artes, 2010. 204 p. ISBN 978-973-8263-96-3
4. ȘUȘALĂ, I. *Dicționar de artă: termeni de atelier*. București: Sigma, 1993. 304 p. ISBN 973-9077-22-6

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 7

MANAGEMENTUL LECȚIEI DE EDUCAȚIE PLASTICĂ ÎN CICLUL PRIMAR

Unități de conținut:

- ✚ Clasificarea formelor de predare a procesului instructiv-educativ la Educația plastică
- ✚ Lecția – formă de bază a organizării procesului de învățământ la Educația plastică
- ✚ Tipuri și variante de lecții specifice Educației plastice
- ✚ Alte forme de organizare a procesului instructiv – educativ la Educația plastică
- ✚ Modalități de organizare a lecției de Educație plastică

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să stabilească interacțiunea educație – învățare – instruire –

dezvoltare – formare în contextul educației plastice;

- să explice în ce constă specificul formei de organizare a procesului de învățământ la educația plastică;
- să opereze distincții conceptuale: tip de lecție, variantă de lecție;
- să evidențieze specificul lecției, ca formă de bază în organizarea procesului instructiv-educativ;
- să explice structura fiecărui tip de lecție;
- să analizeze formele clasice de organizare a procesului de învățământ.

Concepte-cheie: *forme de predare, interacțiunea educație – învățare - instruire - dezvoltare - formare, tip de lecție, variantă de lecție*

Suport teoretic

7.1. Clasificarea formelor de predare a procesului instructiv-educativ la Educația plastică

Orice act de predare evocă o situație alcătuită din combinarea a două componente principale și indisolubile: *un conținut determinat și o formă sau o modalitate de prezentare* a acestuia în vederea receptării și interiorizării de cei cărora le este destinat.

Predarea este înțeleasă ca *o structură complexă și coerentă de acțiuni* care angajează elevii într-un efort de învățare pe un anumit conținut, realizat cu profesorul, sau cu ajutorul colegilor sau chiar singuri. Integrează idei din teoriile conducerii sau managementului educațional. Predarea reprezintă *o structură de acțiuni de conducere* (definire a obiectivelor), gestiune a conținuturilor lor (programelor), dirijare a acțiunilor de executat cu metode și mijloace adecvate, optimizare a utilizării resurselor, evaluare a produselor și proceselor în vederea atingerii obiectivelor fixate.

„A predă” nu se echivalează cu „a prezenta materia” sub forma unui discurs didactic, a căror finalitate este să determine elevii să „țină minte” ceea ce le-a fost transmis în această manieră. Predarea rămâne totuși o prezentare a materiei dar realizată în forme dintre cele mai diferite: *prin furnizare de fapte, prin expunere, explicații, transmitere, analogii, metafore, punere de probleme, dezbateri, experimente, demonstrații, ilustrații* sau alte forme inedite de transmitere. A predă înseamnă, în acest sens, a aduce elevii în fața unor experiențe de cunoaștere, de trăire afectivă și de acțiune cuprinse într-o succesiune strict determinată în conținutul programelor și manualelor școlare și a-i implica activ în exploatarea și valorificarea acestora, a-i determina să extragă tot ceea ce se poate extrage din aceste ocazii de învățare care li se oferă [1].

Predarea poate avea următoarele forme:

- a) frontale;
- b) grupale sau colective;
- c) microgrupale sau pe echipe;
- d) duale sau în pereche;
- e) individuale;
- f) mixte.

Ponderea utilizării acestor forme de predare diferă de la o perioadă istorică la alta. Multă vreme învățământul a avut un caracter individual. Mai târziu, în etapa generalizării învățământului, au căpătat importanță formele frontale și colective. În prezent, când înnoirea învățământului reflectă o trecere de la pedagogia colectivului la pedagogia individului, asistăm la o tranziție dinspre activitățile de învățare organizate colectiv, spre activitățile de învățare organizate individual și în microgrupuri (echipe) - apreciază Cerghit [2]. Iată trăsăturile distinctive ale fiecăreia dintre formele predării anunțate, în accepțiunea aceluiași autor:

Predarea frontală - destul de frecvent utilizată și astăzi la vârstele școlare, se bazează pe principiul tratării nediferențiate, al muncii egale cu toți elevii din aceeași clasă, asumându-și riscul „nivelării” realizării școlare, al obținerii unui nivel mediu de performanță. Predominantă aici

este activitatea profesorului, bazată exclusiv pe expunere, pe transmitere de cunoștințe unei clase întregi de elevi.

Predarea ca activitate pe microgrupuri - fundamentată pe argumente de natură social-practică (cultura modernă este atașată spiritului de echipă și muncii în echipă) și pedagogice (sporul de productivitate pe care situația învățării în grupul de colegi îl aduce în raport cu rezolvarea problemelor cu grad înalt de complexitate, care cer soluții originale și intuiție, inventivitate, creativitate), predarea pe microgrupuri presupune împărțirea clasei în subgrupe de mai mici dimensiuni și angajarea apoi a formațiunilor de studiu astfel constituite în raport cu o sarcină de lucru formulată de profesor. Sarcina de lucru poate fi diferită de la un grup de lucru la altul. La final are loc o un demers colectiv extins de integrare a contribuțiilor echipelor de lucru într-un tot unitar prestabilit.

Predarea ca lucru în doi (perechi) - urmărește încurajarea elevilor să se ajute unii pe alții, în clasă, lucrând împreună, doi câte doi: controlându-se și corectându-se reciproc, stimulându-se reciproc. Asemenea forme de parteneriat se bazează pe principiul muncii voluntare și sentimentul încrederii.

Forme individuale - pun accentul pe munca independentă, fără supraveghere directă din partea profesorului. Instruirea bazată pe forme de muncă individuală se poate realiza prin: *studiu independent, învățare programată, învățare asistată de calculator, planuri de activitate individuală, elaborări de proiecte, activități de cercetare, programe individualizate auto-propuse, programe puternic independente.*

Forme mixte - propune utilizarea corectă a tuturor formelor predării, după principiul complementarității și al compensării, căutând îmbinarea efortului colectiv cu cel individual și de echipă în sprijinul îmbunătățirii calitative a învățării. Profesorii eficienți folosesc alternativ asemenea forme, plasându-se pe ei înșiși în roluri diferite și ajutând elevii să adopte roluri diferite și responsabilitate pentru propria învățare, cât și a colegilor lor [2].

7.2. Lecția – formă de bază a organizării procesului de învățământ la Educația plastică

Caracteristica principală a procesului pedagogic simultan este *integritatea*. Aceasta trebuie înțeleasă ca o necesitate de a păstra toate componentele principale ale educației. Dacă în acest proces ceva nu este încadrat, atunci nu-l putem numi complet și el nu va oferi soluționarea problemelor la nivelul cuvenit. Prin urmare, este necesar să ne asigurăm, că acesta are toate componentele necesare. Asigurarea integrității de învățare-formare-educație-dezvoltare (fig. 7.1) este esența principală al procesului pedagogic, principalele, ce exprimă generalizări științifice fiind: *educația, învățarea, instruirea, dezvoltarea și formarea*.

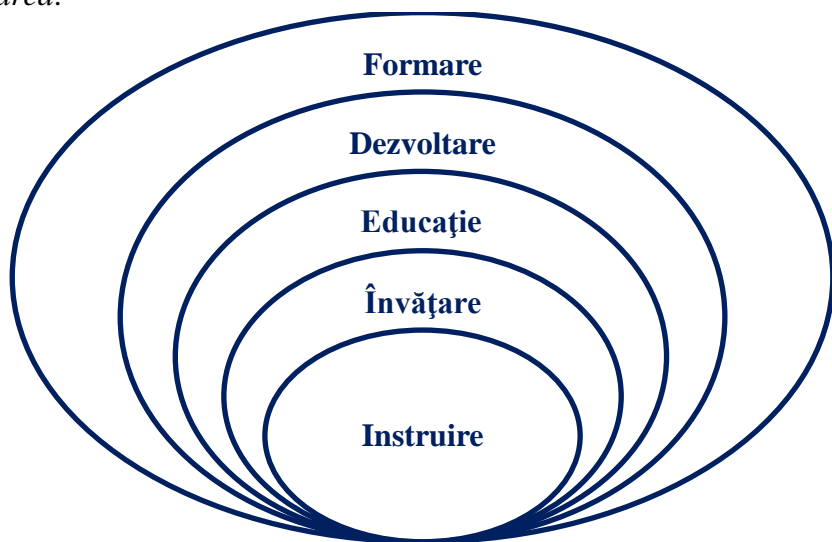

Figura 7.1. Interacțiunea dintre conceptele pedagogiei

În sensul larg al pedagogiei, **educația** este un impact special organizat, gestionat și concentrat asupra unui grup de elevi, în scopul formării unui set de calități, realizate în familie și instituțiile educaționale. În sensul restrâns al pedagogiei, educația este procesul și rezultatul muncii, care vizează realizarea obiectivelor educaționale.

Instruirea – este „activitatea specifică realizată în cadrul

procesului de învățământ conform obiectivelor pedagogice generale elaborate la nivel de sistem, în termeni de politică a educației”. Instruirea este un proces organizat, concentrat pe interacțiunea activității profesorului/ învățătorului și elevilor, al cărei rezultat este asimilarea de cunoștințe, capacităților și formarea reprezentărilor despre lumea înconjurătoare în conformitate cu principiile de organizare a procesului educațional [4, p.236].

Învățarea – este rezultatul instruirii. În sensul științific, învățarea „înseamnă activitatea proiectată de cadrul didactic pentru a determina schimbări comportamentale la nivelul personalității preșcolarului, elevului, studentului prin valorificarea capacității acestora de dobândire a cunoștințelor, a deprinderilor, a strategiilor și a atitudinilor cognitive” [4, p.244]. Principalul criteriu al educației în instituțiile de învățământ – sistemul de cunoștințe și gândirea – vor oferi capacitate elevului de a gândi independent, de a recupera veriga raționamentului logic.

Formarea – este „o acțiune socială vitală, esențială, care integrează, între altele, educația, instrucția și învățământul fără a se reduce la acestea” [4, p.181] în procesul cărei omul devine o ființă socială sub influența oricărei și tuturor factorilor: de mediu, social, economic, ideologic, psihologic etc. Formarea implică un anumit set de calități ale personalității umane, care au atins nivelul de finalitate, maturitate, stabilitate.

Dezvoltarea – este procesul și rezultatul unor modificări cantitative și calitative în personalitate. Ea „reprezintă ansamblul acțiunilor și influențelor educaționale care asigură evoluția personalității umane în plan psihologic și social” [4, p.103]. Acesta este asociat cu schimbările constante, tranzițiile de la un statut la altul, ascensiunea de la simplu la complex, de la cel mai mic la cel mai mare. În dezvoltarea ființei umane se manifestă acțiune de tranziție reciprocă a schimbărilor cantitative la schimbări calitative, și invers.

Grație valențelor formative și informative, **lecția rămâne forma de bază a organizării activității**, prin care se desfășoară activitatea comună a clasei de elevi sub conducerea profesorului. Fiecare lecție are un scop precis, anumite secvențe de conținut, antrenează diverse strategii

didactice, ceea ce conferă activității un caracter sistematic, unitar și logic.

Leția ca entitate didactică presupune o punere în act a unor evenimente sau situații didactice, ce intercorelează și se potențează reciproc. Derularea evenimentelor poate respecta o anumită ordine, care dacă situația o impune, se poate reformula. Gagné și Briggs scot în evidență următoarele momente:

1. captarea atenției elevilor prin stârnirea intereselor acestora;
2. informarea cu privire la obiectivele de atins;
3. reactualizarea și performarea unor capacități formate anterior;
4. prezentarea elementelor de conținut specifice;
5. dirijarea învățării;
6. obținerea performanței;
7. asigurarea feed-back-ului;
8. evaluarea performanțelor obținute;
9. consolidarea retenției și a capacității de transfer [5].

Instruirea este un proces de lungă durată și se compune din lecții aparte, având fiecare legătură în lanț cu cele precedente. În cadrul lecției pedagogul își pune problema cum să structureze procesul instruirii ca să realizeze cât mai eficient cele trei sarcini didactice: *prelucrarea inițială* a materiei de studiu, *consolidarea* ei și *evaluarea* cunoștințelor. Problema e cum să fie distribuite în timp aceste etape. Succesiunea etapelor pe care le incumbă oferă profesorului posibilitatea de a ordona și organiza conținutul informațional în unități mai mici pentru a putea fi asimilate de către elevi, de a folosi o tehnologie și strategie corespunzătoare în vederea desfășurării optime a activității de învățare, toate vizând în cele din urmă realizarea obiectivelor instructiv-educative. În demersul didactic, centrul acțiunii devine elevul și nu predarea noțiunilor ca atare. Accentul trece de la „ce” să se învețe, la „în ce scop” și „cu ce rezultate”.

Ca principală formă de organizare a activității educaționale, lecția de Educație plastică trebuie să răspundă anumitor *cerințe didactice*, pentru a avea un randament așteptat [1]:

- Stabilirea locului și importanței sale în sistemul de lecții în care se încadrează pentru a se asigura o succesiune logică, și integrarea lor într-un tot unitar.

- Clasificarea obiectivelor urmărite, în funcție de care se stabilește structura lecției și se aleg metode adecvate.
- Elaborarea structurii metodologice specifice tipului respectiv de lecție.
- Alegerea strategiilor didactice necesare realizării lecției.
- Asigurarea relațiilor interdisciplinare și transdisciplinare.
- Abordarea diferențiată, în funcție de particularitățile individuale ale elevilor.
- Acordarea unui grad mai mare de autonomie elevilor.
- Dirijarea de către cadrul didactic a activității independente a elevilor.
- Organizarea informațiilor după cerințele elevilor.

Asigurarea calității educației este centrată, în mod preponderent, pe rezultate care sunt exprimate în cunoștințe/ capacități/ valori și atitudini /competențe.

7.3. Tipuri și variante de lecții specifice Educației plastice

Lecțiile urmăresc realizarea tuturor obiectivelor instructiv – educative ale procesului de învățământ. Lecțiile nu pot fi privite izolat, ca elemente care se alătură unul altuia într-o înșiruire liniară. Există pârgii în demersul mental și acțional parcurs de profesor și elevi în proiectarea și desfășurarea lecțiilor sau a sistemului de lecții. Se poate deduce strategia de proiectare și realizare a activităților, pași principali care trebuie și pot fi respectați în organizarea și desfășurarea acestora.

Lecția este forma fundamentală de organizare a procesului de învățământ în care se desfășoară activitatea elevilor sub conducerea cadrului didactic într-o unitate de timp delimitată.

Lecția este concepută drept o entitate didactică de sine stătătoare, „o celulă” care stă la baza procesului de învățământ și conține toate elementele și caracteristicile acestuia. Abordată dintr-o perspectivă sistemică, lecția prezintă trei categorii de variabile:

- funcționale (scop, obiective);

- structurale (resurse umane și materiale, conținut, metode, mijloace, forme de grupare a elevilor, timp, spațiu școlar);
- operaționale (desfășurarea practică: strategii de instruire și evaluare) [2].

Lecția se desfășoară într-un sistem de etape, care-i conferă o anumită structură. Tipul de lecție se referă la structura comună a lecțiilor care urmăresc aceleași finalități. Tipul de lecție se stabilește în funcție de obiectivul general al lecției.

Fiecărui tip îi este proprie o anumită structură generală. Această structură nu este obligatorie și rigidă. Tipurile de lecții se regăsesc în realitate în practica școlară sub forma unor variante concrete. Constituirea variantelor de lecții este determinată de specificul obiectului de învățământ, particularitățile elevilor, condițiile materiale locale, competențele cadrului didactic.

Tradițional, lecția este definită de următoarele caracteristici:

- *este forma organizatorică de bază a procesului de învățământ;*
- *este formă de activitate comună unei clase de elevi;*
- *se realizează sub conducerea profesorului;*
- *asigură cadrul pentru realizarea unor sarcini de învățare;*
- *utilizează un conținut bine stabilit, prelucrat, adaptat;*
- *se desfășoară într-un timp determinat;*
- *utilizează anume metode, mijloace, moduri de acțiune;*
- *permite realizarea unor scopuri, obiective specifice și operaționale;*
- *permite realizarea unității predare–învățare–evaluare;*
- *necesită o organizare suficient de riguroasă a elementelor antrenate* [3].

Obiectivul principal al lecției este concentrarea și orientarea în același sens activitatea profesorului și elevilor. În didactică acest obiectiv este cunoscut sub denumirea de sarcină didactică fundamentală sau dominantă. Asemenea sarcini fundamentale pot fi: comunicarea de cunoștințe, formarea de priceperi și deprinderi, sistematizarea, verificarea, dezvoltarea creativității etc. Acest factor constant determină tipul lecției, prin care se înțelege un anumit mod de organizare și

desfășurare a acesteia în vederea realizării sarcinii didactice fundamentale. Tipul unei lecții nu este o schemă abstractă și invariabilă, el concretizându-se prin variantele sale. De aceea stabilirea unor tipuri de lecții nu poate fi interpretată ca o șablonizare a activității didactice. În cadrul fiecărui tip de lecții putem avea o infinitate de variante.

Relația dintre *lecție - tip de lecție - variantă de lecție* este una atât de sistematizare, de organizare, de tip deductiv (de la abstract la concret) cât și una de generalizare, de concluzionare, de tip inductiv (de la concret la abstract), după schema:

În funcție de sarcina instructivă (didactică) dominantă, la *Educația plastică* sunt acceptate următoarele **tipuri și variante de lecții**.

- Lecția de transmitere și însușire de noi cunoștințe;
- Lecția de dobândire de noi cunoștințe;
- Lecția de formare de priceperi și deprinderi (abilități) intelectuale;
- Lecția de formare de priceperi și deprinderi (abilități) practice;
- Lecția de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor și abilităților (priceperilor și deprinderilor);
- Lecția de verificare sau de control și evaluare a cunoștințelor și abilităților (priceperilor și deprinderilor)
- Lecția de creație;
- Lecția mixtă/ combinată [1].

*Tabelul 7.1. Clasificarea lecțiilor după tipuri și variante
(M. Bocoș, D. Jucan)*

TIPUL LECȚIEI	CARACTERISTICI	VARIANTE DE LECȚII
Lecția de transmitere și însușire de noi cunoștințe	<ul style="list-style-type: none"> • secvențele didactice în care profesorul comunică noul, dețin ponderea hotărâtoare în lecție, elevii însușindu-și 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția introductivă - folosită la începutul predării unei discipline, la începutul unui capitol, al unei unități de învățare, cu scopul de a oferi o orientare generală asupra conținutului care se va studia și

	<p>cunoștințe și comportamente noi, cu care nu s-au mai întâlnit</p>	<p>de a trezi interesul pentru acesta</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția-prelegere ➤ Lecția bazată pe explicație și demonstrație ➤ Lecția bazată pe utilizarea modelelor ➤ Lecția pentru introducerea elevilor în studiul manualului sau al altor surse de informare ➤ Lecția bazată pe utilizarea computerului ➤ Lecția bazată pe învățare multimedia.
<p>Lecția de dobândire de noi cunoștințe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • elevii își însușesc cunoștințe și își formează capacități intelectuale și practice noi, cu care nu s-au mai întâlnit, dezvoltându-și operațiile gândirii, unele capacități instrumentale și operaționale • profesorul se bazează pe cunoștințele anterioare ale elevilor și dirijează clasa în construirea noii cunoașteri de către elevi; aceștia pot deduce/ dobândi, investiga, cerceta, descoperi etc. noul 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecție bazată pe observație directă (intuitiv-investigativă) ➤ Lecția bazată pe experiențe de laborator ➤ Lecția bazată pe descoperire inductivă ➤ Lecția bazată pe descoperire deductivă ➤ Lecția bazată pe dezbatere euristică ➤ Lecția problematizată ➤ Lecția bazată pe studiu de caz ➤ Lecția bazată pe activități practice ➤ * Lecția bazată pe utilizarea mijloacelor tehnice de instruire ➤ Lecția bazată pe instruire/ autoinstruire asistată de computer ➤ Lecția bazată pe învățare multimedia.
<p>Lecția de formare de</p>	<ul style="list-style-type: none"> • elevii exersează procedee de muncă 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția bazată pe exerciții și probleme aplicative

<p>priceperi și deprinderi (abilități) intelectuale</p>	<p>intelectuală, organizează și desfășoară activități independente, cultivându-și tehnicile și capacitățile de activitate intelectuală și capacitățile de aplicare în practică a cunoștințelor</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția de muncă independentă (cu ajutorul fișelor de lucru/ al experiențelor/ al lucrărilor de laborator sau practice etc.) ➤ Lecția de activitate independentă diferențiată (individuală, pe grupe) ➤ Lecția în cabinetul școlar ➤ Lecția de studiu individual în bibliotecă ➤ Lecția bazată pe autoinstruire asistată de computer ➤ Lecția bazată pe învățare multimedia ➤ Lecția bazată pe activități creatoare
<p>Lecția de formare de priceperi și deprinderi (abilități) practice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • elevii sunt obișnuiți cu organizarea și desfășurarea de activități practice în care să-și aplice cunoștințele și abilitățile pe care le dețin, să își formeze și exerseze comportamentele motrice, capacitățile, competențele etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția bazată pe experiențe de laborator ➤ Lecția de laborator ➤ Lecția în atelierul școlar ➤ Lecția bazată pe realizarea unor dispozitive/ aparate/ instalații ➤ Lecția bazată pe realizarea unor proiecte ➤ Lecția bazată pe activități creatoare.
<p>Lecția de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor și abilităților (priceperilor și</p>	<ul style="list-style-type: none"> • își propune aprofundarea și perfecționarea cunoștințelor și competențelor intelectuale și practice ale elevilor, prin evidențierea legăturilor existente 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția bazată pe un plan de recapitulare alcătuit de un grup elevi/ de un elev/ de profesor ➤ Lecția bazată pe scheme recapitulative ➤ Lecția bazată pe schițe de sinteză ➤ Lecția bazată pe rezolvări de

<p>deprinderilor</p>	<p>între cunoștințe și abilități</p>	<p>exerciții și probleme</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția bazată pe utilizarea fișelor de lucru ➤ Lecția bazată pe activitatea independentă a elevilor ➤ Lecția bazată pe referate ➤ Lecția bazată pe activități practice ➤ Lecția tip „proces” sau analiză de caz ➤ Lecția cu ajutorul computerului ➤ Lecția de recapitulare cu ajutorul multimedia ➤ Lecția de sinteză (organizată la finele unității de învățare/ semestrului/ anului școlar etc.) ➤ Lecția-vizită (de recapitulare prin vizite la expoziții, muzee, unități economice etc.)
<p>Lecția de verificare sau de control și evaluare a cunoștințelor și abilităților (priceperilor și deprinderilor)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • are rol de „bilanț”, evidențiind modificările produse și influențele asupra laturilor personalității elevilor • are valoare constatativ-prospectivă, întrucât relevă măsura • în care elevii și profesorul au realizat obiectivele propuse și ceea ce ar mai trebui să întreprindă în viitor în acest scop • permite realizarea 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția de verificare orală ➤ Lecția de verificare scrisă ➤ Lecția bazată pe îmbinarea verificării orale cu cea scrisă ➤ Lecția de verificare prin lucrări practice/ experimentale ➤ Lecția destinată analizei lucrărilor scrise ➤ Lecția destinată analizei lucrărilor practice/ experimentale ➤ Lecția de verificare cu ajutorul fișelor de activitate ➤ Lecția de verificare cu ajutorul testelor de cunoștințe ➤ Lecția de verificare cu ajutorul testelor docimologice ➤ Lecția de verificare/

	feedback-ului formativ și sumativ	autoverificare cu ajutorul computerului.
Lecția de creație	<ul style="list-style-type: none"> • încurajează și valorifică și dezvoltă, în cel mai înalt grad, originalitatea, inventivitatea și creativitatea elevilor 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lecția bazată pe exerciții creative (de exemplu, concepere de modele și acțiunea cu ele; concepere și rezolvare de exerciții și probleme; elaborare de diferite obiecte, machete, lucrări etc.) ➤ Lecția bazată pe elaborarea de proiecte creative de către elevi ➤ Lecția bazată pe multimedia ➤ Lecția de creație tehnică (de exemplu, conceperea și realizarea de dispozitive/ aparate/ instalații) ➤ Lecția bazată pe metode de stimulare a creativității individuale și de grup
Lecția mixtă/ combinată	<ul style="list-style-type: none"> • corespunzătoare tuturor obiectivelor fundamentale (dobândire de noi cunoștințe, formare de abilități intelectuale și practice, recapitulare și sistematizare, control, verificare și evaluare ș.a.); volumul informațional predat este redus, de aceea se utilizează doar la clasele mici, la care, din cauza particularităților 	

	psihopedagogice specifice, este indicat ca elevii să fie antrenați în diverse tipuri de activități didactice	
--	---	--

Pentru fiecare lecție profesorul va elabora obiective operaționale care rezultă din unitățile de competență formulate în curriculum și fixate în proiectarea de lungă durată, la rubrica *Unități de competențe*. Strategiile și tehnologiile pentru realizarea obiectivelor preconizate sunt la discreția profesorului, corelate cu cele recomandate de curriculum, la rubrica „Activități de învățare și evaluare”.

7.4. Alte forme de organizare a procesului instructiv-educativ la Educația plastică

Pot exista numeroase variante de lecție, în condițiile în care sarcina didactică fundamentală, proprie fiecărui tip de lecție, implică o diversitate de obiective operaționale, realizabile în modalități diferite, menționează L. Sadovei [8, p.76].

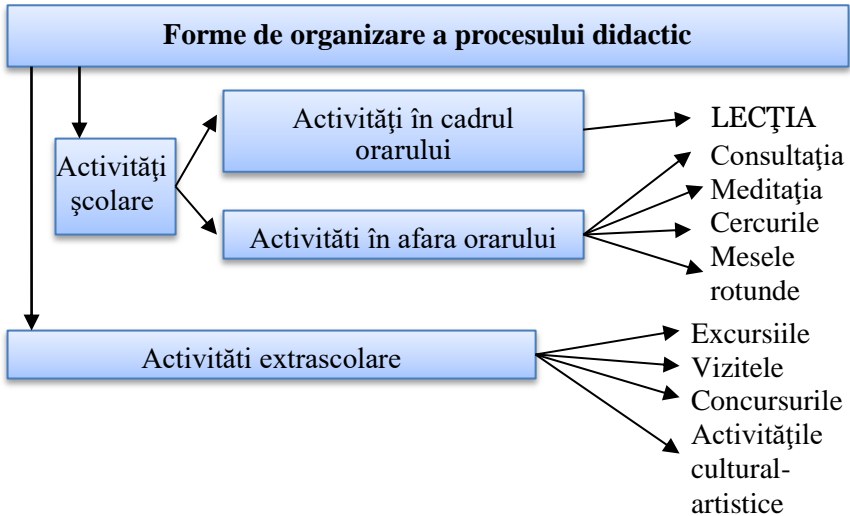

Figura 7.2. Clasificarea formelor de organizare a procesului didactic conform criteriului de timp și loc (L. Sadovei)

Există două tipuri de astfel de **forme** de organizare:

1. **în afara clasei (etracurriculare):** lucrări practic-aplicative, excursii și vizite didactice;
2. **în afara școlii (extrașcolare):** cercuri de elevi, consultație, meditație, olimpiade, competiții artistice și sportive, excursii și vizite extrașcolare (fig. 7.2).

Valoarea acestor activități este mare nu doar din punct de vedere instructiv, cât mai ales din punct de vedere educativ, în măsura în care asigură condițiile de aplicare în practică a cunoștințelor și de consolidare a lor, de cunoaștere a elevilor între ei, de relație elev – învățător, de dezvoltare a sentimentelor de prețuire a frumuseților naturale, a realizărilor artistice, de identificare și dezvoltare a predispozițiilor artistice. Atât activitățile în afara clasei cât și cele extrașcolare vin, mai mult, în întâmpinarea intereselor și trebuințelor specifice ale elevilor, oferind și cadrul (mai flexibil) de satisfacere a lor. Iar în ceea ce îi privește pe cadrele didactice, și aceștia se pot implica mai amplu în acel tip de activitate care-i reprezintă cel mai bine, pentru care manifestă interes și plăcere, sporind satisfacția profesională și

personală.

Din multitudinea acestor *forme*, Cojocaru V.-M. enumeră următoarele [3]:

1. Excursii și vizite didactice organizate pentru a asigura/consolida contactul direct, nemijlocit al elevilor cu realități istorice, naturale, social - culturale cunoscute teoretic sau necunoscute, în contextul lor autentic. Doza maximă de veridicitate, ambianța în care se desfășoară și climatul social specific amplifică achizițiile cognitive și le oferă suportul unei mai bune fixări.

Aceste activități au următoarele funcții: *cognitivă, moral-civică, estetică, de reconfortare și tonifiere biosomatică.*

Cea mai des invocată taxonomie a acestora este cea care are drept criteriu sarcina didactică fundamentală:

- excursii și vizite introductive;
- excursii și vizite de comunicare de noi conținuturi;
- excursii și vizite finale;
- excursii și vizite mixte.

2. Excursiile și vizitele didactice introductive se desfășoară la începutul unei teme sau unui capitol, pentru a asigura elevilor fondul perceptiv și de reprezentări, necesar pentru asimilarea ulterioară a unor conținuturi noi. Observația lor va fi orientată spre aspectele esențiale, spre adunarea de material didactic, spre investigarea unor fenomene și procese inedite.

3. Excursiile și vizitele didactice organizate în vederea comunicării de noi conținuturi se desfășoară prin raportare la o temă din programă cu intenția de a-i conduce pe elevi spre o mai bună și rapidă înțelegere și asimilare a conținuturilor lor, ca urmare a contactului nemijlocit cu acestea. *Explicația, demonstrația, exercițiul, studiul de caz, problematizarea* sunt metodele care pot interveni în desfășurarea lor. Cele mai evidente avantaje țin de învățarea temeinică și conștientă, în timp ce dezavantajele se referă la disiparea atenției elevilor spre o multitudine de aspecte noi, relativ necunoscute precum și la imposibilitatea de a-și nota ideile cele mai importante (la muzeul de istorie, la muzeul de artă - *Pictura secolului XX*; la grădina zoologică -

Specii inedite de animale; etc.).

4. Excursiile și vizitele didactice cu caracter final sunt organizate după parcurgerea unui capitol sau grup de capitole cu scopul de a exemplifica cunoștințele comunicate, a le fixa și sistematiza, a le conexa cu realitățile pe care le reflectă.

În oricare din variantele sale, ele au avantajul că asigură contactul nemijlocit al elevilor cu o serie de fenomene și procese necunoscute deloc, cunoscute parțial sau numai teoretic iar rezonanța afectivă atașată este mult mai amplă decât în cazul lecțiilor.

Cele mai importante cerințe psihopedagogice în organizarea și desfășurarea lor țin de:

- pregătirea foarte serioasă a desfășurării activității;
- valorificarea rezultatelor obținute din cadrul lor cu ocazia primei lecții ce are loc imediat după excursie sau vizită;
- sprijinirea și îndrumarea elevilor în actul de observare pentru descoperirea elementelor esențiale de structură, funcționare, devenire.

5. Lucrări practice, concepute în spiritul principiului legării teoriei cu practica și în intenția de a asigura pregătirea tehnico-productivă a elevilor, principalul mijloc al realizării educației plastice. Însotind progresele din lumea tehnicii și a muncii, lucrările practice au cunoscut o evoluție de la simplu la complex, trecând de la executarea de obiecte finite, la formarea unor deprinderi simple, apoi la executarea unor serii de deprinderi.

Principalele **cerințe** în realizarea lucrărilor practice sunt:

- a) asigurarea unui instructaj adecvat, care să preceadă realizarea propriu-zisă a operațiilor;
- b) executarea model a operațiilor, prezentarea obiectelor finite care trebuie realizate;
- c) supravegherea strictă a modului în care elevii execută operațiile, corectarea lor pe parcurs pentru a nu conduce la formarea unor deprinderi greșite;
- d) analiza produselor realizate, valorificarea lor.

6. Concursurile școlare pe diferite teme sunt, de asemenea,

momente deosebite și atractive pentru elevi. Acestea oferă copiilor posibilitatea să demonstreze practic ce au învățat la școală, acasă, să deseneze diferite aspecte. Dacă sunt organizate într-o atmosferă plăcută vor stimula spiritul de inițiativă al copilului, îi va oferi ocazia să se integreze în diferite grupuri pentru a duce la bun sfârșit exercițiile și va asimila mult mai ușor toate cunoștințele.

Elevii trebuie să fie îndrumați să dobândească:

- O gândire independentă, nedeterminată de grup;
- Toleranță față de ideile noi;
- Capacitatea de a descoperi probleme noi și de a găsi modul de rezolvare a lor;
- Posibilitatea de a critica constructiv.

Înainte de toate este important ca profesorul însăși să fie creativ. Elevii sunt atrași de activitățile artistice, recreative, distractive, care ajută la dezvoltarea creativității, gândirii critice și stimulează implicarea în actul decizional privind respectarea drepturilor omului, conștientizarea urmării poluării, educația rutieră, educația pentru păstrarea valorilor etc.

Activitățile analizate precum și toate celelalte menționate vin să completeze, să fixeze, să dezvolte, să valorifice cunoașterea achiziționată de elevi prin tradiționala lecție, să cultive aptitudinile elevilor, să-i ajute să depășească dificultățile la învățătură sau să obțină rezultate superioare. În această calitate ele sunt apreciate ca fiind complementare și se impun, tot mai mult, în organizarea activității didactice.

7.5. Modalități de organizare a lecției de Educație plastică

Rolul educației plastice este de a răspunde cerințelor învățământului actual, necesității educării, instruirii și formării capacităților de observare, instruire și exprimare plastică.

Înainte de a trece la întocmirea modalităților de organizare a lecțiilor este bine ca profesorul să aibă în atenție unele întrebări la care

va trebui să găsească răspunsuri. De exemplu:

- a) Ce scop va urmări în prima și următoarele lecții?
- b) Care va fi **conținutul** (tema sau problemele plastice) lecției curente?
- c) Ce **metode** și **procedee** va alege pentru acest conținut și pentru atingerea scopului lecției?
- d) Ce **subiect** este potrivit cu conținutul, scopul, metodele și procedeele didactice alese?
- e) Ce fel de **ambianță artistică** va trebui creată pentru a stimula activitatea artistico-plastică a elevilor în timpul lecției?
- f) Care **mijloace audio-vizuale** și ce **materiale didactice** (reproduceri după opere de artă din albume, planșe demonstrative, desene ale altor copii etc. vor trebui folosite pentru sporirea eficienței lecției?
- g) Care **formă de organizare** a activităților artistico-plactice a elevilor – activitate individuală, în grupe mici, activitate frontală, împărțită în etape etc. – este cea mai potrivită din punct de vedere economic (economie de timp, de materiale, efort etc.) cu conținutul, scopul, subiectul, metodele, procedeele folosite, cu comportamentul elevilor (atitudinea și ritmul lor de muncă.)?
- h) Ce fel de **posibilități** există sau pot fi create pentru îndrumarea și controlul activităților plastice ale elevilor și pentru evaluarea rezultatelor muncii din timpul și în afara lecției?

În organizarea și desfășurarea lecției profesorul trebuie să urmărească o anumită schemă specifică, care în sens larg să aibă corespondențe cu principalele etape ale procesului de creație. De exemplu, el poate urmări o schemă care cuprinde patru faze/ etape și care poate fi planificată nu numai într-o singură oră (45 min), ci pe mai multe ore de educație plastică. Aceasta depinde atât de ritmul de lucru al elevilor cât și de nivelul lor de pregătire.

Tabelul 7.2. Faze a planificării lecției de educație plastică

Schema procesului creativ	Schema desfășurării lecției
----------------------------------	------------------------------------

<p>1. Faza de pregătire</p>	<p>Ea poate să cuprindă următoarele acțiuni: Profesorul prezintă tema plastică a lecției și antrenează elevii pe măsura posibilităților lor, pentru:</p> <ul style="list-style-type: none">• Analiza temei plastice; împărțirea ei în părți componente.• Direcționarea ei ținând seama de elementele principale.• Culegerea unor informații relevante de către elevi, cu ajutorul profesorului, privind diferite soluții ale temei pe baza cercetării și observării unor exemple (reproduceri ale unor opere de artă, desene reușite ale copiilor etc.• Instructajul (demonstrația) făcută de profesor privind tehnica de lucru și care exercițiu aplicativ trebuie executat de elevi în cazul în care tehnica de lucru nu este cunoscută de aceștia.• Crearea unei ambianțe estetice adecvate care să stimuleze activitatea creatoare a elevilor. Se pot folosi elemente de corelare interdisciplinară (ex. Suport muzical adecvat de mică intensitate; recitarea unor versuri potrivite; lectura unor texte).
<p>2. Faza incubației</p>	<p>Se pot realiza de către elevi diferite exerciții aplicative cu asocieri și combinații libere, ale unor elemente de limbaj plastic (puncte, linii, forme plane, pete, volume, valori, culori, etc.). Acestea pot fi și temele plastice ale lecțiilor. Ele sunt legate de subiectul ales de elevi, sau propus de profesor. De asemenea se pot face asocieri și cu unele cunoștințe analoage de la alte discipline școlare înrudite (muzica, limba și literatura română, științe etc.) privind ritmul, armonia cromatică sau diferite forme ale metaforei, orientarea în spațiu etc.</p>
<p>3. Faza de iluminare</p>	<p>Elevii, în activitatea lor de căutare pot să găsească mai multe soluții (scheme, structuri, schițe plastice etc.) la care ei au ajuns în urma diferitelor încercări aplicative. Apoi mai mult sau mai puțin ei se decid pentru desenarea uneia dintre ele sau pentru o anume combinație a lor.</p>

4. Faza de verificare	<ul style="list-style-type: none">• Analiza lucrărilor realizate de elevi și a soluțiilor găsite. Structura lor unitară. Motivarea soluțiilor ca fiind cele mai expresive și economice, ținând cont de tema plastică (problema) a lecției.• Înlăturarea soluțiilor nereușite.• Aplicarea soluțiilor optime în scopuri utile prin transferul de cunoștințe și deprinderi. De exemplu: în ornamente pentru anumite obiecte uzuale; în proiecte de afiș etc. Această fază se poate realiza atât în cadrul uneia sau mai multor lecții, cât și în afara lor (cercul de desen).
------------------------------	--

Valorificarea rezultatelor (lucrărilor) obținute de elevi în cadrul lecției sau în afara ei poate să cuprindă mai multe acțiuni prin care se pot face aprecieri asupra lucrărilor și participării copiilor atât la lecții cât și la alte activități artistico-plastice.

Rezultatele obținute de copii (în lucrările lor) se pot aprecia încă din clasă, în cadrul evaluării activității. De exemplu: se așează lucrările acestora pe anumite suporturi în fața lor, în așa fel încât să fie văzute de toată clasa (folosim tehnica „Turul galeriei”). La începutul acestei evaluări (discuții) se repetă oral tema plastică așa cum a fost pusă la începutul lecției. Urmează întrebări concrete la lucrare.

ATENȚIE! Nu se permite adresarea întrebărilor de tipul: *Care lucrare vă place mai mult?* sau *Care este mai frumoasă?*

Se pot adresa următoarele întrebări:

- Care lucrare are cele mai multe nuanțe de ...?
- Care lucrare are mai multe elementele componente legate între ele și prin ce a fost realizată această unitate? (Prin centrul de interes? Prin culoarea dominantă? Prin ordonarea elementelor după un anumit ritm? etc.)
- Care lucrare este cea mai originală, mai expresivă și prin ce anume este realizată aceasta? (Prin gama cromatică? Prin contraste? Prin ritm? etc.)

La această dezbatere-analiză dascălul trebuie să-i antreneze pe toți copiii și mai ales pe cei timizi care, cu acest prilej pot primi aprecieri

verbale. Fiecare participare teoretică sau practică a copiilor trebuie să fie stimulată. Ei trebuie ajutați să se exprime, folosind un vocabular specific, adecvat. De asemenea, ei trebuie să fie încurajați să facă aprecieri de valoare artistică, pe care să le motiveze, fie asupra lucrărilor proprii, fie asupra lucrărilor colegilor lor. Aceste aprecieri vor fi făcute de elevi cu atât mai ușor cu cât a fost mai clar prezentată tema plastică de către profesor, în faza de pregătire a desfășurării lecției.

Faza de analiză a lucrărilor elevilor poate îmbrăca și alte forme de acțiune. De exemplu: alegerea de către elevi a unui juriu care să conducă aceste dezbateri și care să formuleze concluzii asupra aprecierilor.

Analizând lucrările efectuate la lecțiile de educație plastică, atenția copiilor este îndreptată în mod organizat spre anumite cerințe și probleme ce se succed în cadrul acestor activități, obișnuindu-i astfel să nu neglijeze nici un aspect al muncii pe care trebuie s-o desfășoare. Copiii își dau seama că bunele realizări sunt condiționate de o muncă sistematică și susținută, bazată pe o autentică cunoaștere artistică. În timpul analizelor de la sfârșitul lecțiilor copiii văd clar modul în care cunoștințele se înlănțuiesc într-o anumită ordine. Ei se obișnuiesc să deosebească ceea ce este esențial de ceea ce este secundar, accidental, detaliu fără semnificație. Dar în același timp ei își dau seama și de rolul aspectelor unor detalii semnificative pentru împlinirea armoniei și expresivității unei lucrări practice. Elevii se obișnuiesc în acest fel să judece, să lucreze gândind în imagini vizuale artistice, să compare, să cântărească lucrurile pe plan mintal și să nu se mulțumească cu impresii vizuale de suprafață etc.

Analiza lucrărilor realizate de elevi contribuie la fixarea cunoștințelor noi de cele primite mai înainte și la pregătirea terenului a

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Evidențiați importanța formelor de organizare a procesului de învățământ, referindu-vă la necesitatea asigurării diversității acestora în studiul educației plastice.
2. Analizați și prezentați relațiile stabilite între: *formele de organizare* a procesului de învățământ, *obiectivele educaționale*, *conținuturile instruirii* la educația plastică și mijloacele de învățământ.
3. Formulați opțiuni proprii pentru formele de organizare a procesului de învățământ, pe care le considerați adecvate disciplinei *Educația plastică* și propriilor trăsături de personalitate.
4. Realizați un eseu în care să argumentați importanța formelor de organizare a procesului de învățământ alese la disciplina *Educația plastică*. Dați un titlu eseului.
5. Identificați condițiile pedagogice impuse de desfășurarea eficientă a unei lecții de educația plastică.
6. Identificați caracteristici, avantaje și dezavantaje ale învățământului organizat *pe grupe*. Propuneți soluții pentru optimizarea acestuia.
7. Proiectați activități desfășurate în mediul extrașcolar, la disciplina *Educația plastică*, pentru diferite teme, la alegere.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Iași: Polirom, 2006. 315 p. ISBN 973-46-0175-X
3. COJOCARU, V., M. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 168 p. ISBN 973-30-2382-5
4. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6

5. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
6. MARINESCU, M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Didactică și Pedagogică, 2007. 152 p. ISBN 978-973-30-1988-6
7. MITESCU LUPU, M. *Introducere în teoria și metodologia predării și evaluării*. Iași: Artes, 2010. 204 p. ISBN 978-973-8263-96-3
8. SADOVEI, L., PAPUC, L., COJOCARU, M. *Teoria și metodologia instruirii*. Didactica generală. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2009. 110 p. ISBN: 978-9975-46-030-9

Bibliografie suplimentară:

1. IONESCU, M., BOCOȘ, M. *Tratat de didactica modernă*. Pitești: Paralela 45, 2009. 456 p. ISBN 978-973-47-0556-6
2. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă*. Ediția a II-a, revizuită. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X
3. NICOLA, I. *Didactica - teorie a instruirii instituționalizate (fragmente)*. Oradea: 1999. 164 p. ISBN 973-9329-50-0

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 8

PROIECTAREA DIDACTICĂ – CONDIȚIE A UNEI LECȚII EFICIENTE LA EDUCAȚIA PLASTICĂ

Unități de conținut:

- ✚ Proiectarea didactică la Educația plastică
- ✚ Proiectarea didactică de lungă durată la Educația plastică
- ✚ Proiectarea didactică de scurtă durată la Educația plastică
- ✚ Condiții ale proiectării didactice eficiente în clasele cu regim simultan

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească noțiunile de proiectare didactică, proiectare de lungă durată, proiectare de scurtă durată la educația plastică;
- să stabilească locul și rolul proiectării activității didactice în ansamblul activității profesorului;
- să argumenteze importanța proiectării pentru reușita procesului didactic;
- să analizeze principalele etape ale designului educațional al activităților didactice, validate de teoria și practica instruirii;
- să elaboreze o planificare semestrială și o planificare a unei unități de învățare la disciplina Educația plastică.

Concepte-cheie: proiectare didactică, proiectarea activității didactice, proiectare de lungă durată, proiectare de scurtă durată, proiectare anuală, proiectarea unității de învățare, proiectul de lecție, proiectarea didactică în clasa simultană.

Suport teoretic

8.1. Proiectarea didactică la Educația plastică

Termenul de *proiectare didactică* desemnează o serie de operații prin care se stabilesc anticipat pașii ce vor fi parcurși în realizarea lecției, obiectivele urmărite, conținutul ce urmează a fi predat, strategiile didactice aplicate, modalitățile de evaluare a randamentului școlar, precum și relațiile între toate acestea. În procesul proiectării sunt corelate și transpuse componentele curriculumului la condiții pedagogice concrete, selectând mijloace, metode și forme de instruire adecvate. Obiectivele, conținuturile, tehnologiile didactice și sugestiile de evaluare urmează să fie reflectate integral în procesul proiectării.

M. Ionescu și I. Radu [7, p. 229] disting între un *sens tradițional* al cuvântului *proiectare*, prin care se înțelege „împărțirea timpului, evaluarea materiei sub forma planului calendaristic, sistemului de lecții, planului tematic, proiectului de lecții” și un *sens modern*, sinonim termenului de *desing instrucțional*, înțeles ca act de „anticipare, prefigurare a demersului didactic în termeni care să-l facă traductibil în practică”. Din această perspectivă, proiectul didactic este spațiul al întâlnirii *teoriei pedagogice* cu *activitatea practică*, al prezentului cu viitorul, al zborului imaginației cu certitudinea acțiunii nemijlocite, al ipotezelor cu certitudinile.

Dicționarul de termeni pedagogici [3, p. 310] pornește prin a sublinia că „*proiectarea pedagogică* reprezintă activitatea de structurare a acțiunilor și operațiilor care asigură funcționalitatea sistemului și a procesului de învățământ la nivel general, specific/ intermediar și concret/operațional conform finalităților elaborate”, argumentând că datorită complexității sale *proiectarea pedagogică* presupune „operațiile de definire anticipativă a obiectivelor, conținuturilor, strategiilor învățării, probelor de evaluare și, mai ales, a relațiilor dintre acestea, în condițiile specifice unui mod de organizare a procesului de învățământ”.

Altfel spus, ea presupune o analiză a tuturor componentelor curriculumului și o construcție ipotetică a funcționalității acestuia, după schema [2, p. 98]:

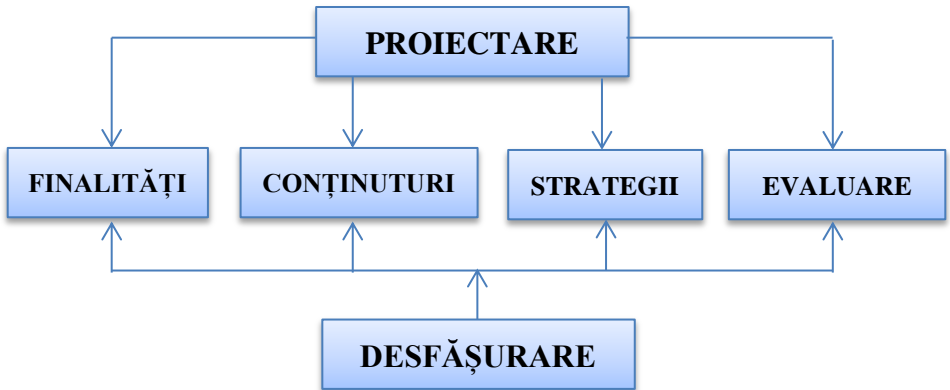

Figura 8.1. Funcționalitatea componentelor curriculumului

Proiectarea didactică presupune interrelaționarea dintre elementele structurale fundamentale (finalități, strategii de (auto)instruire, strategii de (auto)evaluare), precum și întocmirea unor documente sau instrumente de lucru utile deopotrivă cadrului didactic și elevului în desfășurarea activității instructiv-educative [6].

În dependență de specificul de acțiune în cadrul lecției de educație plastică deosebim *proiectare didactică de lungă durată* (anuală, semestrială) și *proiectare didactică de scurtă durată* (a unei lecții).

Proiectarea acțiunilor este necesară ca o condiție de bază a optimizării, raționalizării acestora, deoarece constituie pentru cadrele didactice:

- expresia pregătirii psihopedagogice și afirmării creativității didactice;
- cadrul la care se poate raporta și evaluarea acțiunii, a rezultatelor, în termeni de eficiență și eficacitate;
- echilibrează două tendințe extreme constatate în practică: una care respinge proiectarea, afirmând că intuiția este esențială și alta care cere o maximă rigoare, detaliere. Sau, una care se bazează pe

redactarea de proiecte deosebite, dar realizate sub nivel în practică și alta contrară ;

- privește ansamblul activității didactice, nu numai transmiterea cunoștințelor și aprecierea însușirii [7].

În proiectarea activității didactice semnificativă este conexiunea elementelor componente de bază: *obiective, conținut, strategie, evaluare*.

Potrivit corelației acestor elemente, rezultă **nivelurile de proiectare** și variante strategice cu un grad progresiv de detaliere: *de la planificarea anuală la proiectarea lecției* [9].

Calitatea proiectării depinde de formarea, maturizarea și perfecționarea competențelor profesorului. Astfel, proiectarea corespunde căutării/găsirii răspunsurilor la întrebări de bază:

- *ce se urmărește?*
- *cu ce resurse?*
- *în ce condiții?*
- *ce se vehiculează?*
- *cum se realizează?*
- *cine participă?*
- *în cât timp?*
- *cum se vor cunoaște rezultatele?*
- *ce consecințe rezultă pentru ameliorarea și continuarea acțiunii?*

Pentru a identifica o modalitate mai simplă și cuprinzătoare de exprimare a etapelor de problematizare și reflecție subsumate proiectării didactice, Negreț și Jinga [10] ne oferă următoarele patru interogații - ancore alcătuind un model de sistematizare a etapelor proiectării didactice:

- *Ce voi face?*
- *Cu ce voi face?*
- *Cum voi face?*
- *Cum voi ști dacă ceea ce trebuia făcut a fost făcut?*

Răspunsurile la cele patru întrebări vor contura **etapele proiectării didactice**. Prima întrebare, *Ce voi face?* vizează stabilirea obiectivelor educaționale care vor orienta proiectarea și apoi implementarea proiectului didactic prin intermediul criteriilor și

condițiilor de realizare a învățării propuse, stabilite prin operaționalizarea obiectivelor. A doua întrebare, *Cu ce voi face?* trimite către identificarea resurselor educaționale de care dispune sau trebuie să dispună un cadru didactic. Cu a treia întrebare, *Cum voi face?* procesul de planificare este condus în etapa în care o strategie de acțiune, coerentă și pertinentă este imaginată pentru atingerea scopurilor propuse. Cu cea de-a patra întrebare, *Cum voi ști dacă ceea ce trebuia făcut a fost făcut?* ne punem deja problema conturării unei metodologii de evaluare a eficienței activității desfășurate.

Proiectarea activității didactice la disciplina *Educație plastică* impune respectarea etapelor:

1. Lectura *Curriculumului disciplinar*;
2. Elaborarea *Proiectării de lungă durată* (anuale, a unităților de învățare);
3. Elaborarea *Proiectării de scurtă durată* (a unităților de conținut).

Lectura prealabilă a *Curriculumului la Educația plastică* urmează să se facă nu doar pentru a lua cunoștință de informațiile pe care le vom preda și de ordinea lor, ci, în primul rând, pentru a cunoaște ce capacități/ competențe ale elevilor urmează să formăm și să exersăm în anul școlar respectiv, prin studierea unităților de conținut recomandate.

O unitate de învățare este o structură didactică deschisă și flexibilă, care are următoarele caracteristici :

- determină formarea la elevi a unui comportament specific, generat prin integrarea competențelor artistico-plastice;
- este unitară din punct de vedere tematic;
- se desfășoară în mod sistematic și continuu pe o perioadă de timp;
- se finalizează prin evaluare.

Proiectarea pe unități de învățare permite profesorului să intervină pe *Proiectării de lungă durată* pentru regruparea temelor în raport cu *competențele specifice* pe care și le-a stabilit. Modalitățile de intervenție asupra elementelor de conținut din manuale în sensul flexibilizării și adaptării acestora la cerințele organizării tematice prevăzute prin proiectul unității de învățare includ: *adaptarea, înlocuirea, omiterea, adăugarea.*

Proiectarea unității de învățare, presupune parcurgerea următoarei scheme, care precizează elementele procesului didactic, într-o succesiune logică, în vederea atingerii competențelor specifice disciplinei *Educația plastică* [11, p. 96]:

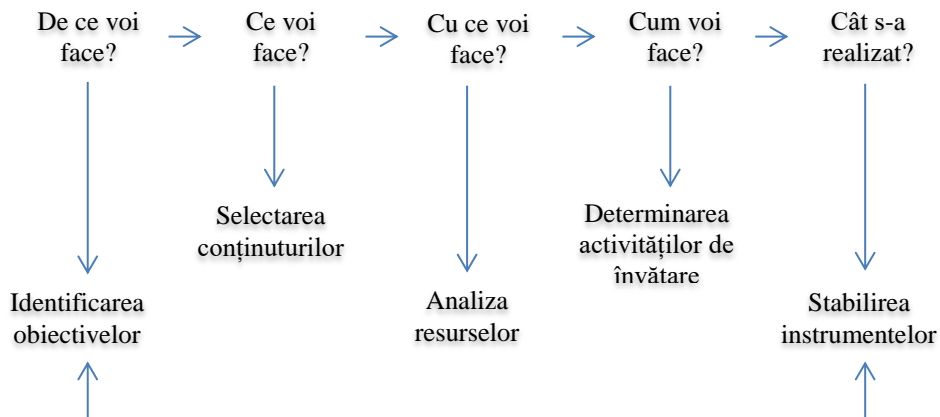

Figura 8.2. Reprezentarea schematică a elementelor constitutive proiectării pe unități de învățare

Lecția este înțeleasă ca o *componentă operațională (Cum?)* pe termen scurt a unității de învățare. Dacă unitatea de învățare oferă înțelegerea procesului în perspectivă strategică, lecția oferă înțelegerea procesului din perspectivă operativă.

8.2. Proiectarea didactică de lungă durată la Educația plastică

Conceptul central al proiectării curriculare la disciplină este proiectarea didactică personalizată. *Curriculumul disciplinar* constituie reperul principal, documentul reglator pentru proiectarea personalizată a activității didactice la clasă. Cadrul didactic poate lua decizii asupra modalităților de proiectare didactică, pe care le consideră optime în asigurarea calității procesului educațional la clasă. Totodată, prin proiectarea didactică personalizată, profesorul își asumă responsabilitatea de a asigura elevilor parcursuri școlare

individualizate, în funcție de condiții și cerințe concrete. Proiectarea demersului didactic la disciplina *Educația plastică* solicită cadrului didactic gândirea în avans a derulării evenimentelor la clasă, o prefigurare a predării, a învățării și a evaluării, eșalonată pe două niveluri intercondiționate:

- *proiectarea de lungă durată* (pentru un an școlar, un semestru, o unitate de învățare): proiectarea modului de administrare a disciplinei; proiectarea unităților de conținut;
- *proiectarea de scurtă durată*: elaborarea proiectelor de lecție (sau altă formă de organizare, de exemplu, excursie) [5].

Documentele de proiectare didactică eșalonată sunt *documente administrative*, care transpun în mod personalizat curriculumul disciplinar în condițiile concrete ale procesului educațional la clasă, în contextul alocării de resurse metodologice, temporale și materiale, considerate optime de către cadrul didactic pe parcursul vizat.

O atenție deosebită necesită lecturarea programei disciplinare a clasei, urmând interrelaționarea următoarelor elemente: competențe specifice, unități de învățare la clasă, competențele sintetizate ca finalități ale anului de studiu, administrarea disciplinei.

Competențele specifice disciplinei, fiind proiectate pentru tot parcursul claselor I-IV, reprezintă proiectarea de lungă durată a acesteia.

Proiectarea didactică anuală a disciplinei se realizează conform datelor din *Administrarea disciplinei* și ținând cont de *Repartizarea orientativă a orelor pe unități de învățare*.

Pentru o unitate de învățare se proiectează sisteme de *unități de competență* și sunt prevăzute integral – pentru evaluarea de tip cumulativ la finele respectivei unități de învățare și selectiv – pentru evaluarea formativă pe parcurs. Aceste sisteme reprezintă proiectarea didactică a unităților de învățare și proiectarea didactică de scurtă durată.

Competențele sintetizate la finele fiecărei clase vor servi ca repere pentru evaluarea finală/anuală.

Unitățile de conținut constituie mijloace informaționale, prin

care se urmărește realizarea sistemelor unităților de competențe proiectate pentru unitatea de competență dată. Se acordă atenție suplimentară competențelor disciplinei, dar și celor transversale/transdisciplinare.

Activitățile de învățare și produsele școlare recomandate prezintă liste deschise. Cadrul didactic are libertatea să valorifice această listă în mod personalizat, la nivelul proiectării și realizării lecțiilor, ținând cont de specificul clasei concrete de elevi și de resursele disponibile.

Proiectarea de lungă durată:

- este un **document administrativ**, care se întocmește de către cadrul didactic la începutul anului școlar pentru fiecare clasă și admite operarea unor ajustări, dezvoltări pe parcursul anului, în funcție de dinamica reală a clasei de elevi;

- trebuie să constituie un **instrument funcțional**, care să asigure un parcurs ritmic al conținuturilor și evaluărilor în cheia paradigmei ECD, punctat în baza structurii anului școlar și orientat spre realizarea finalităților curriculare de către elevii clasei;

- este oportun să aibă un **caracter personalizat**, realizând o confluență a normativității didactice cu creativitatea și competența profesională a pedagogului – benefică, întâi de toate, pentru elev; proiectările de lungă durată editate pot fi folosite ca repere pentru demersul personalizat [5, p.10].

Structura recomandată a proiectului de lungă durată

Proiectul de lungă durată include: *antetul, proiectarea administrării disciplinei și proiectarea unităților de învățare.*

Antetul proiectului de lungă durată va include următoarele elemente:

- **Disciplina:** se scrie denumirea disciplinei în conformitate cu Planul-cadru;
- **Competențele specifice disciplinei:** se transcriu din curriculumul disciplinar;
- **Bibliografie:** se listează produsele curriculare aferente disciplinei:
 - *produse curriculare principale:* curriculumul disciplinar,

manualul școlar aprobat de MECC;

- *produse curriculare auxiliare*: ghid de implementare a curriculumului, ghiduri metodice pentru cadrele didactice, instrucțiuni metodologice, softuri educaționale etc. [4].

Proiectarea administrării disciplinei se axează pe reflectarea numărului de ore (pe săptămână, an de studii) și corelarea acestora cu unitățile de învățare.

Nr. de ore pe săptămână	Nr. de ore pe an

Unități de învățare	Nr. de ore	Evaluări			Observații
		EI	EF	ES	

Indicațiile pentru completarea rubricilor prevăd următoarele aspecte:

- **Nr. de ore/săptămână** – se scrie în conformitate cu Planul-cadru.
- **Nr. de ore/an** – se calculează în funcție de structura anului școlar, care este stabilită pentru fiecare an de învățământ în parte de către MECC al Republicii Moldova.
- **Unitățile de învățare** – pot fi eșalonate preluând denumirile unităților de conținut (modulelor) din curriculumul disciplinar (v. Repartizarea orientativă a orelor pe unități de conținut pe clase).
- **Nr. de ore/modul** – se proiectează orientativ, ținând cont de: recomandările din curriculum la disciplină (v. Repartizarea conținuturilor pe clase și unități de timp); complexitatea conținuturilor; ritmul de învățare al elevilor etc.
- **Evaluări** – se proiectează ținând cont de recomandările descrise în curriculum, se vor proiecta evaluări inițiale (EI), evaluări formative (EF) și evaluări sumative (ES) la fine de semestre, iar la sfârșit de module se vor proiecta și realiza evaluări formative.
- **Observații** – în această rubrică se înregistrează modificările care, eventual, vor surveni pe parcursul anului școlar.

Proiectarea unităților de învățare în cadrul proiectării de lungă durată poate reflecta următoarele aspecte:

Unități de competențe	Detalii de conținut	Nr. de ore	Data	Resurse	Evaluare	Observații

Indicațiile pentru completarea rubricilor prevăd următoarele aspecte:

- **Unități de competențe** – în variantă schematică, se transcriu numerele de ordine ale tuturor unităților de competențe prevăzute pentru modulul dat în curriculumul disciplinar (de exemplu: 1.1; 1.2; 1.3 etc.). Dacă se consideră necesar, se transcriu din curriculum.
- **Detalii de conținut** – se eșalonează subiectele tematice pentru unități de 1-3 ore, care pot fi preluate din manualul aprobat de MECC, din lista de conținuturi din curriculumul disciplinar; apoi, în funcție de specificul disciplinei, de creativitatea pedagogului și de alți factori, se explicitează parcursurile elevilor la fiecare lecție, mai succint sau mai desfășurat. Înscrierile din această rubrică trebuie să evidențieze formulări esențializate, care se vor trece în catalogul clasei la fiecare lecție.
- **Numărul de ore** – se eșalonează câte o oră pentru fiecare detaliere de conținut corespunzătoare.
- **Data** – se trec datele calendaristice pentru fiecare subiect tematic indicat în coloana anterioară, ținând cont de structura anului școlar și de orarul clasei.
- **Resurse** – se indică paginile din manual și, eventual, din suporturi didactice auxiliare, pentru fiecare oră. La discreția profesorului, pot fi notate și alte elemente (materiale didactice, forme de organizare a activităților ș.a.).

La nivelul unității de conținut, nu este obligatoriu de a proiecta metodele și formele activității didactice la lecții. Referințe la acest aspect pot fi făcute în detalierea conținuturilor.

- **Evaluare** – înscrierile din această coloană vor indica lecțiile în cadrul cărora se proiectează evaluarea: inițială (EI), formativă

(EF), sumativă (ES).

- **Observații** – în această rubrică se înregistrează modificările care, eventual, vor surveni pe parcursul anului școlar; la fel, se pot face înregistrări privind aspectele evaluării (unități de competență evaluate/produse).

Un cadru didactic experimentat și creativ poate ajunge la variante personalizate inedite ale proiectului de lungă durată la nivel de clasă.

8.3. Proiectarea didactică de scurtă durată la Educația plastică

Proiectul didactic de scurtă durată oferă o schemă rațională și personalizată a desfășurării lecției, în baza a trei repere intercon condiționate:

- *obiectivele lecției* – ceea ce ne propunem să realizăm;
- *conținuturi și strategii didactice* – elementele necesare pentru a realiza ceea ce ne-am propus;
- *strategii de evaluare* – modul în care măsurăm eficiența învățării.

Proiectarea didactică de scurtă durată include: antetul; demersul didactic/scenariul didactic/desfășurarea lecției sau a activității.

Antetul proiectului de scurtă durată poate include următoarele componente:

1. **Clasa** – se indică disciplina în cadrul căreia se va desfășura lecția.
2. **Disciplina** – se indică disciplina pentru care este proiectată lecția.
3. **Subiectul lecției** – se transcrie din proiectul de lungă durată.
4. **Tipul lecției** – se indică tipul corespunzător al lecției din perspectiva formării de competențe:
 - de formare a capacităților de dobândire a cunoștințelor;
 - de formare a capacităților de înțelegere a cunoștințelor;
 - de formare a capacităților de aplicare a cunoștințelor;

- de formare a capacităților de analiză-sinteză a cunoștințelor;
- de formare a capacităților de evaluare a cunoștințelor;
- mixtă [5].

5. **Unități de competență** – se indică unitățile de competență prioritare pentru lecția dată, se transcriu din curriculum, în variantă schematică sau desfășurată.

6. **Obiectivele lecției** – în funcție de situația concretă, se formulează 4-6 obiective operaționale deduse din unitățile de competență selectate pentru lecția dată, reflectând în mod adecvat domeniile:

- *cognitiv*: asimilare de cunoștințe, formare de capacități intelectuale;
- *psihomotor*: operații manuale, formare de conduită motrice, practică;
- *afectiv*: formarea convingerilor, sentimentelor, atitudinilor.

Deosebit de importantă este valorificarea atitudinilor și a valorilor esențiale specifice disciplinei (reliefate în competențele specifice) în formularea obiectivelor.

Pentru stabilirea eficientă a obiectivelor lecției, poate fi recomandată procedura de operaționalizare elaborată de Mager R. (1962), care presupune trei pași (acțiuni succesive) [5]:

- Precizarea comportamentului final, observabil până la sfârșitul activității didactice (prin verbe de acțiune);
- Descrierea condițiilor în care elevii vor demonstra că au dobândit performanța așteptată (de exemplu: în baza..., cu ajutorul..., având drept reper..., fără a utiliza...);
- Indicarea nivelului (calitativ și/sau cantitativ) de realizare a performanței, necesar pentru ca să fie acceptat comportamentul dobândit.

În proiectele zilnice, formularea obiectivelor poate avea o formă mai simplificată, fără respectarea riguroasă a tuturor condițiilor descrise mai sus.

În formularea obiectivelor lecției, se vor evita verbele ambigue/indezirabile (a afla, a constata, a conștientiza, a-și dezvolta, a-și forma,

a se familiariza, a însuși, a înțelege, a învăța, a percepe, a simți, a ști ș.a.), care nu pot indica ce va ști să facă elevul la sfârșitul lecției.

R. Gagne menționa: „Alegerea verbului în definirea unui obiectiv este o problemă de o importanță decisivă.” [apud 2, p. 15]. Pentru alegerea verbelor de acțiune se recomandă (Anexa 5):

- taxonomia Bloom-Anderson – pentru domeniul cognitiv,
- taxonomia lui Krathwofl – pentru domeniul afectiv;
- taxonomia lui Simpson – pentru domeniul psihomotor.

7. **Strategii didactice** – se descriu în conformitate cu demersul lecției:

- *formele de organizare*: frontală, individuală, în grup – pledând pentru „o grupare flexibilă și mobilă a elevilor, cu treceri de la activități cu grupuri mari la activități în grupuri mici, omogene și apoi la activități individuale” [apud 2, p. 18];
- *metode, procedee și tehnici didactice*: optând pentru îmbinarea armonioasă a metodelor și a tehnicilor interactive moderne cu cele specifice învățământului primar;
- *mijloacele didactice*: demonstrative, individuale, distributive; mijloacele elaborate de către cadrul didactic se anexează la proiect.

8. **Strategii de evaluare** – se vor indica:

- *tipul evaluării* în contextul ECD (EI, EF, ES);
- *instrumentul de evaluare și produsul* (produsele) evaluat(e) (în cazul evaluării instrumentale) însoțit(e) de criteriile de succes;
- *procedeele de autoevaluare/evaluare reciprocă*.

Se va ține cont de faptul că, în contextul ECD, strategiile de evaluare pot fi: instrumentale și non-instrumentale. Strategiile de *evaluare instrumentale* se realizează în condiții speciale, ce presupun elaborarea și aplicarea unor instrumente de evaluare, construite pe baza produselor (probă orală, scrisă, practică sau combinată, test etc.). Strategiile de *evaluare non-instrumentale* se realizează în circumstanțe obișnuite, pe baza observării activității elevilor și a feedbackului

imediat, fără folosirea instrumentelor de evaluare, fiind destinate partenerilor angajați în proces (cadru didactic și elevii) la manifestările comportamentului performanțial al elevilor, în vederea prevenirii și combaterii dificultăților și a eficientizării procesului didactic [2, p. 19].

În contextul ECD se realizează o corelare între tipurile de evaluare formativă și tipurile de lecții. Această corespondență se configurează în felul următor:

- activitățile de *evaluare formativă interactivă* pot fi și trebuie să fie realizate în cadrul oricărui tip de lecție, vizând diferite aspecte, inclusiv cele metacognitive;
 - *evaluările formative curente*, realizate în baza produsului ce reflectă doar o unitate de competență, se pretează cel mai bine lecțiilor de aplicare, iar EF de la sfârșitul modulului – lecțiilor de analiză-sinteză; însă, în funcție de rezervele de timp și de alți factori, cadrul didactic poate alege o altă variantă dintre cele posibile.
9. **Bibliografie** – se vor indica sursele consultate în procesul realizării proiectului. Inițial, vor fi indicate documentele reglatorii (curriculum, ghid, metodologii etc.), apoi manualele, lucrările metodice, sursele internet etc.

Proiectarea demersului didactic al lecției poate fi realizată atât în baza secvențelor instructionale eșalonate în corespundere cu tipul lecției [2], cât și în baza fazelor lecției-cadru *Evocare – Realizarea sensului – Reflecție – Extindere (ERRE)*. În practica pedagogică, gradul de desfășurare a conținutului proiectului ține de performanțele cadrului didactic (gradul didactic ș.a.) și se stabilește de comun acord cu managerul responsabil de disciplină.

În funcție de gradul de desfășurare și modelul de proiectare (Modelul învățării secvențiale a cunoștințelor (ISC) R. M. Gagne sau ERRE), pot fi abordate diferite variante de organizare grafică a proiectului demersului didactic.

Organizarea tabelară a scenariului didactic al lecției conform modelului ISC poate avea următoarea formă:

Etapele lecției	Ob. op.	Activitatea profesorului/ învățătorului și a elevilor	Dozare în timp	Strategii didactice			Strategii de evaluare
				Forme	Metode și procedee	Mijloace	

Cadrul ERRE configurat ca un cadru metodologic de proiectare și învățare, este favorabil gândirii critice, conturându-se o corelare cu procesul de formare a competențelor:

Evocare	1. Implică-te
Realizarea sensului	2. Informează-te
	3. Proceesează informația
Reflecție	4. Comunică și decide
	5. Apreciază
Extindere	6. Acționează

I. Evocarea

- Valorificarea cunoștințelor anterioare;
 - Implicarea activă a elevilor;
 - Motivarea, trezirea interesului;
 - Crearea contextului pentru formularea scopurilor proprii de învățare.
- **La această etapă elevul realizează sarcini de tipul: *Implică-te!***

II. Realizarea sensului

- Stabilirea contactului cu informația nouă;
- Prelucrarea informației;
- Monitorizarea propriei înțelegeri;
- Menținerea implicării și a interesului.

Sarcini de tipul:

- ***Informează-te!*** (*lectură, ascultare activă*)
- ***Proceesează informația!*** (*reproducerea, traducerea, interpretarea, aplicarea, analiza materialului nou*).

III. Reflecția

- Schimb de idei cu referință la cele studiate;
- Crearea contextului pentru manifestarea atitudinilor față de cele învățate;
- Aprecierea utilității temei noi;
- Asigurarea învățării durabile;
- Evocare, motivarea pentru studiu independent;
- Tema pentru acasă.

➤ **Elevilor li se propun sarcini de tipul: *Comunică și decide* *Apreciază!***

IV. Extinderea

- Elevii realizează un transfer de cunoaștere:
- Aplică cele însușite la ore în situații de integrare simulate.
- Aplică cele însușite în situații de integrare autentică.
- Își dezvoltă competențe, care devin pe parcurs modele comportamentale obișnuite, firești.

➤ **Elevilor li se propun sarcini de tipul: *Acționează!*** (simularea, exersarea competențelor necesare la locul de muncă, sarcini care îi pun în situația de a ieși din cadrul clasei, orei școlii în comunitate, la o întreprindere, în familie, cămin etc.)

Astfel, proiectul didactic al unei lecții oferă ***o schemă rațională și personalizată*** a desfășurării lecției. Culegerile de proiecte didactice de scurtă durată editate pot fi acceptate doar ca punct de plecare pentru personalizarea demersurilor individuale ale profesorilor.

Scopul proiectului didactic este de a pregăti trecerea fără dificultăți de la intenție (proiect) la realizare (acțiune).

Eficacitatea lecției depinde de capacitatea profesorului de a prevedea, a crea și a gândi în termeni de strategii didactice acțiunile sale în diverse situații de instruire.

Evaluarea calității proiectului didactic presupune a decide în ce măsură se respectă corespondența obiective-continut-metodologie-evaluare.

8.4. Condiții ale proiectării didactice eficiente în clasele cu regim simultan

Proiectarea activității didactice în clasele cu regim simultan este necesară ca o condiție de bază a optimizării, raționalizării, deoarece constituie pentru cadrele didactice implicate în acest tip de învățământ:

- expresia pregătirii psihopedagogice și afirmării creativității didactice;
- cadrul la care se poate raporta și evalua rezultatele în termeni de eficiență și eficacitate;
- echilibrează două tendințe extreme constatate în practică: una care respinge proiectarea, afirmând că intuiția este esențială și alta care cere o maximă rigoare, detaliere. Sau, una care se bazează pe redactarea de proiecte deosebite, dar realizate sub nivel în practică (formalism didactic) și alta contrară (măiestrie didactică) [1].

Proiectarea didactică în clasele cu regim simultan se bazează pe principiile educației centrate pe elev:

- Principiul individualizării;
- Principiul alegerii;
- Principiul creativității și succesului;
- Principiul încrederii și susținerii.

Particularitățile proiectării didactice în cheia educației centrate pe elev vizează:

- stabilirea scopului dominant: dezvoltarea capacităților individuale ale elevilor;
- formularea sarcinilor în baza așteptărilor pe termen scurt și lung ale fiecărui elev și a părinților;
- construirea strategiilor didactice care să contribuie la dezvoltarea calității de subiect al fiecărui elev;
- proiectarea unor resurse didactice care facilitează învățarea individualizată/ diferențiată/ prin cooperare;
- implicarea indirectă a elevilor și a părinților în procesul de proiectare a lecției;
- luarea în considerare a condițiilor prealabile și a factorilor

motivaiți ai învățării - aspecte importante în Educația Centrată pe Copil (ECC).

Activitatea de proiectare a lecțiilor în învățământul simultan este o altă activitate importantă a învățătorului, subliniază V. Molan [12, p.26]. Documentul de proiectare sau proiectul de lecție este unic pentru cele două clase și discipline. Prin acest document se asigură echilibrul dintre activitatea directă cu învățătorul și activitatea independentă a elevului, precum și parcurgerea conținuturilor și realizarea obiectivelor. Autorul prezintă o structură posibilă a acestui document.

<i>Momentele lecției</i>	<i>Obiectiv operațional</i>	Clasa I		Clasa a III-a	
		<i>Conținuturile învățării Strategii – evaluare</i>		<i>Conținuturile învățării Strategii – evaluare</i>	
		<i>Activitate directă cu învățătorul</i>	<i>Activitate independentă</i>	<i>Activitate directă cu învățătorul</i>	<i>Activitate independentă</i>
Valorificarea temelor pentru acasă					
Captarea atenției					
Motivarea pentru învățare					
Anunțarea temei					
Obținerea performanței					
Evaluarea					
Tema pentru acasă					

Această formă al proiectului didactic prezentată de V. Molan este oportună, deoarece îl ajută pe învățător să-și organizeze mai bine conținuturile pentru cele două clase și să alterneze corespunzător cele două forme de lucru specific (activitatea directă cu învățătorul și activitatea independentă a elevului), respectiv, să decidă asupra tipului sau variantei de lecție.

Sugestiile metodice, indicate în Instrucțiunea ME privind implementarea demersului didactic al lecției în clasa cu regim simultan, accentuează necesitatea racordării proiectului didactic la noile

recomandări în designul lecției în vederea proiectării finalităților, acestea fiind determinate de realizarea obiectivelor operaționale. La rândul său, obiectivele trebuie să aibă o structură integratoare (cunoștințe, priceperi, deprinderi, atitudini), fiind corelate activităților și sarcinilor pe care le întreprind elevii. Mai puțin se va pune accent pe inserția în proiectul didactic al conținutului științific [1].

În acest sens, se va da o importanță deosebită în partea introductivă a lecției, precizării obiectivelor operaționale, iar în partea fundamentală se va propune o utilizare adecvată a unor etape precum: captarea atenției, reactualizarea cunoștințelor, dirijarea învățării, intensificarea activităților de învățare, evaluarea de bilanț a lecției etc.

Modelul cadrului de învățare și gândire *Evocare/ Realizarea Sensului/ Reflecție/ Extindere* este preferabil proiectării activităților realizate în clasele cu predare simultană în condițiile favorizării aplicării metodelor interactive. Autorii suportului de curs elaborat de Cartaleanu T., Cosovan O., Scifos L., Solovei R. Training metodologic pentru cadrele didactice de liceu prezintă în detaliu descriptiv aceste etape ale lecției, fiind reproduse integral în cele ce urmează [apud, 1].

Evocarea este prima etapă în procesul de formare a competențelor. În timpul evocării se realizează mai multe activități cognitive importante. În primul rând este creat un context, în care elevul își amintește ce știe despre un anumit subiect, începe să se gândească la subiectul pe care în curând îl va examina în detalii. Este important faptul că, prin această activitate inițială, elevul stabilește un punct de plecare bazat pe cunoștințele, experiența proprie de învățare, la care se pot adăuga altele noi.

Procesul de învățare este un proces de conectare a noului la ceea ce este deja cunoscut. Informațiile prezentate fără un context sau cele pe care elevii nu le pot corela cu altele deja cunoscute se uită foarte repede. Cei care învață își clădesc înțelegerea pe fundamentul oferit de cunoștințele și convingerile anterioare. Astfel, ajutându-i pe elevi să reconstruiască aceste cunoștințe și convingeri, se identifică neînțelegerile, confuziile și erorile de cunoaștere. Atunci când planificăm a forma competențe, gândim în primul rând la condițiile

prealabile care vor asigura calitatea procesului. În acest context, evocarea, prin esența ei, oferă posibilitatea de a identifica condițiile prealabile și a construi ulterior în baza lor învățarea.

Un alt aspect important al evocării este de a-l implica activ pe cel care învață. Învățarea este un proces activ și nu unul pasiv. Elevii trebuie să-și exprime cunoștințele scriind și/sau vorbind. În felul acesta, cunoștințele fiecăruia sunt conștientizate și este exteriorizată „schema” preexistentă în legătură cu un anumit subiect sau idee. Construind această schemă în mod conștient, elevul poate să coreleze mai bine informațiile noi cu ceea ce știa deja, deoarece contextul necesar pentru înțelegere a devenit evident. Comunicând, elevii se sprijină și se completează reciproc.

Durabilitatea înțelegerii depinde de procesul de corelare a informațiilor noi cu schemele preexistente, de aceea un alt aspect al etapei de evocare este motivarea pentru explorarea subiectului și stabilirea scopului propriu în această investigație. Interesul și scopul sunt esențiale pentru menținerea implicării active a elevului în învățare. Când există un scop, procesul de învățare devine mai eficient. Există, însă, două tipuri de scopuri: cel impus de profesor și cel stabilit de elev. O învățare durabilă poate fi asigurată dacă elevul este conștient de scopul învățării. Fără un interes susținut, motivația pentru reconstruirea schemelor cognitive sau pentru introducerea de noi informații în aceste scheme este mult diminuată. Pornind de la premisa că una din condițiile formării competențelor este disponibilitatea, evocarea este resursa incontestabilă pentru crearea acestei condiții.

A doua etapă a cadrului pentru gândire, învățare și formare de competențe este **Realizarea sensului**. La această fază cel care învață vine în contact cu noile informații sau idei. Un asemenea contact poate lua forma lecturii unui text, a vizionării unui film, a ascultării unui discurs sau a efectuării unui experiment. Aceasta este etapa în care profesorul are influență minimă asupra elevului, menținându-se implicarea lui activă în procesul de învățare.

Sarcina esențială a realizării sensului este, în primul rând, de a menține implicarea și interesul, stabilite în faza de evocare. Există

diferite strategii de predare care pot fi folosite pentru a-i ajuta pe elevi să rămână implicați.

Un instrument util în acest sens sunt tehnicile de învățare, pentru că le permit elevilor să-și monitorizeze în mod activ înțelegerea. Etapa realizării sensului este esențială în procesul de învățare deoarece aici elevii acoperă domenii noi de cunoaștere, aspect important în procesul de formare a competențelor.

O altă sarcină la realizarea sensului este de a susține eforturile elevilor în monitorizarea propriei înțelegeri. Cei care învață sau citesc în mod eficient își monitorizează propria înțelegere când întâlnesc informații noi. În timpul lecturii, cititorii buni vor reveni asupra pasajelor pe care nu le înțeleg. Elevii care ascultă o prelegere pun întrebări sau notează ceea ce nu înțeleg, pentru a cere ulterior explicații, dar cei care învață în mod pasiv trec pur și simplu peste aceste goluri în înțelegere, fără a sesiza confuzia sau omisiunea.

În plus, când elevii își monitorizează propria înțelegere, ei completează cu noi informații schemele cognitive inițiale. Ei corelează în mod deliberat informația nouă cu ceea ce le este cunoscut. La nivelul realizării sensului se încurajează stabilirea de scopuri, analiza critică, analiza comparată și sinteza etc., lucruri foarte utile în etapa a doua de formare a competențelor.

A treia etapă a cadrului este **Reflecția**, ea fiind și etapa ulterioară în procesul de formare a competențelor. La această etapă elevii își consolidează cunoștințele noi și își restructurează activ schema cognitivă inițială, pentru a include în ea noi concepte. Pornind de la ideea că învățarea înseamnă schimbare care se manifestă sub forma unui alt mod de a înțelege, de a se comporta, a gândi, aceasta este etapa în care elevii însușesc cu adevărat cunoștințe și abilități noi. Această schimbare are loc doar atunci când cei care învață se implică activ în restructurarea tiparelor vechi, pentru a include în ele noul.

Reflecția, ca etapă importantă în procesul de formare a competențelor, urmărește câteva lucruri esențiale:

- Crearea condițiilor pentru ca elevii din clasa simultană să exprime în propriile lor cuvinte ideile și informațiile atestate/asimilate.

- Generarea unui schimb sănătos de idei între elevi, prin care să-și dezvolte vocabularul și capacitatea de exprimare. Discutând la etapa de reflecție, elevii se confruntă cu o varietate de modele de gândire. Este un moment al schimbării și reconceptualizării în procesul de învățare. În baza schemelor cognitive inițiale se constituie scheme noi, completate cu informațiile procesate în timpul învățării.
- Crearea contextului pentru exteriorizarea atitudinilor în raport cu cele învățate.

Toate acestea mobilizează sistemul de cunoștințe, abilități și atitudini pe care elevii le posedă la moment, lucru foarte important pentru formarea competențelor.

Etapa *Extindere* urmează după reflecție. Dacă la reflecție s-a conturat sistemul de cunoștințe, abilități și atitudini, pentru a definitiva ciclul firesc de formare a competenței, este nevoie de a le aplica în diferite situații de integrare. Astfel, corelația dintre teorie și practică devine evidentă. Elevii din clasa simultană realizează un transfer de cunoaștere. Pentru a realiza acest lucru, ei aplică cele însușite la ore în situații de integrare simulate. De ex: Imaginați-vă că..., studii de caz etc. O altă sarcină este de a implica elevii în rezolvarea sarcinilor în condiții de integrare autentice. Ținem să menționăm că nu toate temele din disciplinele academice oferă posibilitatea de a utiliza situații autentice, dar acolo unde este posibil trebuie să le planificăm. O situație autentică înseamnă o situație reală din viață, o problemă care necesită rezolvare și care stimulează mobilizarea resurselor interne și externe ale elevilor. Profesorii creează context pentru simularea, exersarea competențelor necesare la locul de muncă, sarcini care îi pun în situația de a ieși din cadrul clasei, orei, școlii în comunitate, la o întreprindere, în familie, cămin etc. Lecția se derulează și dincolo de cadrul școlii, ca modalitate de dezvoltare a responsabilității civice, profesionale, a spiritului de observare și antrenare a creativității, în beneficiul comunității în care funcționează școala. Astfel, învățarea simultană capătă sens, sporește motivația, implicând activ aspecte intrinseci și extrinseci.

În Instrucțiunea Ministerului educației este menționat, înainte de

întocmirea propriu-zisă a proiectului de lecție pentru clasele cu regim simultan, învățătorul trebuie să-și facă un plan meditănd asupra următoarelor:

- clasa cu care va lucra mai mult timp;
- tipurile de activități prin care se vor realiza obiectivele operaționale propuse;
- metodele și procedeele cele mai potrivite pentru desfășurarea eficientă a activităților directe și independente.

Proiectul de lecție pentru activitatea simultană are ca specific:

- întocmirea, în paralel, pe 2 coloane, corespunzător numărului de clase cu care se lucrează simultan;
- indicarea formei de activitate - frontală sau independentă (individuală, în perechi, în grup) - pentru fiecare etapă a lecției;
- selectarea și realizarea sarcinilor pentru activitate independentă;
- precizarea timpului pentru fiecare activitate a elevilor desfășurată cu învățătorul sau independent;
- prezentarea, din motive de spațiu, pe aceeași coloană, pentru fiecare clasă, atât a evenimentului lecției cât și a activităților și operațiilor susținute de învățător și elevi [8].

Molan recomandă ca înainte de a trece la elaborarea planificării, învățătorul întocmește orarul, ca să știe în ce fel cuplează disciplinele. Când trece la planificarea materiei, poate aborda două moduri de lucru:

- a) elaborează documentele de planificare pentru fiecare disciplină și clasă în parte; în această situație urmărește cuplarea disciplinelor (de exemplu, după orele prezentate mai înainte, pentru clasele I și a III-a, elaborează planificarea la limba română pentru clasa I, după care întocmește planificările pentru clasa a III-a la limba română, științe și matematică, discipline cu care limba română este cuplată în orar);
- b) elaborează documentele de planificare în paralel [12].

Proiectarea eficientă a activității corelează direct cu elaborarea optimă a orarului de cuplare a claselor, modele de reunire în R. Moldova fiind reflectate în Instrucțiunea MD.

Acțiunea de planificare a activității didactice se desfășoară, în

general, pe baza aceluiași reguli ca în situația când se lucrează cu o singură clasă, cerințe noi fiind impuse de particularitățile de învățământ în condiții simultane: preocuparea principală a învățătorului este stabilirea modalităților de alternare a activității directe cu o clasă cu activitatea independentă sau în grup a elevilor din cealaltă clasă.

Se recomandă ca proiectul de lungă durată să fie elaborat pe unități de timp - an, semestru, săptămână (la necesitate) - și în paralel pentru ambele clase. Proiectarea conținuturilor trebuie realizată într-o strânsă corelație cu orarul, ținând seama de dificultățile pe care le pot avea elevii claselor simultane în însușirea materiei din fiecare modul/capitol și a cerințelor programelor și manualelor școlare.

Atât planificarea semestrială, cât și cea săptămânală se elaborează în paralel. Spre exemplu, după ce s-a planificat matematica la o clasă, se vor întocmi apoi planificările pentru disciplinele de la cealaltă clasă. În felul acesta, se evită cuplarea concomitentă a lecțiilor care solicită un volum mare de lucru, ori nu permit o bună îmbinare a activității directe și independente.

Planificarea săptămânală apare ca o continuare, în detaliu, a planificării semestriale; de la o săptămână la alta, în funcție de condițiile parcurgerii materiei și de nivelul de pregătire a elevilor, se programează sarcini adecvate de muncă independentă (individual, în perechi, în grup) și se propun tehnici optime de evaluare în scopul găsirii unor metode de lucru pentru ridicarea randamentului școlar.

Totodată, prin planificarea săptămânală se pot aduce unele îmbunătățiri planificării semestriale, propunând o nouă îmbinare a tipurilor de lecție desfășurate simultan - prin replanificarea unor teme, prin modificări în orar - când cuplarea făcută la început de semestru nu mai corespunde unor condiții de lucru; materialul didactic planificat inițial, dar neachiziționat din motive întemeiate va fi propus spre înlocuire cu altul adecvat.

Planificarea materiei la disciplinele cuplate în orar într-o oră determină introducerea alternativă, în cadrul activității pentru fiecare clasă, a lecțiilor de tip diferit. Se poate cupla o lecție de formare a capacităților de dobândire a cunoștințelor cu o lecție de alt tip (de

formare a capacităților de înțelegere a cunoștințelor, de formare a capacităților de aplicare a cunoștințelor, de formare a capacităților de analiză-sinteză a cunoștințelor, de formare a capacităților de evaluare a cunoștințelor, mixtă).

O astfel de modalitate permite o activitate directă mai îndelungată cu clasa, atunci când volumul de cunoștințe este mai mare sau accesibilitatea informației este mai redusă și, totodată, se poate dirija munca independentă a clasei combinate în mod progresiv și diferențiat.

Dacă uneori situația impune programarea în aceeași oră a unor lecții de același tip, se va căuta ca acestea să fie inegale sub raportul volumului informativ sau al accesibilității lor, astfel ca una să aibă prioritate asupra celeilalte în bugetul de timp rezervat activității directe cu fiecare colectiv de elevi.

Menționăm în concluzie, că proiectarea eficiență a lecțiilor în clasele cu regim simultan se bazează pe acțiuni manageriale bine fundamentate și finalizate de informare, evaluare și comunicare pedagogică. Acestea se realizează la nivel de:

- informare managerială: profesorul colectează, stochează, procesează, accesează date semnificative care îi folosesc lui și elevilor în realizarea lecției, în cele mai bune condiții. Aceste date constituie un flux informațional continuu care trebuie controlat pe tot parcursul lecției și după terminarea acesteia, în perspectiva îmbunătățirii procesului educațional;
- evaluare managerială: profesorul evaluează situația clasei de elevi în ansamblu / a unui grup de elevi, a unui elev). Evaluarea este acțiunea care precede operația finală de decizie pe care o ia profesorul și se bazează pe operații de control (dar nu ca un scop în sine), măsurare, apreciere calitativă, decizie inițială sau parțială;
- comunicare managerială: profesorul intervine pe tot parcursul lecției după unele decizii inițiale și parțiale, dar și la sfârșitul lecției, când comunică deciziile finale. Comunicarea în cadrul lecției se bazează pe îndrumări, care au ca scop stimularea/motivarea elevilor pentru activitate [1].

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Evidențiați necesitatea și importanța proiectării didactice în activitatea profesorului.
2. Reflecțați la importanța atitudinii reflexive și a practicilor didactice reflexive ale profesorului, din perspectiva proiectării didactice la nivel micro.
3. Analizați rolul pe care îl dețin conținuturile în contextul proiectării curriculare, relația lor cu competențele specifice.
4. Argumentați următoarea afirmație: „Necesitatea proiectării unităților de învățare este o consecință a valorificării dimensiunii acționale în formarea elevilor, a învățării active și interactive și impune existența unei viziuni educaționale coerente și unitare pe o perioadă de timp mai mare decât ora tradițională de 45 de minute”.
5. Identificați principalele criterii în alegerea strategiei didactice a unei lecții/ activități didactice. Analizați deciziile pe care le implică alegerea unei strategii didactice, la nivel proiectiv.
6. Prezentați designul educațional al unei activități didactice subliniind în cadrul fiecărei etape, acțiunile întreprinse de cadrul didactic.
7. Cunoscând elementele componente esențiale ale strategiilor de instruire, proiectați strategii didactice alternative pentru o lecție de educație plastică, având în vedere, următoarele criterii de personalizare a lor:
 - a) nivelul de pregătire al clasei de elevi;
 - b) tipul de experiență de învățare;
 - c) formele de organizare a activității elevilor.
8. Elaborați un proiect didactic la disciplina Educație plastică în clasa simultană.
9. Identificați cel puțin patru condiții de eficiență a proiectării didactice la nivel macro-/ micro-educațional și argumentați-le.

10. Elaborați un proiect didactic de lungă durată la disciplina Educația plastică, conform *elementelor constitutive proiectării didactice*
11. Elaborați un proiect didactic la disciplina Educația plastică, conform *elementelor constitutive proiectării pe unități de învățare*.
12. Delimitați trei probleme (aspecte) cu care se confruntă învățătorul la elaborarea proiectului de lungă durată/ unității de învățare/ proiectării demersului didactic al lecției.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BRIȚCHI, A., SADOVEI, L. *Învățământul simultan: Note de curs*. Chișinău: S.n., 2014. 151 p. ISBN 978-9975-46-212-9
2. COJOCARU, V., M. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 168 p. ISBN 973-30-2382-5
3. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
4. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
5. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
6. IONESCU, M., BOCOȘ, M. *Tratat de didactica modernă*. Pitești: Paralela 45, 2009. 456 p. ISBN 978-973-47-0556-6
7. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă. Ediția a II-a, revizuită*. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X.
8. *Instrucțiunea privind organizarea procesului educațional și aplicarea curriculumului național pentru învățământul primar în condițiile activității simultane*. Ordinul MECC nr.1272 din 04.10.2019.
9. JINGA, I. *Managementul învățământului*. București : Aldin , 2001. 255 p. ISBN 978-973-59-4288-5
10. JINGA, I., NEGREȚ, I. *Predarea și învățarea eficientă*. In: Revista de pedagogie, nr. 1 – 6, 1982.

11. MITESCU LUPU, M. *Introducere în teoria și metodologia predării și evaluării*. Iași: Artes, 2010. 204 p. ISBN 978-973-8263-96-3

12. MOLAN, V. *Managementul învățământului simultan*.

www.ruralwings-project.net/portal/shared/workpackages/back-up/multigrade_classroom_management_ro_ver.pdf/download

Bibliografie suplimentară:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării*. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Iași: Polirom, 2006. 315 p. ISBN 973-46-0175-X
3. IONESCU, M. *Instrucție și educație. Paradigme educaționale moderne, ediția a IV-a revizuită și adăugită*. Cluj-Napoca: Eikon, 2011. ISBN: 978-973-757-406-0
4. MARINESCU, M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Didactică și Pedagogică, 2007. 152 p. ISBN 978-973-30-1988-6
4. NICOLA, I. *Didactica - teorie a instruirii instituționalizate (fragmente)*. Oradea: 1999. 164 p. ISBN 973-9329-50-0

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

Unitatea de învățare 9

EVALUAREA CRITERIALĂ PRIN DESCRIPTORI LA DISCIPLINA EDUCAȚIA PLASTICĂ

Unități de conținut:

- ✚ Evaluarea școlară – componentă a demersului didactic
- ✚ Strategii de evaluare la Educația plastică
- ✚ Evaluarea produselor școlare la Educația plastică

Competențe vizate prin studiul unității de învățare

Studiul acestei unități de învățare va permite studenților:

- să definească în mod corect conceptele: indicatori de performanță, standarde curriculare de performanță, descriptori de performanță, obiective de evaluare, ipostaze ale rezultatelor școlare;
- să exemplifice descriptorii de performanță la o anumită disciplină la educația plastică;
- să identifice în activitatea didactică posibile situații în care pot fi evaluate diferite ipostaze ale rezultatelor școlare ale elevilor;
- să descrie caracteristicile metodelor tradiționale de evaluare și a celor alternative/ complementare de evaluare;
- să exemplifice utilizarea metodelor de verificare și evaluare orale/ scrise/ practice la disciplina Educația plastică;

***Concepte-cheie:** indicatori de performanță, competențe, strategie de evaluare, metode de evaluare, tehnici de evaluare, probe de evaluare, metode tradiționale de evaluare, metode alternative/ complementare de evaluare.*

Support teoretic

9.1. Evaluarea școlară – componentă a demersului didactic

Evaluarea trebuie concepută nu numai ca un control al cunoștințelor sau ca mijloc de măsurare obiectivă, ci ca o cale de perfecționare, ce presupune o strategie globală a formării. Operația de evaluare nu este o etapă supraadăugată ori suprapusă procesului de învățare, ci constituie un act integrat activității pedagogice. Evaluarea constituie o ocazie de validare a justetei secvențelor educative, a componentelor procesului didactic și un mijloc de delimitare, fixare și intervenție asupra conținuturilor și obiectivelor educaționale.

Una din direcțiile principale de modernizare a procesului evaluativ este identificarea **indicatorilor de performanță**, care să asigure realizarea unei evaluări obiective și monitorizarea la diferite niveluri a procesului.

M. Bocoș și D. Juncan [1] susțin că activitatea de evaluare se poate realiza la diferite niveluri - macro, micro și intermediar, iar criteriile care stau la baza ei au diferite grade de generalitate și operaționalitate. Practic, evaluarea poate avea la bază: *standarde curriculare de performanță, descriptori de performanță, obiectivele operaționale ale activității didactice, obiective de evaluare și criterii de evaluare.*

Standardele curriculare de performanță reprezintă un sistem de referință comun și echivalent la sfârșitul unei trepte de școlarizare care permite evidențierea progresului realizat de elevi de la o treaptă de școlarizare la alta. Astfel, standardele se constituie în criterii de evaluare a calității procesului de învățare și reprezintă enunțuri sintetice, specificări de performanță ce vizează cunoștințele, capacitățile, competențele și comportamentele stabilite prin curriculum. Standardele sunt formulate în acord cu programele școlare ale ciclului de învățământ și reprezintă baza de plecare pentru elaborarea descriptorilor de

performanță și a criteriilor de evaluare și descriu performanțele pe care trebuie să le demonstreze elevul la finalul unui trepte de școlarizare.

Caracteristicile standardelor curriculare de performanță sunt:

- asigură conexiunile necesare între curriculum și evaluare;
- își propun să motiveze elevii pentru învățarea activă;
- permit evidențierea progresului elevului de la o treaptă de școlarizare la alta, constituind un sistem de referință comun pentru toți elevii la sfârșitul treptei de școlarizare respective;
- sprijină activitatea elevilor (care conștientizează așteptările profesorului), profesorului (care își reglează demersul didactic), părinților (care cunosc așteptările școlii), conectorilor de curriculum (cărora le oferă un sistem de referință coerent și unitar al performanțelor dezirabile la elevi), evaluatorilor (constituind repere în elaborarea nivelurilor și a descriptorilor de performanță, precum și a probelor de evaluare);
- se elaborează, în principal, în funcție de finalitățile educaționale ale treptei de școlaritate și ale ciclului de școlaritate, de competențele generale și specifice, de particularitățile psihologice ale vârstei școlare vizate.

Descriptorii de performanță sunt criterii calitative unitare, care vizează o evaluare cât mai obiectivă și care furnizează elevilor, profesorilor, părinților și tuturor celor interesați, informații relevante despre nivelul performanțelor elevilor.

În clasele I-IV notarea nu se realizează. Pentru a evalua rezultatele școlare, se face apel la descriptorii de performanță (la disciplina Educația plastică nu se acordă calificative). Aceștia conțin criterii, formulări, descrieri, explicitări, ordonate ierarhic, ale performanțelor așteptate de la elevii evaluați. Ele se stabilesc de către cadrul didactic, pentru probele de evaluare administrate elevilor, respectiv pentru fiecare calificativ cu care se operează în învățământul primar: „Foarte bine” (FB), „Bine” (B), „Suficient” (S) [6].

Obiectivele de evaluare reprezintă finalități instructiv-educative operaționalizate, al căror grad de specificitate „permite o măsurare

educațională, caracterizată printr-un grad suficient de obiectivitate pentru a fi validă și fidelă” [6, p.41].

Ele se derivă din competențele generale și specifice și răspund la întrebări de tipul: „Ce se evaluează?”, „Cum se evaluează?”, „Cât se evaluează?”. În formularea lor se precizează ce, cum și cât trebuie să fie capabili să realizeze elevii, care sunt comportamentele vizate la aceștia, care sunt condițiile în care se pot exercita comportamentele și în care ele devin măsurabile, precum și care este nivelul performanței acceptabile (prin precizarea unui criteriu de reușită direct măsurabil).

Foarte frecvent obiectivele de evaluare se suprapun peste obiectivele operaționale.

Pentru realizarea de evaluări în domeniul științelor educației se operează cu două categorii de *criterii de evaluare*: criterii absolute și criterii comparative [1].

Criteriile absolute sunt destinate să configureze situațiile educative în care se acordă nota maximă, respectiv cea minimă. Aceste criterii se numesc absolute pentru că evaluarea se realizează numai prin luarea în considerare a răspunsului în sine, a compatibilității sau incompatibilității sale cu prevederile programei școlare, independent de vreo altă raportare.

Criteriile comparative servesc la realizarea evaluării prin raportarea răspunsului, a activității realizate de elevi sau a comportamentului acestora la elemente cum sunt:

- întregul grup din care face parte elevul;
- „potențialul teoretic al elevului” și relația sa cu randamentul școlar:
 - randamentul școlar este mai mic decât potențialul teoretic;
 - randamentul școlar este egal cu potențialul teoretic;
 - randamentul școlar este mai mare decât potențialul teoretic.
- nivelul randamentului școlar al elevului în momentul începerii activității (de exemplu, în momentul începerii anului școlar, al semestrului, al unității de învățare, al temei, al capitolului etc.).

Identificând „modul în care vom evalua” elevul în manieră obiectivă, în cele ce urmează vom analiza „ce anume vom evalua” în

ceea ce îi privește pe elevi, respectiv vom inventaria **ipostazele rezultatelor lor școlare**.

Prin **rezultate școlare** înțelegem ansamblul achizițiilor și modificărilor înregistrate în planul personal al elevilor/ evaluărilor, în urma parcurgerii unui program educațional. Rezultatele școlare ale elevilor se materializează în următoarele ipostaze:

- a) *Prestația elevului*, care reprezintă o manifestare de moment, reprezintă un detaliu, un amănunt și reprezintă „ce face” elevul, adică un act elementar efectuat de acesta.
- b) *Performanța elevului* este un rezultat mai complex și mai semnificativ care se evaluează contextual, dar pe o perioadă de timp ceva mai mare. Performanțele sunt corelate cu nivelul de realizare a unei sarcini de învățare, indicatorul performanței fiind comportamentul evaluatului.
- c) *Competențele elevului* reprezintă ansambluri integrate de cunoștințe, capacități și abilități de aplicare, operare și transfer al achizițiilor, care permit desfășurarea cu succes a unei activități, rezolvarea eficientă a unei clase de probleme, situații.
- d) *Conduita elevului* se referă la ansamblul reacțiilor, relațiilor cu colegii, acțiunilor și atitudinilor sale, în contextul rezolvării sarcinii de învățare, la felul său de a se comporta și de a-și îndeplini obligațiile școlare [1].

9.2. Strategii de evaluare la Educația plastică

Diversitatea situațiilor didactice, precum și multitudinea de obiective ale evaluării presupun conceperea și aplicarea unor strategii diferite, pe care vom încerca să le trecem în revistă în cele ce urmează. Teoria și practica evaluativă au evidențiat mai multe modele. Stoica A. [7] evidențiază următoarea clasificare:

A. Modele tradiționale, standard, „convenționale”:

- *Modelul centrat pe obiective* (Tyler - Mager).
- *Modelul centrat pe decizie* (CIPP = Context, Intrare, Proces, Produs), unde funcția de decizie o are inițiatorul sau beneficiarul

procesului.

B. Modele complementare, nonstandard, „neconvenționale”:

- *Modelul evaluării fără obiective* (care recuperează în favoarea celui evaluat efectele neintenționate ale situației de învățare sau chiar ale situației de evaluare, complinind astfel limitările posibile induse de formularea inițială a obiectivelor).
- *Modelul evaluării responsive* (care centreează procesul de evaluare pe realitatea din clasă, bazată pe interacțiune și negociere, punându-1 pe baze preponderent calitative).
- *Modelul evaluării iluminative* (care întemeiază procesul de evaluare pe caracteristici exclusiv calitative, precum: naturalistică, euristică, interpretativă, individualizatoare etc.).
- *Modelul evaluării naturalistice* (care oferă o abordare holistică a obiectivelor și proceselor programului de evaluare și accentuează, explicându-le, efectele și semnificațiile procesului).
- *Modelul evaluării calitative* (care dezvoltă o cunoaștere reflexivă privind contextele situației educaționale, urmărind parcursul în patru etape: observație, descriere, interpretare, estimare).

Strategiile de evaluare, în viziunea M. Bocoș și D. Jucan [1], reprezintă manierele operaționale de stabilire a:

- *formelor și tipurilor de evaluare;*
- *metodelor, tehnicilor și probelor de evaluare* a randamentului școlar, a modalităților de îmbinare a acestora și a momentului/momentelor în care ele se aplică, în conformitate cu obiectivele educaționale urmărite și cu conținuturile selectate;
- *descriptorilor de performanță, baremelor, sistemelor de notare.*

Vizând stabilirea raportului dintre rezultatele obținute în procesul instructiv-educativ și cele scontate prin formularea obiectivelor operaționale, **strategiile de evaluare** reprezintă componenta acțiunii educaționale care validează, respectiv confirmă sau infirmă atingerea performanțelor urmărite în activitatea instructiv-educativă. Plecând de la informațiile obținute în urma aplicării strategiilor de evaluare, evaluatorul va proiecta și realiza reglarea și optimizarea instrucției și educației în etapele ulterioare.

Metodele de evaluare sunt căi, instrumente, modalități de acțiune, prin intermediul cărora evaluatorul obține informații în legătură cu randamentul școlar al elevilor, cu performanțele acestora, cu nivelul de stăpânire a cunoștințelor, de formare a abilităților etc., prin raportare la obiectivele propuse și la conținuturile științifice. Metodele de evaluare îi oferă evaluatului posibilitatea de a-și demonstra nivelul performanțelor și calitatea prestației, în termeni de proces și de produs.

Experiența pedagogică a condus la conturarea unei serii de metode și tehnici de evaluare cu răspândire largă (tabelul 9.1). Așa cum se observă în acest tabel, putem distinge două categorii de metode: **metodele tradiționale de evaluare**, bazate pe probe orale, scrise și practice, precum și pe utilizarea dispozitivelor de examinare și **metode alternative/ complementare**, cu valențe formative mai accentuate, care sprijină în mare măsură realizarea de evaluări formative. Firește, în vederea asigurării unei evaluări obiective, reale, funcție de caracteristicile situației evaluative metodele de evaluare se pot combina, completându-se reciproc [1, p. 190].

Tabelul 9.1. Categori, exemple și variante de metode

Categoria de metode	Exemple de metode	Variante ale metodei
Metode de evaluare tradiționale	<i>Evaluarea orală</i>	<ul style="list-style-type: none">- prin expunerea cunoștințelor de către elev;- prin întrebări și dialog profesor - elev;- interviul (structurat sau nestructurat)- chestionarul oral;- eseul oral;- dizertația orală;- susținerea orală a proiectului, portofoliului etc.
	<i>Evaluarea scrisă</i>	<ul style="list-style-type: none">- probe scrise curente;- probe scrise scurte;- lucrări scrise (la sfârșit de temă,

		capitol, unitate de învățare, semestru); - lucrări scrise semestriale/ teze; - chestionare scrise; - temele pentru acasă; - testele; - testele docimologice.
	<i>Evaluarea practică</i>	- prin activități aplicative sau practice; - prin activități teoretico-practice; - prin lucrări experimentale/ de laborator.
	<i>Evaluarea cu ajutorul simulatoarelor, mașinilor și dispozitivelor</i>	- evaluarea cu ajutorul simulatoarelor; - evaluarea cu ajutorul mașinilor și dispozitivelor de evaluare; - evaluarea și autoevaluarea cu ajutorul computerului.
Metode de evaluare alternative	<ul style="list-style-type: none"> • Autoevaluarea; • Observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor în clasă; • Investigația; • Proiectul; • Portofoliul. 	

Tehnicile de evaluare reprezintă formele concrete pe care le îmbracă metodele, modalități concrete prin care se declanșează obținerea de răspunsuri la itemii formulați. Tehnicile presupun utilizarea de probe de evaluare/ instrumente de evaluare, pentru a putea fi puse în practică, deci probele de evaluare materializează tehnica.

Probele de evaluare/ instrumentele de evaluare sunt grupaje de

itemi (pedagogici) proiectate, administrate/ comunicate și corectate de către profesor; ele sunt stabilite în funcție de conținuturile de învățat și de obiectivele propuse în probleme, în sarcini de lucru cu caracter teoretic, practic sau teoretico-practic [1, p. 176].

Diferitele tipuri de probe de evaluare (orale, scrise, practice) interferează și se combină între ele, funcție de configurația situației evaluative. Planificarea probelor de evaluare trebuie să se încadreze în regimul rațional de efort, să evite solicitarea/ supraîncărcarea elevilor, să asigure timpul necesar de pregătire și elaborare a răspunsului, să nu „vâneze” situații mai critice pentru elevi, ci, dimpotrivă, să îi influențeze formativ, să le ofere acestora prilejul să se realizeze pe măsura capacităților proprii. De asemenea, în elaborarea probelor de evaluare se va avea în vedere cerința ca, în formularea răspunsurilor, elevilor să nu li se solicite simpla reproducere din memorie a conținuturilor. Este indicat să se propună teme care să pretindă o selecție și o prelucrare a materialului învățat, o resemnificare a acestuia, precum și abilități de utilizare și aplicare în practică a acestuia, în contexte asemănătoare sau diferite, prin antrenarea operațiilor gândirii, a inventivității și creativității proprii.

Întrucât orice proces de instrucție și educație urmărește formarea și dezvoltarea anumitor comportamente și competențe la elevi, prefigurate în obiectivele operaționale stabilite în prealabil, este firesc ca aceleași obiective să stea la baza evaluării didactice. De aceea, între probele de evaluare și obiectivele operaționale există o corelație foarte strânsă, în sensul că probele de evaluare sunt construite prin raportare directă la obiectivele operaționale.

Itemul (pedagogic) reprezintă elementul component de bază al instrumentelor de evaluare, instrumente proiectate în conformitate cu scopul evaluării, cu obiectivele operaționale urmărite și cu conținuturile științifice implicate. Itemul este o întrebare, o întrebare-problemă, o problemă, o sarcină de lucru cu caracter teoretic și/ sau practic, o solicitare, un set de sarcini intelectuale/ practice, o temă sau o unitate de conținut, care alcătuiește o cotă-parte independentă a unei probe de evaluare [1, p. 177].

9.3. Evaluarea produselor școlare la Educația plastică

Evaluarea procesului de predare - învățare are un rol formativ și stimulator. Cunoașterea rezultatelor presupune explicarea acestora prin factorii și condițiile care le generează, precum și predicția rezultatelor probabile în secvențele următoare ale activității didactice. Evaluarea depistează și stimulează succesul elevilor, dar nu insuccesul lui.

În procesul de predare - învățare este necesar ca profesorii să înțeleagă clar ce trebuie să însușească elevii la lecția respectivă, să știe exact la sfârșitul unei ore dacă elevii au asimilat sau nu materialul predat sau l-au însușit parțial. Pentru facilitarea acestui proces evaluarea trebuie să satisfacă următoarele cerințe:

- Să corespundă obiectivelor curriculare;
- Să stimuleze dezvoltarea elevilor;
- Să evalueze nu numai domeniul cognitiv, dar și cel afectiv și psihomotor;
- Să susțină interesul cognitiv al elevilor;
- Să susțină confortul emoțional al elevilor;
- Să-i conducă pe elevi spre o autoapreciere corectă și spre o îmbunătățire continuă a performanțelor școlare etc.

Evaluarea rezultatelor școlare la disciplina „Educația plastică” este o componentă funcțională importantă a procesului educațional. Strategiile de evaluare se concep astfel încât să solicite elevilor eforturi intelectuale, practic-acționale și să îi ajute să se dezvolte și să se modeleze în plan cognitiv, spiritual, psihomotor și afectiv-motivațional.

Evaluarea se va axa pe măsurarea-aprecierea competențelor disciplinare, care sunt concepute ca finalități de bază ale procesului de învățământ și ca rezultate autentice ale învățării necesare elevului în viața de adult. Astfel, scopul evaluării vizează stimularea evoluției experiențelor plastice și a gradului de formare a competențelor specifice disciplinei date.

În contextul Codului Educației al Republicii Moldova [2], evaluarea criterială prin descriptori constituie un sistem de eficientizare permanentă și diferențiată a învățării, predării și evaluării

prin introducerea criteriilor și descriptorilor, fără acordarea notelor. Probele de evaluare sumativă pot fi realizate prin diverse metode și forme de organizare: individuale și de grup, pe baza de instrumente diferite (teste docimologice, probe scrise/practice, proiecte de grup etc.) în funcție de specificul disciplinei, al clasei de elevi și de alți factori de impact.

Funcția de bază a disciplinei Educația plastică este culturalizarea și educarea simțului artistic, nu formarea unui artist profesionist. Prim urmare, este important ca evaluarea să se axeze pe gradul de participare, efortul depus, motivație, ideea de creație selectată de elev, expresivitatea și originalitatea în prezentare etc.

Probele de evaluare vor reprezenta domeniile specifice disciplinei educația plastică. **Formele de evaluare** pot fi individuale și de grup.

Pentru a proiecta procesul evaluării și a elabora instrumente de evaluare la Educația plastică, cadrul didactic trebuie să selecteze **produsul(ele)** relevante din lista celor recomandate (se admite și propunerea unui produs opțional) în corespundere cu unitățile de competența(e) supusă evaluării, prin corelare cu conținutul de învățare și activitățile de învățare și evaluare recomandate.

Produsele școlare recomandate în *Curriculumul pentru învățământul primar* [3] poartă un caracter generalizator, care permit realizarea unui spectru larg de lucrări plastice, compoziții individuale/colective, lucrări plane și volumetrice etc.

Astfel, sunt prevăzute următoarele produse:

- lucrări și compoziții plastice realizate prin utilizarea diverselor materiale, instrumente și tehnici de artă,
- lucrare plastică utilizând creioanele colorate,
- lucrare plastică utilizând acuarela/guașele,
- lucrare plastică utilizând culoarea ca element de limbaj plastic,
- lucrare plastică utilizând punctul/liniile,
- lucrare plastică utilizând forma ca element de limbaj plastic,
- compoziție plastică,
- compoziție în materiale naturale,

- colaborarea în echipă etc.

Lista produselor școlare are caracter deschis și poate fi completată continuu, dar este recomandabil de a identifica produsul adecvat, proiecția cea mai veridică pentru fiecare unitate de competență în contextul clasei concrete de elevi.

Pentru evaluarea competențelor artistico-plastice *Ghidul de implementare a curriculumului pentru învățământul primar* [5] recomandă aplicarea tuturor tipurilor de evaluare (evaluarea inițială – predictivă; evaluarea formativă – continuă; evaluarea sumativă – finală) și metodelor de evaluare tradiționale și complementare.

- **Evaluarea inițială** se va realiza la început de an școlar/semestru, pentru a determina nivelurile achizițiilor elevilor în termeni de cunoștințe, competențe și abilitați. Ea nu are rolul de control, ci este utilizată pentru a cunoaște comportamentul cognitiv al elevului și dacă acesta dispune de pregătirea necesară procesului educațional (cunoștințe, capacități, abilități etc.). Rezultatele evaluării inițiale vor fi valorificate în scopul eficientizării procesului de predare-învățare-evaluare. Ținând cont de caracterul formativ al evaluării inițiale, se va ține cont de consecutivitatea și valoarea tipurilor de evaluare care stimulează elevul printr-un feed-back permanent din partea cadrului didactic.

- **Evaluarea (continuă), formativă** presupune verificarea permanentă a rezultatelor, pe tot parcursul procesului de instruire, de regulă operându-se pe secvențe mici. Este tipul de evaluare esențial, pentru care se optează în prezent. Corect integrată în procesul de învățământ, evaluarea formativă este un mod de evaluare și în același timp o strategie de lucru. Are ca obiectiv cunoașterea sistematică și continuă a rezultatelor curente și a progresului elevilor. Respectând semnificațiile acestor strategii de evaluare, se diferențiază trei tipuri de evaluare formativă: *evaluarea formativă interactivă; evaluarea formativă punctuală; evaluarea formativă în etape*. Evaluarea formativă oferă profesorului posibilitatea intervenției imediate, permite aplicarea în timp optim a unor măsuri corective, care să modifice rezultatele elevilor în sensul dorit. Se aplică la finele

studierii unor unități de conținut și poate să se desfășoare cel puțin o dată pe lună. Din lista produselor școlare recomandate în Curriculum, la evaluarea formativă se pot utiliza: *Lucrare plastică*, utilizând elementele de limbaj plastic, *Compoziție plastică*, *Poster* etc.

- **Evaluarea (finală) sumativă** se proiectează și se realizează la finele unui parcurs de învățare semnificativ (an școlar, semestru, etapă de instruire). Se raportează la unitățile de competențe și unitățile de conținut proiectate pentru semestrul/anul dat și se realizează pe bază de produse școlare recomandate, prin conceperea unor subiecte care să acopere întreaga arie tematică abordată. Lucrările practice de control sau testele propuse elevilor pentru evaluarea sumativă vor conține sarcini sau itemi din toată materia învățată până la momentul administrării probei. Probele de evaluare vor fi elaborate în baza standardelor la disciplină, iar pentru verificare se vor aplica grile de măsurare-apreciere, în scopul realizării unei evaluări obiective. Profesorii vor stabili criteriile de evaluare care vor fi formulate în baza conținutului predat, iar elevii vor fi familiarizați cu ele în prealabil. Evaluările **sumative** semestriale pot fi atât practice (lucrări plastice), cât și orale/scrise. Evaluarea lucrărilor practice poate culmina cu o expoziție în cadrul instituției de învățământ. Probele de evaluare orală (scrise) pot include proiecte, teste, eseuri ce țin de inițierea în istoria artelor plastice, fenomene artistice și culturale etc. [5].

Rezultatele evaluării elevilor la disciplina „Educația plastică”, în cadrul tuturor strategiilor de evaluare menționate, vor fi apreciate în bază de criterii și descriptorii.

Pentru evaluarea obiectivă a lucrărilor plastice realizate de către elevi vor fi stabilite criteriile de evaluare care pot fi modificate de către profesor în dependență de tema lecției, subiect etc. Deoarece funcția de bază a Educației plastice în școala generală este culturalizarea și educarea simțului artistic, dar nu formarea unui artist profesionist, este important ca evaluarea să se axeze nu atât pe profesionalism în realizarea lucrărilor, cât pe gradul de participare, efortul depus, motivație, ideea de creație selectată de elev, originalitate în prezentare etc.

Criterii de evaluare a produselor educaționale:

Lucrări plastice (*picturale/grafice/decorative/sculpturale*):

- Realizarea subiectului;
- Reprezentarea imaginilor plastice pe suprafață plană;
- Utilizarea corectă a materialelor și tehnicilor specifice desenului/picturii/ artei decorative;
- Obținerea compozițiilor plastice în baza conceptelor realist și abstract de creare a imaginilor plastice;
- Demonstrarea aptitudinilor speciale în domeniul artelor plastice;
- Expresivitatea și originalitatea lucrării plastice;
- Atitudinea individual-creativă

. Lucrări scrise:

- Cunoașterea fenomenelor artistice;
- Perceperea evoluției artelor în diverse perioade istorice;
- Analizarea operelor de artă plastică;
- Argumentarea propriilor viziuni în domeniul artelor plastice;
- Perceperea fondului emoțional dominant al operei;
- Perceperea mijloacelor de expresie prin care este redat mesajul plastic;
- Sesizarea viziunii artistice a autorului reliefată în operă;
- Atitudinea individuală față de mesajul plastic [6].

Evaluarea la Educația plastică nu se va mărgini doar la aprecierea lucrărilor plastice ale elevilor, ci se va extinde și asupra domeniului cognitiv și afectiv. În procesul evaluării se vor stimula încercările elevilor de a-și exprima viziunile proprii și a comunica prin intermediul imaginii plastice. Astfel, educația plastică contribuie la dezvoltarea atitudinii de deschidere și toleranță, promovează individualitatea, susține încrederea personală, stimulează exprimarea creativă și îmbunătățește performanțele academice ale copiilor.

Evaluarea se va efectua în baza obiectivelor de evaluare prin intermediul probelor tradiționale de evaluare:

- proba scrisă (testul, expunerea);
- proba orală (dialogul);

- proba practică (lucrare practică de control) care va prevala la disciplina dată.

Probele tradiționale de evaluare îi permit profesorului să evalueze domeniul cognitiv și psihomotor și mai puțin cel afectiv, în acest scop, se vor utiliza **probele complementare de evaluare: autoevaluarea, investigația, proiectul, portofoliul etc.**

În cadrul lecțiilor pot fi aplicate următoarele tehnici reflexive de autoevaluare [5]:

1. Reflecția ca mijloc de formare a stimei de sine ale elevilor de vârsta școlară mică. Tipuri de reflecție: reflecția despre starea emoțională. Elevul anunță despre starea lui emoțională cu ajutorul nutrițelor cu desene stilizate;
2. Reflecția despre activitate. Pentru aprecierea activității poate fi utilizată scara succesului.
3. Reflecția despre conținut.

Există mai multe variante de *jurnale reflexive*: *Am învățat o idee nouă... Azi am descoperit... Acum am înțeles... Nu am înțeles... Un lucru pe care l-am învățat... Nu voi uita niciodată că... Mă voi strădui să... Sunt încrezut (ă) că pot să... Mi-a părut captivant să... Mai greu mi-a părut... Știu cu siguranță că... A fost mai greu să... Cel mai simplu s-a dovedit a fi... Nu mi-a fost clar la... Mi-a părut captivant să... Mai greu mi-a părut... Știu cu siguranță că... În această lucrarea nu mi-a reușit să... Mi-a fost dificil să... M-am descurcat ușor la... A fost interesant să... Deja știu că... Nu voi greși niciodată la...*

Se recomandă ca metode de evaluare: urmărirea progresului personal, observarea sistematică, autoevaluarea, interevaluarea, realizarea de proiecte, alcătuirea portofoliilor, întreținerea mapelor de lucrări, a colecțiilor de reproduceri de artă etc.

Procesul de evaluare va pune accent pe recunoașterea experiențelor de învățare și a competențelor achiziționate de către elevi în mediul nonformal sau formal. Se recomandă evaluarea lucrărilor plastice pe baza unor criterii cunoscute de către elevi sau pe baza unor grile de evaluare care urmăresc procese de realizare a unui produs final pe o perioadă mai mare de timp.

Probele de evaluare administrate elevilor vor conține itemi din următoarele domenii:

1. Percepere:

- Frumosul în jurul nostru;
- Perceperea în arta plastică;
- Semnificația culorilor în artă și în natură;
- Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică.

2. Exprimare:

- Alfabetul artei plastice;
- Elemente de limbaj plastic;
- Cum realizăm o lucrare plastică;
- Inițiere în compoziție;
- Structuri compoziționale;
- Organizarea cromatică;
- Corelare subiect-materiale-tehnici.

3. Transfer:

- De ce ne place arta plastică;
- Interese;
- Preferințe;
- Aprecieri/ autoapreciere;
- Atitudine individual-creativă.

În ansamblu, evaluările realizate la clasă vor demonstra dacă la finele anului de învățământ sunt formate competențele preconizate în curriculum pentru clasa respectivă.

La finele învățământului primar prin examinările la nivel de stat, se va evalua dacă sunt formate competențele specifice și dacă sunt atinse standardele de competență la disciplină. La sfârșitul fiecărui capitol se va acorda câte o oră de sinteză, la finisarea a două capitole - două ore; trei capitole, câte trei ore de integrare. Evaluarea sumativă la fiecare capitol va cuprinde conținuturi din capitolele anterioare.

Rezultatele evaluării elevilor la disciplina „Educația plastică”, în cadrul tuturor strategiilor de evaluare menționate, vor fi apreciate **în bază de criterii și descriptori**.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative

1. Analizați, în trei cazuri concrete, subordonările dintre: un standard curricular de performanță, un descriptor de performanță, un obiectiv de evaluare, o ipostază a rezultatelor școlare.
2. Explicați relevanța educațională a criteriilor comparative și, implicit, a contextualizării evaluării educaționale, referindu-vă la ambii poli ai binomului educațional: profesorul (evaluatorul) și elevul (evaluatul).
3. Elaborați descriptori de performanță pentru nivelurile minimal, mediu, maximal, pentru cel puțin trei competențe specifice, prevăzute în Curriculum la disciplina Educația plastică.
4. Reflecțați la activitatea didactică specifică specialității dumneavoastră și încercați să găsiți posibile situații în care să evaluați performanțele elevului. Formulați aceste performanțe și corelați-le cu obiective educaționale.
5. Prezentați avantaje și dezavantajele evaluării criteriale prin descriptori la Educația plastică din perspectiva cadrului didactic, a elevului și a părinților.
6. Alcătuiți un eseu pe tema: „Evaluarea fără calificative - pro și contra”.
7. Propuneți modalități de optimizare a procesului de evaluare în sistemul universitar.
8. Enumerați modalități practice de dezvoltare a capacității de autoevaluare la elevi, în cazul disciplinei Educația plastică.
9. Realizați o taxonomie a modalităților de prevenire și/ sau înlăturare a erorilor în evaluarea rezultatelor școlare la Educația plastică.
10. Explicitați și exemplificați relația dintre obiectivele operaționale, strategiile de evaluare, metodele de evaluare, tehnicile de evaluare, probele de evaluare și itemii pedagogici.

11. Identificați avantaje și dezavantaje ale metodelor de evaluare tradiționale în studiul disciplinei de specialitate.
12. Identificați avantaje și dezavantaje ale metodelor de evaluare alternative/ complementare în studiul disciplinei de specialitate. Argumentați necesitatea utilizării metodelor alternative de evaluare, în complementaritate cu cele tradiționale.
13. Formulați principalele criterii care stau la baza evaluării scrise a elevilor, la disciplina Educația plastică.
14. Identificați *avantaje, limite și exigențe* psihopedagogice în utilizarea metodelor de evaluare scrisă/ practică la disciplina Educația plastică.
15. Elaborați un chestionar de autoevaluare a elevilor care au parcurs o secvență de instruire, la disciplina Educația plastică, pentru a inventaria achizițiile dobândite și dificultățile întâmpinate.

Recomandări bibliografice pentru studiul individual

Bibliografie de baza:

1. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
2. *Codul Educației al Republicii Moldova*. Chișinău 2014, nr.152 din 17.07.2014, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.319 – 324, art.nr.614 din 23.11.2014.
3. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
4. *Evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasa a III-a. Ghid metodologic*. Chișinău, 2017. 64 p. ISBN 978-9975-48-119-9.
5. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.

https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf

6. *Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori. Clasa a IV-a. Aprobată la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.1124 din 20 iulie 2018). Chișinău, 2018.*
7. STOICA, A. *Evaluarea progresului școlar: de la teorie la practica.* București: Humanitas Educațional, 2003. 157 p. ISBN 973-8289-68-8

Bibliografie suplimentară:

1. CERGHIT, I. *Metode de învățământ.* Iași: Polirom, 2006. 315 p. ISBN 973-46-0175-X
2. JINGA, I. *Managementul învățământului.* București : Aldin , 2001. 255 p. ISBN 978-973-59-4288-5
3. JINGA, I., NEGREȚ, I. *Predarea și învățarea eficientă.* In: Revista de pedagogie, nr. 1 – 6, 1982.
4. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă.* Ediția a II-a, revizuită. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X.
5. MITESCU LUPU, M. *Introducere în teoria și metodologia predării și evaluării.* Iași: Artes, 2010. 204 p. ISBN 978-973-8263-96-3

Eficiența studiului individual

Estimați timpul de studiu individual rezervat activității de pregătire a unității de învățare (minute):

1. Studiu pe baza suportului de curs	
2. Studiul bibliografiei minimale indicate	
3. Documentare suplimentară în bibliotecă	
4. Documentare pe INTERNET	
5. Realizarea sarcinilor	
6. Discuții/consultații în grup, cu colegii	
Altele	
TOTAL timp studiu individual	

GLOSAR DE TERMENI

Acord - atenuare a opoziției dintre culori, linii, forme, concepute alături sau în cuprinsul aceleiași spațiu.

Adăugare - operație de înălțare a reliefului.

Activitate artistică - mod de organizare a educației artistice care, prin caracterul său practic, de atelier (exersarea limbajului culorii, liniei, formei spațiale), contribuie la creșterea nivelului de dezvoltare a copilului.

Amestec fizic - amestec artistic de două sau trei culori.

Amprentă (fr. *empreinte* - urmă) - probă de identificare, într-un material, a instrumentului folosit la presare, răzuire, cioplire, la alte procedee de prelucrare a lutului, lemnului etc.

Analiză artistică - cercetare de descifrare și de apreciere artistică, cu „instrumente“ și după criteriile specifice unei picturi, sculpturi etc.

Armonie (fr. *harmonie* - potrivire) - unitate a variatelor acorduri (apropiate sau distanțate) pe care le propune o operă de artă plastică.

Armonie cromatică - efect al organizării unor culori într-un tot unitar; presupune acordul, înfrățirea dintre culori.

Artă populară - creație de contribuție colectivă proprie habitatului rural.

Artistic - care intră în sfera artei; lucrat cu artă, în care sunt implicate elementele artelor.

Artist plastic - creator de artă plastică; profesionist în una sau în mai multe dintre artele plastice.

Asimetrie - contrariul simetriei.

Atenua (a) - a micșora intensitatea unei culori.

Cadru (fr. *cadre* - suport, ramă) - marginea sau rama unui tablou.

Centru de interes - locul spre care se îndreaptă atenția pictorului, de regulă, în zona din centrul planșei; poate fi realizat prin aglomerarea detaliilor, contraste accentuate sau pete de culoare în stare pură.

Clarobscur (fr. *clair-obscur* - deschis-închis) - procedeu foarte vechi de sugerare, în pictură, a volumului (reliefului), modelând fiecare formă.

Compoziție plastică - organizarea unor semne plastice într-un spațiu dat.

Compoziție deschisă - modalitate compozițională în care tensiunile tind să se rezolve (descarce) în afara limitelor spațiului compus.

Compoziție închisă - modalitate compozițională în care echilibrarea principalelor linii de forță, de tensiune se realizează în interiorul spațiului compus.

Compunerea - procedeu de aranjare a formelor (elementelor) în pagină (spațiu plastic).

Conjugare - îmbinare, împletire de linii, semne plastice.

Contrast cromatic - alăturarea valorilor contrarii care creează efectul psihofiziologic de opoziție, trecerea bruscă de la o culoare la alta.

Contrast cald-rece - opoziție de tente care fac parte din grupe termodinamice diferite.

Contrast deschis-închis - opoziție rezultată din alăturarea unor culori de tonuri diferite sau a tonurilor diferite ale aceleiași culori.

Creație (fr. *création* - născocire) - activitatea și rezultatul ei, ce se finalizează într-o formă originală, unicat ca obiect.

Culoare - vopsea; element de limbaj plastic; starea pigmentară a suprafeței.

Culori acromatice - culori cu ton activ - alb, negru și nuanțele lor.

Culori calde - roșu, oranj, galben.

Culori compuse (binare) - culori rezultate din amestecul a două culori primare în cantități egale sau diferite.

Culori cromatice - culori cu ton activ: roșu, galben, verde, albastru, violet, oranj etc.

Culoare locală - culoare proprie fiecărui obiect.

Culori primare (fundamentale, simple) - culori care nu pot fi obținute prin amestec pigmentar (roșu, galben, albastru).

Culori pure - totalitatea culorilor folosite așa cum au fost fabricate, adică nemodificate prin amestec fizic.

Culori reci - violet, albastru, indigo, verde.

Culori semnificante - culori cărora, în tradiția fiecărui popor, li s-au conferit sensuri afectiv-representative, cu o anumită stabilitate și răspundere socială.

Degradare - modificare a luminozității inițiale a unei vopsele prin dispersie moleculară (în sus - spre deschis, în jos - spre închis).

Desen (fr. *dessin* - contur) - reprezentare liniară în alb-negru.

Dinamică - crearea iluziei de abatere într-o direcție oarecare a elementelor compoziționale într-un spațiu plastic (pictat, sculptat etc.); de regulă, elementele se aranjează asimetric.

Dominantă cromatică - culoare cu preponderență calitativă sau cantitativă față de celelalte culori din lucrare.

Duet continuu - urmă liniară neîntreruptă.

Eboșoar - unealtă confecționată din lemn, sub formă de spatulă, lopățică, folosită la modelarea lutului, plastilinei.

Efect termodinamic - posibilitate inerentă a culorilor, a unor forme liniare sau spațiale de a crea senzația de cald-rece, impresia de apropiere-depărtare,

de mișcare, de curgere spațială continuă.

Factoră - calitate a suprafeței pictate, modelate, cioplite etc.

Fluid - corp în stare lichidă sau gazoasă ce ia forma vasului în care se află.

Formă - în sens plastic, imagine elaborată și concretizată pictural, sculptural etc., cu elemente de limbaj și mijloace tehnice specifice pentru a face perceptibilă o idee plastică.

Formă accidentală - formă sugestivă obținută întâmplător, prin utilizarea diferitelor procedee și tehnici de lucru.

Formă abstractă - imagine fără mesaj concret sau obținută accidental pe suprafața suportului.

Formă caldă - imagine elaborată pe suprafața mărginită de linii calde.

Formă deschisă - imagine rezultată din tușa care nu se mai întoarce la punctul inițial.

Formă elaborată - formă căutată îndelung și deliberat.

Formă închisă - formă alcătuită din detalii liniare a căror dispunere spațială tinde spre centru, spre interiorul ei.

Formă geometrică - formă elaborată, măsurată, cu contururi clar determinate.

Formă realistă - imagine elaborată care exprimă în mod realist formele naturale.

Formă rece - imagine elaborată pe suprafața mărginită de linii reci.

Fuziune (lat. *fusio* - unire) - trecere parțială, prin intermediul liantului, a unei culori în alta, la marginea dintre ele sau în masa celei așternute anterior.

Gamă - succesiune de tonuri în jurul unei dominante.

Gol-plin - mijloc de expresie principal în arta reliefului, sculpturii, arhitecturii, ceramicii etc.

Grafică (fr. *graphique* - arta liniei) - denumire generică ce reunește mai multe tehnici al căror mijloc principal de expresie este linia.

Gri (fr. *gris* - cenușiu) - culoare obținută din amestecul alb-negru (proporții diferite).

Gri neutru - se obține din amestecul în anumite combinații a două culori complementare.

Grizare - amestec a două culori complementare pentru o ușoară modificare a strălucirii unei tente.

Incizie - tăietură făcută cu un obiect ascuțit în materialul de modelat.

Juxtapunere - alăturarea de pete diferite calitativ sau (și) cantitativ fără nici un fel de intermediere liniară și spațială, valorică sau coloristică.

Linie - element de limbaj plastic, urmă lăsată de instrumentele de lucru

(creion, pensulă, cretă etc.) pe o suprafață.

Linie caldă - linie ondulată, arcuită, cu tendințe de rotunjire.

Linie modulată - linie neuniformă ca grosime, factură, culoare.

Linie rece - linie frântă, colțuroasă, ascuțită, cu tendințe de tensionare a suprafeței.

Metamorfoză - modalitate de expresie plastică, caracterizată prin posibilele schimbări ale unei forme de bază, fără schimbarea esenței ei.

Mijloace de expresie - ansamblu de modalități de expresie proprii fiecărei arte.

Modelare - tehnică de redare sau tratare expresivă a tridimensionalității prin forme în spațiu, prin volum.

Modulare - tehnică de compunere a apropierei și depărtării, a adâncimii, a reliefului prin repetare variată cantitativ și calitativ a raportului cald-rece, mic-mare, gol-plin.

Modulare a liniei - crearea unor neuniformități, ca grosime, culoare, factură.

Modulare plană și în spațiu - repetarea unui modul, schimbându-i mărimea, poziția, culoarea.

Monotip - procedeu de imprimare manuală într-un singur exemplar a unei compoziții grafice sau picturale așternute.

Motiv - în arta decorativă - element liniar repetabil, ornament sau formă modulabilă.

Monocrom - tonuri și nuanțe ale unei singure culori.

Nuanțare - tip de amestec pigmentar prin care se obțin mai multe tente ca nuanțe ale unuia sau mai multor semne preluate câte două, în cantități diferite.

Nuanță - amestec a două culori, dintre care una domină cantitativ.

Ornament - formă liniară, cromatică sau spațială, închisă sau deschisă, cu destinație pur decorativă.

Pată (tentă) - întindere mai mică sau mai mare de culoare, de nuanță a unei culori.

Pată decorativă (plată) - formă acoperită uniform cu culoare (având aceeași saturație, tonalitate).

Pată plată - culoare întinsă uniform.

Pată picturală - pată vibrată.

Pliere - operație manuală sau mecanizată de îndoire și de așezare în pliuri a hârtiei sau a materialelor textile.

Punct - element de limbaj plastic, urma cea mai mică lăsată de pensulă, creion etc. pe o suprafață de lucru.

Proportie - potrivire; constanta mai multor comparații prin care se asigură acordul sau echilibrul dintre părți.

Relief - domeniu sculptural de trecere de la figurarea pe suprafață la cea spațială.

Ritm - mișcare regulată, cadență, principiu compozițional de reluare, la anumite distanțe, în anumite sensuri, a unui anumit raport: gol-plin, cald-rece, mare-mic etc.

Ronde-bosse (fr. *ronde* - rotundă, *bosse* - îngroșare) - tehnică de a desfășura deplin o formă în spațiu; fără ca aceasta să adere la altă suprafață decât a pedestalului.

Ruperea unei culori (tentă ruptă) - alterarea unei culori prin amestecarea ei cu complementara (alb, negru, gri neutru sau altă culoare).

Semn plastic - imagine vizuală care face trimiteri la imagini reale.

Semnificație - înțeles cu rol de simbol.

Simbol plastic - semn convențional care face trimiteri la relații, trăiri, stări sufletești, descifrate pe baza unui cod general cunoscut.

Simetrie - proprietatea părților unui întreg de a se suprapune identic față de axă sau de un plan, repartizarea proporțională a formelor față de o axă sau centru.

Spațiu plastic - produsul artistic rezultat din ordonarea unitară și expresivă a semnelor plastice.

Stilizare - procedeu de simplificare prin păstrarea elementelor sau detaliilor caracteristice unui obiect studiat.

Textură - calitate sau valoare structurală a unui material al artei, vizibilă la suprafață, palpabilă.

Ton - grad de luminozitate a culorii ce caracterizează calitatea *închis-deschis*.

Tonalitate - starea de luminozitate a culorii, gradația de tonuri de la închis la deschis.

Tușă - element de limbaj plastic, urmă de pensulă.

Vibrație - modalitate de expresie picturală care se bazează pe modularea intensității culorii pe porțiuni de aceeași culoare.

Nuanță - amestec a două culori, dintre care una domină cantitativ.

Ornament - formă liniară, cromatică sau spațială, închisă sau deschisă, cu destinație pur decorativă.

Pată (tentă) - întindere mai mică sau mai mare de culoare, de nuanță a unei culori.

Pată decorativă (plată) - formă acoperită uniform cu culoare (având

aceeași saturație, tonalitate).

Pată plată - culoare întinsă uniform.

Pată picturală - pată vibrată.

Pliere - operație manuală sau mecanizată de îndoire și de așezare în pliuri a hârtiei sau a materialelor textile.

Punct - element de limbaj plastic, urma cea mai mică lăsată de pensulă, creion etc. pe o suprafață de lucru.

Proporție - potrivire; constanta mai multor comparații prin care se asigură acordul sau echilibrul dintre părți.

Relief - domeniu sculptural de trecere de la figurarea pe suprafață la cea spațială.

Ritm - mișcare regulată, cadență, principiu compozițional de reluare, la anumite distanțe, în anumite sensuri, a unui anumit raport: gol-plin, cald-rece, mare-mic etc.

Ronde-bosse (fr. *ronde* - rotundă, *bosse* - îngroșare) - tehnică de a desfășura deplin o formă în spațiu; fără ca aceasta să adere la altă suprafață decât a piedestalului.

Ruperea unei culori (tentă ruptă) - alterarea unei culori prin amestecarea ei cu complementara (alb, negru, gri neutru sau altă culoare).

Semn plastic - imagine vizuală care face trimiteri la imagini reale.

Semnificație - înțeles cu rol de simbol.

Simbol plastic - semn convențional care face trimiteri la relații, trăiri, stări sufletești, descifrate pe baza unui cod general cunoscut.

Simetrie - proprietatea părților unui întreg de a se suprapune identic față de axă sau de un plan, repartizarea proporțională a formelor față de o axă sau centru.

Spațiu plastic - produsul artistic rezultat din ordonarea unitară și expresivă a semnelor plastice.

Stilizare - procedeu de simplificare prin păstrarea elementelor sau detaliilor caracteristice unui obiect studiat.

Textură - calitate sau valoare structurală a unui material al artei, vizibilă la suprafață, palpabilă.

Ton - grad de luminozitate a culorii ce caracterizează calitatea *închis-deschis*.

Tonalitate - starea de luminozitate a culorii, gradația de tonuri de la închis la deschis.

Tușă - element de limbaj plastic, urmă de pensulă.

Vibrație - modalitate de expresie picturală care se bazează pe modularea intensității culorii pe porțiuni de aceeași culoare.

RESURSE BIBLIOGRAFICE

1. AGAFIAN, R., GATMAN, D. Evaluarea rezultatelor școlare: Ghid metodologic. Chișinău: Lyceum, 2014. 264 p. ISBN 978-9975-4273-4-0
2. AMABILE, T., M. *Creativitatea ca mod de viață: ghid pentru părinți și profesori*. București: Știință și Tehnică, 1997. 251 p. ISBN 973-923-620-0
3. BOCOȘ, M. *Didactica disciplinelor pedagogice: un cadru constructivist*. Pitești: Paralela 45, 2017. 432 p. ISBN 978-973-47-2482-6
4. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Paralela 45, 2017. 213 p. ISBN 978-973-47-2484-0
5. BOCOȘ, M., JUCAN, D. *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Paralela 45, 2008. 167 p. ISBN 978-973-47-0331-0
6. BRIȚCHI, A., SADOVEI, L. *Învățământul simultan: Note de curs*. Chișinău: S.n., 2014. 151 p. ISBN 978-9975-46-212-9
7. CANȚÎRU, I., VATAVU, A., CARAUȘ, O. *Educația plastică: Manual pentru clasele 3-4. Ed. a 3-a*. Chișinău: Arc, 2016. 96 p. ISBN 978-9975-61-986-8
8. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Iași: Polirom, 2006. 315 p. ISBN 973-46-0175-X
9. CHIȘ, V., IONESCU, M. *Fundamentări teoretice și abordări praxiologice în științele educației*. Cluj-Napoca: Eikon, 2009. 434 p. ISBN 978-973-757-203-5
10. *Codul Educației al Republicii Moldova*. Chișinău 2014, nr.152 din 17.07.2014, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.319 – 324, art.nr.614 din 23.11.2014.
11. COJOCARU, V., M. *Teoria și metodologia instruirii*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 168 p. ISBN 973-30-2382-5
12. COJOCARU, V., M. *Introducere în managementul educației*. București: Didactică și Pedagogică, 2004. 274 p. ISBN 973-30-1913-5
13. COSMOVICI A., IACOB L. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1998. 304 p. ISBN 973-683-048-9

14. CRISTEA, G. *Managementul lecției*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007. 212 p. ISBN 978-973-30-1968-8
15. CRISTEA, M. *Metodica predării educației plastice în învățământul primar și preșcolar*. București: Corint, 2009. 111 p. ISBN 978-973-135-511-5
16. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. ISBN 973-30-5130-6
17. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6
18. *Curriculum național. Învățământul primar*. Chișinău, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6
19. DAY, J. *Vizualizarea creativă împreună cu copiii*. București: Teora, 1998. 96 p. ISBN 973-601-817-2
20. DRĂGHICESCU, S., DRĂGHICESCU, F. *Educație plastică: ghid metodic pentru clasele I – IV*. București: Aramis Print, 2007. 80 p. ISBN 978-973-679-481-0
21. *Evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasa a III-a. Ghid metodologic*. Chișinău, 2017. 64 p. ISBN 978-9975-48-119-9.
22. *Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. Chișinău, 2018.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf
23. GIRBOVEANU, M. *Stimularea creativității elevilor în procesul de învățământ*. București: Editura didactică și pedagogică, 1981.
24. IONESCU, M. *Instrucție și educație. Paradigme educaționale modeme, ediția a IV-a revizuită și adăugită*. Cluj-Napoca: Eikon, 2011. ISBN: 978-973-757-406-0
25. IONESCU, M., RADU, I. *Didactica modernă*. Ediția a II-a, revizuită. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X .
26. IONESCU, M., BOCOȘ, M. *Tratat de didactica modernă*. Pitești: Paralela 45, 2009. 456 p. ISBN 978-973-47-0556-6
27. *Instrucțiunea privind organizarea procesului educațional și aplicarea curriculumului național pentru învățământul primar în condițiile activității simultane*. Ordinul MECC nr.1272 din 04.10.2019.
28. JINGA, I. *Managementul învățământului*. București : Aldin , 2001. 255 p. ISBN 978-973-59-4288-5

29. JINGA, I., NEGREȚ, I. *Predarea și învățarea eficientă*. In: Revista de pedagogie, nr. 1 – 6, 1982.
30. LANDAU, E. *Psihologia creativității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979. 138 p.
31. MARDARE, M. *Fascinația culorilor*. Chișinău: Editura Ruzanda, 2007. ISBN 978-9975-72-020-5
32. MARINESCU, M. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Didactică și Pedagogică, 2007. 152 p. ISBN 978-973-30-1988-6
33. *Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori. Clasa a IV-a*. Aprobata la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.1124 din 20 iulie 2018). Chișinău, 2018.
34. MITESCU LUPU, M. *Introducere în teoria și metodologia predării și a evaluării*. Iași: Artes, 2010. 204 p. ISBN 978-973-8263-96-3
- NICOLA, I. *Didactica - teorie a instruirii instituționalizate (fragmente)*. Oradea: 1999. 164 p. ISBN 973-9329-50-0
35. MOLAN, V. *Managementul învățământului simultan*.
www.ruralwings-project.net/portal/shared/workpackages/backup/multigrade_classroom_management_ro_ver.pdf/download
36. NICOLA, I. *Didactica - teorie a instruirii instituționalizate (fragmente)*. Oradea: 1999. 164 p. ISBN 973-9329-50-0
37. PLATON C., FOCȘA-SEMIONOV S. *Ghid psihologic: Școlarul mic*. Chișinău: Lumina, 1994. 128 p. ISBN 5-372-01448-2
38. PUICĂ-VASILACHE, E. *Educație plastică: suport de curs pentru studenți*. Chișinău: Profesional Service, 2012. 92 p. ISBN 978-9975-4354-2-0
39. RADU, A. *Educație plastică la orice vârstă*. București: Ars Docendi, 2008. 240 p. ISBN 978-973-558-349-1
40. RĂDUȚ-TACIU, R., BOCOȘ, M.-D., CHIȘ, O. *Tratat de management educațional pentru învățământul primar și preșcolar*. Pitești: Paralela 45, 2015. 583 p. ISBN 978-973-47-1526-8
41. ROȘCA, A. *Creativitatea*. București: Editura Enciclopedică Română, 1972. 160 p.
42. SADOVEI, L., PAPUC, L., COJOCARU, M. *Teoria și metodologia instruirii. Didactica generală*. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2009. 110 p. ISBN: 978-9975-46-030-9

43. SAMBURIC, E., PRISĂCARU, L. *Educația plastică: Manual pentru clasa a 2-a. Ed. a 3-a.* Chișinău: Arc, 2018. 96 p. ISBN 978-9975-0-0171-7
44. STOICA, A. *Evaluarea progresului școlar: de la teorie la practica.* București: Humanitas Educațional, 2003. 157 p. ISBN 973-8289-68-8
45. STOICA, A. *Creativitatea elevilor. Posibilități de cunoaștere și educare.* București: Editura didactică și pedagogică, 1983.
46. ȘUȘALĂ, I. *Dicționar de artă: termeni de atelier.* București: Sigma, 1993. 304 p. ISBN 973-9077-22-6
47. ȚĂGULEA, I. *Proiectare artistică: Domeniul arte.* Chișinău: US Tiraspol, 2016. 60 p. ISBN 978-9975-76-163-5
48. VITCOVSCHI, A. *Teoria culorilor în artele plastice. Suport de curs.* Chișinău: S. n. (Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2015. 109 p. ISBN 978-9975-46-261-7
49. <https://ru.scribd.com/document/135968178/Tehnici-de-Lucru-Specifice-Artelor-Plastice>

ANEXE

MATERIALE DE LUCRU

Guaș

Tempera

Acuarele

Culori de ulei

Tuș

Plastilină

INSTRUMENTE DE LUCRU

Creioane pentru desen

Cărbune

Ceracolor

Creioane colorate

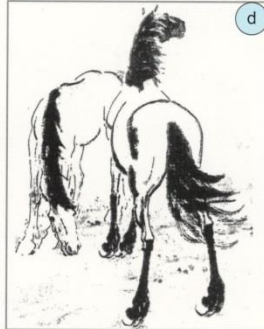
Pensule

Eboșoare

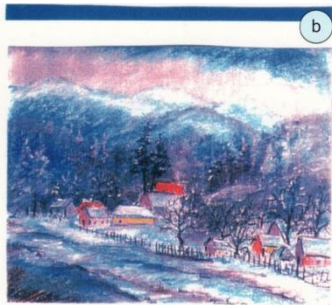
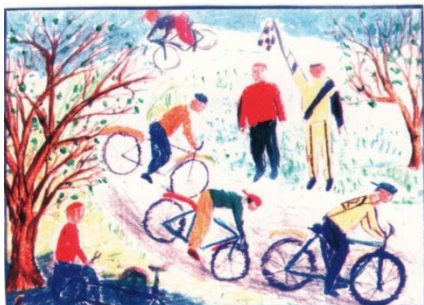
TEHNICI DE LUCRU

• creion • cărbune • tuș • laviu

TEHNICI DE LUCRU

• ceracolor • pastel • gravură • acuarelele

TEHNICI DE LUCRU

- carioca • tempera • ceracolor • creioane colorate • tehnică mixtă

c

d

e

f

Proiecte didactice

PROIECT DE LUNGĂ DURATĂ LA EDUCAȚIA PLASTICĂ, clasa a III-a

Autor: Rodica DANII, învățătoare, grad didactic II, Liceul Teoretic „G. Coșbuc”, mun. Bălți

COMPETENȚELE SPECIFICE DISCIPLINEI:

1. Receptarea mesajelor vizuale și artistico-plastice în contexte variate, manifestând curiozitate și admirație pentru frumosul din viață și artă.
2. Realizarea de creații artistico-plastice, demonstrând interes pentru creativitate și gust estetic în exprimarea sinelui.
3. Transferarea achizițiilor artistico-plastice în contexte educaționale/sociale/culturale, demonstrând respect față de valorile naționale și cele ale altor culturi.

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. Curriculum național: învățământ primar, Chișinău: Lyceum, 2018.
2. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Chișinău: MECC, 2018.
3. Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori. Clasa 1-4. Chișinău: MECC, IȘE, 2019.
4. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în învățământul primar în anul de studii 2020-2021. Chișinău: MECC, 2020.

ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Nr. de ore/săpt.	Nr. de ore/an
1	34

	Nr. ore	Nr. evaluări			Observații
		EI	EFE	ES	
Semestrul 1					
Frumosul în jurul nostru	6	1	1		
Alfabetul artei plastice	10	1	1	1	
Total semestrul 1	16	2	2	1	
Semestrul 2					
Cum realizăm o lucrare plastică	13	1	1		
De ce ne place arta plastică	5	1	1	1	
Total semestrul 2	18	2	2	1	
Total an:	34	4	4	2	

SEMESTRUL 1

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE nr. 1. Frumosul în jurul nostru

Nr. de ore alocat: 6

Unități de competențe:

1.1. Recunoașterea peisajului realizat în diverse tehnici în imagini.

1.2. Explorarea materialelor tradiționale și netradiționale pentru acceptarea expresivității compozițiilor plastice.

Detalieri de conținut	Nr. ore	Data	Resurse	Evaluare	Observații
1. Perceperea în arta plastică. Perceperea culorilor în artă și natură. <i>S: Temă liberă</i>	1			EI	
2. Peisajul – ca imagine a naturii. Materiale tradiționale: suport de hârtie/carton, creioane, carioci, vopsele de apă.	1		Planșa 1		

<i>S: Toamna aurie</i>					
3. Materiale create de natură. Materiale netradiționale: boabe, semințe, frunze etc.. <i>S: Temă liberă</i>	1		Planșa 2		
4. Expresivitatea materialelor de artă (netradiționale sau moderne) în realizarea imaginii plastice. <i>S. Vaza cu flori/ Iepurașii</i>	1		Planșa 3-4		
5. Materiale și tehnici de artă plastică. Imagini: hașurate, colorate, modelate, aplicate. <i>S: Rodele toamnei</i>	1		Planșa 5		
6. Materiale și tehnici de artă plastică. Tehnici: hașurare, pictare, modelare, aplicare, mixtă. <i>S: Temă liberă</i>	1			EFE	

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE nr. 2. Alfabetul artei plastic. Elemente de limbaj plastic

Nr. de ore alocat: 10

Unități de competențe:

2.1. Identificarea calităților constructive și decorative al elementelor de limbaj plastic în imagini plastice.

2.2. Explorarea calităților constructive și decorative al elementelor de limbaj plastic.

Detalii de conținut	Nr. ore	Data	Resurse	Evaluare	Observații
1. Punctul și linia– elemente constructive și decorative. <i>S: Buburuza pe frunză</i>	1		Planșa 7		
2. Pata picturală și pata decorativă. <i>S: Mărul.</i>	1		M.p.25		
3. Spectrul de culori: primare, binare. <i>S: Natura statică</i>	1		Planșa 14 M.p.33		
4. Spectrul de culori: calde, reci. S: Clovnul	1		Planșa31		
5. Spectrul de culori: amestecul culorilor. <i>S: Floarea soarelui / Foc de artificii</i>	1		M.p.34	EFE	

6. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic. Materiale: grafice, picturale. <i>S. Dealuri / Valuri</i>	1		Planșa9		
7. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic. Tehnica ștampilare. <i>S: Poienița veselă</i>	1		Planșa 22		
8. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic. Tehnica hașurare. <i>S: Pomul de Crăciun</i>	1		Planșa12		
9. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic Tehnica pictură. Instrumente: pensulă. <i>S: Singur acasă</i>	1		Planșa 29		
10. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic. Tehnica fuzionare. <i>S: Peisaj</i>	1		Planșa 15	ES	

SEMESTRUL 2

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE nr. 3. Cum realizăm o lucrare plastică Inițiere în compoziție

Nr. de ore alocat: 13

Unități de competențe:

3.1. Explorarea modalităților de aranjare armonioasă a elementelor compoziționale.

3.2. Realizarea compozițiilor figurative/ nonfigurative prin organizarea cromatică a spațiului plastic

Detalii de conținut	Nr. ore	Data	Resurse	Evaluare	Observații
1. Compoziția figurative. <i>S: Jocuri de iarnă</i>	1		Planșa 16 M.p.37	EI	
2. Compoziția nonfigurativă. <i>S: Lumea subacvatică</i>	1		Planșa 26		
3. Amplasarea armonioasă a elementelor compoziționale în spațiul plastic. <i>S: Eroul preferat</i>	1		Planșa 19		

<p>4. Organizarea cromatică a spațiului plastic. <i>S: Fulgii fantastici</i></p>	1		Planșa 10		
<p>5. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică Materiale: creioane colorate. Tehnica grafică. <i>S: Ograda bunicilor</i></p>	1		M.p.12-13		
<p>6. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică Materiale: carioci etc. Tehnica grafică. <i>S: Adio, iarnă</i></p>	1		M.p.11-12	EFE	
<p>7. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică Materiale: creioane simple. Tehnica grafică. <i>S: Tipuri de linii. Hașurare</i></p>	1		Planșa 17		
<p>8. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică. Vopsele de apă: acuarelă. Instrumente: pensulă, paleta. Tehnica pictură. <i>S: Vesela</i></p>	1		Planșa 13 M.p.14		

<p>9. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastic Vopsele de apă: guașă. Tehnica picturii cu guașă. <i>S: Ciripit de păsărele</i></p>	1		Planșa 21		
<p>10. Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică. Pseudoinstrumente. Tehnica picturii mixte. <i>S: Vin cocorii</i></p>	1		Planșa 28	ES	
<p>11. Organizarea cromatică a foii de lucru. <i>S: Oul încondeiat</i></p>	1		Planșa 23		
<p>12. Inițiere în domeniul artelor plastic. <i>S: Curtea școlii primăvara</i></p>	1		Planșa 25		
<p>13. Mozaic. <i>S: Peisaj de primăvară</i></p>	1		Planșa 27		

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE nr. 4. De ce ne place arta plastică?

Nr. de ore alocat: 5

Unități de competențe:

4.1.Explicarea în cuvinte proprii a unor caracteristici specifice creațiilor de artă universală și națională

4.2.Transpunerea valorilor general - umane în lucrările proprii

Detalieri de conținut	Nr. ore	Data	Resurse	Evaluare	Observații
1. Opere de artă universală.	1		M.p.45		
2. Opere de artă națională.	1		M.p.49-52		
3. Aplicații practice: organizarea expozițiilor tematice, expoziții de reproducere de artă universală și națională.	1		M.p.46-48		
4. Excursii/vizite: săli de expoziții, expoziții foto-artistice, galerii de artă.	1		Excursie		
5. Zi de activități trasdisciplinare: Conținutul generic: Educație patriotică Subiectul tematic: „Îmi iubesc orașul, școala – asta-i țara mea natală”.	1				

PROIECTUL DIDACTIC AL LECȚIEI DE EDUCAȚIE PLASTICĂ

Autor: Rodica DANIL, învățătoare, grad didactic II, Liceul Teoretic „G. Coșbuc”, mun. Bălți

Învățător: Danii Rodica

Data: 04.11.2019 Clasa: a III-a „E”

Durata : 45 minute

Disciplina: Educația plastică

Subiectul: **Spectrul de culori: primare, binare.** S: *Natura statică*

Tipul lecției: de formare a capacităților de înțelegere a cunoștințelor

Unități de competențe: 1.2; 2.2; 4.2;

Obiective operaționale: *La sfârșitul lecției elevul va fi capabil:*

- O₁: să organizeze în mod echilibrat elementele din spațiul plastic;
- O₂: să mănuiască cu abilitate instrumentele de lucru, creioane colorate;
- O₃: să folosească adecvat culorile corespunzătoare subiectului propus;
- O₄: să formuleze idei și opinii asupra temei plastice date folosind limbajul specific;
- O₅: să evalueze și autoevalueze lucrările pe baza criteriilor propuse.

Strategii didactice:			Strategii de evaluare:
Forme: frontal, individual, perechi	Metode, tehnici și procedee: conversația, observația, explicația, exercițiul, dialogul dirijat , explicația, demonstrația, problematizarea, tehnica de reflecție „ <i>Declar lumii întregi!</i> ”;	Mijloace: tv, calculator, prezentare PowerPoint, blocuri desen, creioane colorate, fișe de lucru în perechi, planșa didactică demonstrativă	- evaluare formativă punctuală (P3); autoapreciere; evaluare formativă interactivă, aplauze - P3. Compoziție plastică/ grafică 1. Respect tema plastică și subiectul. 2. Utilizez elemente de limbaj plastic în redarea unui mesaj. 3. Organizez armonios spațiul plastic. 4. Evidențiez centrul compozițional. 5. Execut lucrarea cu acuratețe (aspectul estetic). 7. Realizez subiectul într-un mod individual și creativ.

Material bibliografic:

1. Curriculum național, învățământul primar, Chișinău, 2018
2. Ghid de implementare a curriculumului național. Chișinău, 2018.
3. Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori. Clasa a III-a, 2017.
4. Evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasa 3. Ghid metodologic. Ediție revăzută și actualizată, 2017.
5. Manual de educația plastică, clasa 3

Scenariul didactic al lecției

Ob	ELEMENTE DE CONȚINUT	t	STRATEGII DIDACTIC			St. de ev.
			Forme de organizare	Metode și procedee	Mijloace didactice	
	EVOCARE	10				
	<ul style="list-style-type: none"> • Asigurarea unui climat optim pentru o bună desfășurare a lecției; • Curiozitate: Majoritatea creioanelor de astăzi sunt fabricate în China. • Emuni lacunar: Dacă această țară ar decide brusc să nu mai exporte creioane, atunci... • Joc didactic, „Creionașe gânditoare” <p>Fiecare elev alege din suportul de creioane colorate unul care îi place mai mult. Pentru fiecare culoare se prezintă o întrebare. Apoi elevii, selectiv, răspund la întrebările propuse.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Creionul roșu: Când scrie mai ușor creionul? ☐ Creionul galben: Ce tipuri de linii putem trasa cu creionul? ☐ Creionul verde: Ce importanță au culorile? ☐ Creionul albastru: Care trei culori s-ar potrivi pentru a colora o floare? ☐ Creionul negru: Ce simți când primești un buchet de crizanteme? (se aduce un buchet de crizanteme) <ul style="list-style-type: none"> • Actualizare 1) culori primare 2) culori binare 3) culori secundare • Activitate în perechi. Trasați săgeți pentru a completa propoziții adevărate: <p>Tabloul care reprezintă un colț de natură se numește compoziție Imaginea care reprezintă chipul, figura unei persoane se numește peisaj Tabloul care reprezintă personaje în acțiune se numește natură statică Imaginea care reprezintă obiecte neînsuflețite se numește portret natură moartă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Autoapreciere & Pauză dinamică. Perechile se autoverifică în baza prezentării (PowerPoint), corectează eventualele erori, obținând explicații de la colegi. La final, perechile își apreciază de comun acord starea de mulțumire referitoare la rezultatele obținute și o exprimă prin mișcări: <ul style="list-style-type: none"> – foarte mulțumiți – sărim pe loc; – mulțumiți, dar am fi putut mai mult – defilăm pe loc; – nu prea mulțumiți, trebuie să repetăm – facem înclinări laterale. 	10	<p>Conversația</p> <p>Enunțul lacunar</p> <p>Joc didactic</p> <p>Frontal</p> <p>Perechi</p> <p>Perechi</p>	<p>Calculator</p> <p>prezentare PPT</p> <p>fișe de lucru în perechi,</p>	<p>EFI</p> <p>Aplauze</p>	
	REALIZAREA SENSULUI	25				
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Anunțarea temei și a obiectivelor ➤ Restabilește enunțul. Care este părerea ta? Simbolul, crizantema, prieteniei, este. ➤ Observați imaginile (PowerPoint): <p>– Ce legătură există între aceste imagini?</p> <p>– De ce este nevoie pentru a avea succes în realizarea unei compoziții? (Prezentarea criteriilor de succes și asigurarea conștientizării acestora.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ne încălzim degete prin intermediul unei poezii. Fiți atenți și realizați mișcările: <i>„Mâna lebedă o fac./Care dă mereu din cap, Lebedele-n jur privesc, /Mâmile eu le rotesc,</i> 	25	<p>Frontal</p> <p>Problematică re.</p> <p>Observarea</p>			

	<p><i>Mămile mi stau deloc/ Și se pregătesc de joc Jucându-se degețele/ Cântăm la pian cu ele”.</i></p> <p>➤ Realizarea compoziției plastice Sugerez etapele de lucru.</p> <p>➤ Autoevaluarea activității în baza criteriilor de succes.</p> <p>Un elev (doritor) prezintă oral, în baza lucrării afișate. Ceilalți, concomitent, se autoevaluează și apreciază gradul de independență în realizarea fiecărui criteriu prin hașurarea inimioarei corespunzătoare: independent – toată inimioara; ghidat de învățător – o jumătate de inimioară; cu mai mult sprijin – un sfert din inimioară.</p>			<p>Discuția dirijată</p>		<p>EFE</p>
REFLECȚIE		10				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Declar lumii întregi – A fost ușor să ... – Altă dată voi ... – Consider că ... ✓ Realizarea unei expoziții ✓ Se fac aprecieri asupra modului în care au fost realizate sarcinile ✓ Bilanțul lecției. Azi la lecția de limbă română am.... E necesar să țin cont de.... ✓ Evaluarea elevilor după aportul fiecăruia la desfășurarea lecției. ✓ Generalizare, concluzii. 			<p>Frontal</p>	<p>Bilanțul Generaliza- rea</p>		<p>Autoapre- ciere</p>

ACTUALIZARE

- Vă mai aduceți aminte ce înțelegem prin culori primare?
- Culorile primare sunt acele culori care se găsesc în natură în stare pură adică nu le obținem prin amestecul altor culori.
- Care sunt culorile primare?
- Culorile primare sunt: roșu, galben și albastru.
- Ce înțelegem prin culori secundare ?
- Culorile secundare sunt acele culori care se obțin prin amestecul a două culori primare.
- Care sunt culorile secundare?
- Culorile secundare (binare) sunt: orange, verde și violet.
- Din amestecul căror culori primare putem obține orange?
- Orange putem obține din amestecul culorilor roșu cu galben.
- Din amestecul căror culori primare putem obține verdele?
- Verdele se obține din amestecul culorii albastru cu galben
- Din amestecul căror culori primare putem obține violetul?
- Violetul se obține din amestecul culorii roșu cu albastru.
- Vă rog acum să-mi spuneți care sunt culorile calde?
- Culorile calde sunt: roșu, galben și orange.
- Care sunt caracteristicile acestor culori?
- ne ajută să colorăm soarele, flori, lan de grâu...
- ne dau senzația de cald;
-ne duc cu gândul la foc, la soare, la vară, la sărbătoare, fericire, bucurie dar și la agitație și tensiune.

Taxonomia (revizuită) lui Bloom-Anderson
Domeniul cognitiv

Cunoaștere	Înțelegere	Aplicare	Analiză	Sinteză	Evaluare
a cita	a clarifica	a aplica	a analiza	a actualiza	a aprecia
a defini	a confirma	a calcula	a aprecia	a asambla	a disputa
a descrie	a apăra	a desfășura	a aranja	a amesteca	a evalua
a enumera	a discuta	a alege	a atribui	a compune	a verifica
a găsi	a distinge	a demonstrează	a categorisi	a pregăti	a conchide
a identifica	a duplica	a dramatiza	a clasifica	a construi	a convinge
a eticheta	a exemplifica	a folosi	a compara	a crea	a critica
a localiza	a explica	a estima	a conectă	a concepe	a deduce
a potrivi	a exprima	a executa	a contrastă	a dezvoltă	a apăra
a memora	a extinde	a experimenta	a decide	a proiectă	a emite o ipoteză
a numi	a ilustra	a ilustra	a deforma	a formula	a judecă
a recita	a deduce	a implementa	a detectă	a genera	a rânduie
a recunoaște	a interpretează	a face	a determină	a încorporează	a rânduie
a consemnează	a localizează	a modelează	a schematizează	a integrează	a evaluează
a repovestește	a parafrază	a modifică	a diferențiază	a inventează	a recomandă
a repetează	a prezintă	a operează	a discriminează	a face	a revizui
a raportează	a relatează	a îndeplini	a disecă	a modifică	a scrută
a remediază	a raportează	a practică	a distinge	a inițiază	a susține
a specifică	a reproduce	a programează	a examinează	a planuează	
a declară	a declară din nou	a arătează	a generalizează	a produce	
	a spune din nou	a simulează	a grupează	a propune	
	a revedea	a schițează	a emite o ipoteză	a rearanjează	
	a alege	a rezolvă	a imaginează	a înlocuiește	
	a traduce		a inspectă		
			a inventariează		
			a ordonează		
			a organizează		
			a prezintă		
			a întreabă		
			a alege		
			a separă		
			a rezumă		

Taxonomia lui Krathwohl

Domeniul afectiv

Receptare	a accepta a alege	a descrie a identifica	a localiza a recunoaște	
Reacție	a adera a aproba	a completa a se conforma	a expune opinii a oferi răspunsuri	a participa la discuții a raporta
Valorizare	a accepta a argumenta a căuta a completa a dedica	a demonstrează a descrie a dezbate a diferențiază	a explică a încurajează a justifică a propune	a renunță a selectează a susține a urmărește
Organizare	a abstractiza a aranja a armonizează a combină	a compară a dirijează a estimează a evaluează a generalizează	a identifică a integrează a modifică a organizează	a pregătește a se referă
Caracterizare	a acționează a apreciază a asumă sarcini a colaborează	a deservește a dirijează a discriminează a estimează	a evaluează a modifică a practică a revizui	a schimbă a soluționează a utilizează a verifică

Taxonomia lui Simpson

Domeniul psihomotor

Percepere	a alege a conectează a descrie	a detectează a diferențiază a discriminează	a distinge a identifică a izolează	a lege a selectează a separă
Dispoziție	a declară a demarează	a demonstrează a explică	a începe a manifestă	a planifică a pregătește a reacționează
Răspuns:	a asamblează a dezassemblează	a execută a fixează	a măsoară a manipulează	a mixează a schițează